

Stenografični zapisnik

štirinajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 8. aprila 1892.

Nazoči: Prvosednik: deželni glavar Oton Detela in deželnega glavarja namestnik baron Oton Apfaltrern. — Vlado zastopnik: c. kr. deželni predsednik baron Andrej Winkler. — Vsi članovi razun: ekszellenca knezoškof dr. Jakob Missia, dr. Adolf Schaffer. — Zapisnikar: deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIII. deželno-zborske seje dné 7. aprila 1892. l.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Ustno poročilo finančnega odseka o zgradbi nove bolnice v Ljubljani (k prilogi 56.).
4. Ustno poročilo finančnega odseka gledé strežniškega osobja v blažnici na Studenci (k prilogi 61.).
5. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji več deželnih uradnikov za uravnavo petletnic.
6. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učitelja Antona Vertnika, da bi se mu pri njegovem umirovljenji stelo 40letno službovanje.
7. Ustno poročilo finančnega odseka o napravi zavoda za gluhome in slepe na Kranjskem (k prilogi 62.).
8. Ustno poročilo finančnega odseka gledé odkupa obeli knez Auerspergovih mostov pri Krki in Soteski, nahajajočih se na deželnih cestah Novomesto-Žužemberk-Ljubljana in Soteska-Črnomelj (k prilogi 64.).
9. Ustno poročilo upravnega odseka gledé uvrstitve v cestnem skladovnem okraji Ljubljanska okolica se nahajajoče, iz Snerberja na Zalog držeče občinske ceste med okrajne ceste (k prilogi 63.).
10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji Jožefa Gödererja v Orteneku, podjetnika ceste čez hrib Lužarje, da se mu izplača še ostali primankelj 4425 gld. 65 kr.
11. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin cestnega skladovnega okraja Kočevskega, da se odpravijo nedostaki v tehniško-gospodarski upravi okrajno-cestnega odbora v Kočevji.
12. Priloga 68. Poročilo upravnega odseka z načrtom zakona o zgradbi hudournika Pišenca pri Kranjski Gori (k prilogi 57.).
13. Ustno poročilo upravnega odseka o načrtu zakona gledé naprave nove okrajne ceste med Sodražico in Hribom ter o opustitvi obstoječe, iz Retij čez Mali Log in Goro držeče, pri Zigmaričah z Ribniško-Bloško deželno cesto se stikajoče okrajne ceste (k prilogi 60.).

Stenographischer Bericht

der vierzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

in Laibach

am 8. April 1892.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Otto Detela und Landeshauptmann-Stellvertreter Otto Baron Apfaltrern. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Baron Winkler. — Sämmtliche Mitglieder, mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischof Dr. Jakob Missia, Dr. Adolf Schaffer. — Schriftführer: Landessecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

1. Lesung des Protokolles der XIII. Landtagsitzung vom 7. April 1892.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend den Bau des neuen Krankenhauses in Laibach (zur Beilage 56).
4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Wärterfrage in der Irrenanstalt in Studenz (zur Beilage 61).
5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition mehrerer Landesbeamten um Regulirung der Fünfuennazulagen.
6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Volksschullehrers Anton Bernik um Anrechnung der 40jährigen Dienstzeit anlässlich seiner Pensionirung.
7. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses in Angelegenheit der Errichtung einer Taubstumm- und Blindenanstalt in Krain (zur Beilage 62).
8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Ablösung der beiden im Zuge der Rudolfswert-Seifenberg-Laibacher und der Alnödt-Tschernemberg Landesstraße gelegenen Fürst Auersperg'schen Brücken bei Obergurk und Alnödt (zur Beilage 64).
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses wegen Einreichung der im Straßen-Concurrenzbezirke Laibach Umgebung vorkommenden, von Snerberje nach Salach führenden Gemeindestraße in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 63).
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Josef Göderer in Ortenegg, Unternehmers des Lujcharieberg-Straßenbaues um Veranlassung zur Deckung des Deficites per 4425 fl. 65 fr.
11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeväuter des Straßen-Concurrenzbezirkes Gottschee um Beseitigung von Uebelständen in der technisch-ökonomischen Verwaltung des Bezirks-Straßenausschusses in Gottschee.
12. Beilage 68. Bericht des Verwaltungsausschusses mit Vorlage des Gesetzesentwurfes, betreffend die Verbanung des Pišenca-Wilzbaches bei Kronau (zur Beilage 57).
13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzesentwurf, betreffend die Herstellung einer neuen Bezirksstraße zwischen Soderichitz und Hrib, und Auflaffung der bestehenden, von Retje über Kleinlad nach Gora führenden und bei Schigmaritz in die Reifnitz-Oblater Landesstraße einmündenden Bezirksstraße (zur Beilage 60).

14. Ustno poročilo upravnega odseka o zdravstveni službi v občinah (k prilogi 37.). 15. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstev v Kropi in Kamnigoricí za premeščenje sedeža okrožnega zdravnika v Kropp. 16. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora: § 8.: Šolstvo;§ 9.: Ustanove;§ 10.: Osobne stvari;§ 11.: Različne stvari.	14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend den Sanitätsdienst in den Gemeinden (zur Beilage 37). 15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter von Kropp und Steinbüchel um Verlegung des Sitzes des Districtsarztes nach Kropp. 16. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-Ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesauschusses: § 8: Unterrichtswesen;§ 9: Stiftungen;§ 10: Personalien;§ 11: Verschiedenes.

Seja se začne ob 10. uri 50 minut dopoldne.

Beginn der Sitzung um 10 Uhr 50 Minuten Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Gospoda zapisnikarja naprosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XIII. deželno-zborske seje dné 7. aprila 1892. 1.

1. Lesung des Protokolls der XIII. Landtagsitzung vom 7. April 1892.

Tajnik Pfeifer:

(bere zapisnik XIII. seje v slovenskem jeziku — liest das Protokoll der XIII. Sitzung in slovenischer Sprache).

Deželni glavar:

Želi kdo kak popravek v prečitanem zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.

2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.

Deželni glavar:

Došla je še jedna priloga, in sicer:

Priloga 71. — Poročilo deželnga odbora gledé dovolitve najetja posojila za deželno stolno mesto Ljubljana.

Beilage 71. — Bericht des Landesauschusses, betreffend die Bewilligung zur Aufnahme eines Anlehens für die Landeshauptstadt Laibach.

Akoravno ni na dnevnem redu, bi predlagal, da se že danes reši v prvem branji.

(Pitrjuje se. — Zustimmung.)

Predlagam torej, da se izroči ta priloga finančnemu odseku.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prestopimo k 3. točki dnevnega reda, to je:

3. Ustno poročilo finančnega odseka o zgradbi nove bolnice v Ljubljani (k prilogi 56.).

3. Mündlicher Bericht des Finanzauschusses, betreffend den Bau des neuen Krankenhauses in Laibach (zur Beilage 56).

Berichterstatter Excellenz Baron Schwegel:

Hohes Haus! Der Bau des neuen Krankenhauses beschäftigt uns schon seit mehreren Sessionen. Der Bericht des Landesauschusses Nr. 56 enthält eine Darstellung der

verschiedenen Verhandlungen, die in dieser Angelegenheit seit dem letzten Sessionabschnitte stattgefunden haben. Ohne auf die Details dieser Verhandlungen näher einzugehen, erlaube ich mir nur hervorzuheben, daß der erste Punkt, der Abschluß eines Vertrages mit Herrn Gorup betreffs des Ankaufes des alten Spitalgebäudes, bisher formell noch nicht zum Abschlusse gebracht werden konnte, daß aber die berechtigte Hoffnung besteht, daß dieser Abschluß in der aller kürzesten Zeit perfect werden wird. Es haben über die einzelnen einschlägigen Fragen, die durch diesen Vertrag geregelt werden müssen, zwischen Herrn Gorup einerseits, dem Landesauschusse und der Stadtgemeinde Laibach anderseits verschiedene Verhandlungen stattgefunden, welche den Zweck haben, genau zu bestimmen, welche Bestandtheile des alten Baues, bewegliche oder unbewegliche, auch von dem neuen Spitale übernommen, beziehungsweise dahin übertragen werden könnten. Es darf mit Befriedigung constatirt werden, daß in dieser Beziehung von Seite des Herrn Gorup mit der größten Zuverlässigkeit alle Zugeständnisse gemacht wurden, welche in Anspruch genommen worden waren und daß auch die Stadtgemeinde Laibach ihrerseits, soweit es das Gebäude und die anstoßende Kirche betrifft, geneigt ist, für das Krankenhaus alle Zugeständnisse zu machen, soweit sie hiezu innerhalb ihres Wirkungsbereiches ermächtigt und berufen ist. Ich glaube die Hoffnung aussprechen zu können, daß in dieser Beziehung in weitgehendster Weise den Wünschen und Bedürfnissen des Landes Rechnung wird getragen werden und daß uns aus der Uebernahme der verschiedenen beweglichen und unbeweglichen Bestandtheile im alten Spitale und in der anstoßenden Kirche wesentliche Kosten beim Neubau werden erspart werden können. Weiters ist hervorzuheben, daß die Verhandlungen zwischen dem Landesauschusse und der Ordensgemeinde bezüglich des Baues des Wirtschafts- und Küchengebäudes jammert der anstoßenden Kapelle zu einer Vorverständigung geführt haben; die Ordensgemeinde hat den Wunsch ausgesprochen und auf das Bedürfnis hingewiesen, daß die ursprünglich projectirte Hauskapelle eine Erweiterung erfahre, und der Landesauschuss hat sich bereit erklärt, diesem Wunsche unter der Bedingung Rechnung zu tragen, daß von Seite der Ordensgemeinde beim Ausbau dieser Kapelle in unterstützender Weise mitgewirkt werde. Ohne auf die Details dieser Verhandlungen einzugehen, möchte ich als Erfolg derselben kurz constatiren, daß der Landesauschuss seinerseits sich bereit erklärte, dem hohen Landtage den Antrag zu unterbreiten, daß man von der ursprünglichen Bestimmung, alle Bauten im Concurswege zu vergeben, Umgang nehmen möge und daß mit der Ordensgemeinde ein Vertrag abgeschlossen werden dürfe, wornach diese um einen Pauschalbetrag von 50.000 Gulden sich verpflichten würde, den Bau des ganzen Küchen- und Wirtschaftsgebäudes jammert der Kapelle genau nach den vereinbarten Plänen und unter Controle des Landesbauamtes auszuführen. In theilweiser Abänderung des Antrages, den der Landesauschuss in dieser Beziehung stellt, welcher sich dahin aussprach, er möge ermächtigt werden, den Bau dieses Gebäudes und der Kapelle der Ordensgemeinde unmittelbar zu übergeben, ist der Finanzauschuss der Meinung gewesen, daß zwar kein Anstand obwalte, dem Wunsche der um einen Pauschalbetrag zu übernehmenden Ausführung durch die Ordensgemeinde nachzukommen, daß es aber nothwendig sei, in dieser

Beziehung aus formellen und sachlichen Gründen den Standpunkt festzuhalten, daß das Land mit der Ordensgemeinde nur einen Vertrag abzuschließen habe, durch welchen sich diese verpflichten würde, durch einen Bauführer, dessen Bestätigung dem Landesauschusse vorbehalten bleiben muß, den Bau aller dieser Gebäude, die Kapelle inbegriffen, genau nach den approbirten Plänen und unter Controle des Landesbauamtes zur Durchführung zu bringen.

Endlich ist mit Bezug auf die Vorschläge, welche der Landesauschuß erstattet hat, die Frage des Ausbaues eines eigenen Canales von Bezigrad bis zum Laibachflusse eingehend in Erwägung gezogen worden, eines Canales, der bestimmt wäre, alle meteorischen und Abfallwässer und die Fäcalien aus dem Spitalsgebäude aufzunehmen und ohne Verbindung mit anderen Canälen direct in den Fluß abzuführen. Diese Anlage eines Canales hat sich nach eingehender Prüfung der Frage, wie am zweckmäßigsten die Desinfection oder Reinhaltung der Baugründe durchzuführen wäre, allen Factoren als die zweckmäßigste Lösung empfohlen. Es ist auch nicht zu verkennen, daß, wenn eine derartige Abfuhr durch einen eigenen Canal nach dem Fluße durchgeführt werden könnte, mit allen jenen Garantien, welche ein solcher Bau bieten muß, dies sowohl für die Reinhaltung des Terrains, für welche aus Gesundheitsrückichten besonders bei Spitalern Vorseege getroffen werden muß, als auch für die Stadt von nicht zu verkennenden Vortheilen begleitet wäre. Diese Canalsanlage würde 2640 Meter lang sein, eine sehr beträchtliche Länge, welche besonders schwer ins Gewicht fällt, wenn man bedenkt, daß es sich dabei um ein Gefälle von nur drei Procent handelt, welches selbst jedem Laien als beängstigend sich darstellt. Der Finanzauschuß hat demnach, wie sehr er auch die Idee eines solchen Canales als zweckentsprechend anerkannte und auch bereit war Opfer zu bringen, sich für die Annahme dieses Projectes doch nicht entschließen können, ohne daß früher von den gewiege testen Autoritäten die Entscheidung über den Punkt eingeholt wird, ob die volle Beruhigung dafür gegeben ist, daß dieser Canal unter allen Umständen entsprechend functioniren wird. Der Finanzauschuß muß daher unter diesen Umständen von der sofortigen Inangriffnahme des Canalbaues abrathen. Es ist aber auch im Auge zu behalten, daß dieser Canalbau ein ziemlich kostspieliger sein würde, denn wenn er nach dem uns vorgelegten Anschlage mit 25.000 Gulden präliminirt wird, so wurde im Finanzauschuße darauf hingewiesen, daß das bei dem Ausbau unter dieser Bedingung verwendete Material nicht die nothwendigen Garantien für die Erhaltung und entsprechende Sicherstellung bieten würde. Es wurde in dieser Beziehung der Antrag gestellt, nur mit dem besten Material zu bauen, aber dann würde der Canal nicht 25.000 Gulden, sondern mindestens 32.000 Gulden kosten, und es erschien nothwendig, in diesem Falle vor keinem Opfer zurückzuschrecken, weil die zweckmäßigste Durchführung der Anlage vielleicht die kostspieligere, jedenfalls aber auch die bessere wäre. Es ist undenkbar, daß wir uns der Gefahr aussetzen dürften, den Canal mit einem Material zu bauen, welches nicht alle Garantien für die vollständige Beständigkeit bieten würde. In dieser Beziehung liegen zwar Erfahrungen nicht vor, es ist aber jedenfalls Pflicht einer jeden öffentlichen Körperschaft, die sich mit solchen Fragen beschäftigt, dabei mit der größten

Gewissenhaftigkeit vorzugehen. Diese Bedenken, welche bezüglich der Ausführung des Canalbaues zur Ableitung der Abfallwässer im Finanzauschuße angeregt und von allen getheilt wurden, die an dieser Debatte theilnahmen, führten auf den Gedanken zurück, der von der Stadtgemeinde Laibach angeregt wurde, ob es nämlich nicht zweckmäßig wäre, noch in diesem Stadium zu erwägen, ob sich für den Spitalbau doch nicht eine andere Localität besser empfehlen würde als Bezigrad.

Von Seite der Stadtgemeinde Laibach ist bezüglich Bezigrad auch darauf hingewiesen worden, daß dieses Terrain wegen der Nähe der beiden Bahnhöfe, wegen der damit verbundenen Unruhe und bis zu einem gewissen Grade auch wegen der Verunreinigung der Luft durch Kohlenrauch, besonders aber mit Rücksicht darauf, daß diese Bahnhöfe in kurzer Zeit noch eine bedeutende Erweiterung erfahren könnten, zu dieser Anlage weniger geeignet wären als jede andere Localität, bezüglich welcher derartige Bedenken nicht bestehen. Wenn nun zu diesem Bedenken sanitärer Natur nun auch noch das Bedenken wegen Anlage des bei $2\frac{1}{2}$ Kilometer langen Canales hinzutritt, so ist es begreiflich, daß der Finanzauschuß dem Vorschlage, sich nochmals nach einem anderen Terrain umzusehen, nicht widerstehen konnte, umjoweniger, als er die Ueberzeugung hegt, daß für das Land aus dem eventuellen Weiterverkauf der in Bezigrad erworbenen Gründe keinerlei Schaden zu besorgen wäre. Nun ist im Laufe der Verhandlung an den Finanzauschuß die Mittheilung gelangt, daß ein geeignetes Terrain zu bekommen wäre und das war auch der Grund, warum in der letzten Sitzung dieser Gegenstand von der Tagesordnung abgesetzt werden mußte, um auf Grundlage der Informationen, die inzwischen eingeholt werden mußten, bestimmte Mittheilungen dem hohen Landtage über die Eventualität der Erwerbung anderer Baugründe machen zu können. Ein solcher Bauplatz befindet sich unmittelbar hinter der Peterskirche und hat ein Ausmaß von 12 Joch, womit allen Bedürfnissen betreffs der Spitalsanlage, des damit in Verbindung zu bringenden Siedenhauses, und was sonst gleichzeitig gebaut würde, im vollsten Umfange Rechnung getragen werden könnte. Nachdem nun constatirt worden ist, daß ein solcher Baugrund hoffentlich zu annehmbaren Bedingungen zu erwerben wäre, hat der Finanzauschuß geglaubt, daß es sich dringend empfehlen würde, dem Landesauschuße in erster Reihe den Auftrag zu ertheilen, über die Erwerbung dieses Baugrundes in Verhandlung zu treten. Die Erwerbung dieses Baugrundes hängt vor allem davon ab, daß die competenten sanitätlichen Factoren sich dahin aussprechen, daß keinerlei hygienische Uebelstände obwalten, welche von dieser Erwerbung abrathen würden. Die Eignung des Terrains vom Sanitätsstandpunkte vorausgesetzt, würde es sich dann empfehlen, dem Landesauschuße den Auftrag zu ertheilen, sofort mit dem fürstbischöflichen Ordinariate, beziehungsweise mit dem Eigenthümer dieser Gründe in Verhandlung zu treten, um zu ermöglichen, daß diese Gründe in der kürzesten Zeit für das Spital erworben werden können. Gelingt es, diese Gründe zu einem Kaufpreise, der den Verhältnissen entspricht, zu erwerben — und es ist gewiß die Hoffnung berechtigt, daß in dieser Beziehung von Seite des Eigenthümers allen Rücksichten, die ein wohlthätiges Unternehmen in Anspruch nehmen darf, Rechnung getragen

werden wird, dann beantragt der Finanzausschuß, es möge daran festgehalten werden, den Ausbau des Spitalgebäudes in keiner Weise zu verzögern. Wir haben nun schon durch viele Jahre diesen Ausbau ventilirt und nach allen Seiten besprochen, die Pläne sind von allen möglichen Factoren geprüft worden und eine weitere Verzögerung würde sich aus mannigfachen Rücksichten nicht mehr rechtfertigen lassen. Wenn es nun möglich sein wird, diese neuen Baugründe zu erwerben und eignen sie sich, was nicht zweifelhaft ist, zur Aufführung des Gebäudes, wie die alten Baugründe in Bezigrad, so ist kein Anstand, daß der Landesauschuß beauftragt wird, mit dem Bau entsprechend seinen Anträgen sofort auf Grundlage der zu genehmigenden Pläne und Kostenvoranschläge zu beginnen, so daß in diesem Jahre das Fundament gelegt, im nächsten Jahre der Bau unter Dach gebracht und im Jahre 1894 zu Ende geführt wird. Sollte sich jedoch wider Erwarten und wider die Hoffnung des Finanzausschusses die Erwerbung dieser Gründe als unmöglich herausstellen, dann beantragt der Finanzausschuß dem hohen Hause, es möge an dem Antrage des Landesauschusses festgehalten und auch auf dem gegenwärtigen Grunde in Bezigrad mit der Auführung sofort begonnen werden. Allerdings ist der Finanzausschuß nicht in der Lage, diesen Antrag auch auf das Canalproject auszudehnen, sondern er würde in dieser Beziehung für den Fall, daß der Bau in Bezigrad ausgeführt werden müßte, empfehlen, vom Canalbau vorläufig abzusehen, bei den competenten Autoritäten aber über die Frage verlässliche Informationen einzuziehen, ob dieser Canal unter allen Umständen den Erwartungen, die an seine Functionen gestellt werden, entsprechen würde oder nicht, und nur in dem Falle, wenn die Antwort zustimmend lauten würde, hätte der Landesauschuß darüber in der nächsten Session Bericht zu erstatten, so daß die Bestätigung der Pläne über das Canalproject und des Kostenvoranschlages erst der Entscheidung des hohen Landtages in der nächsten Session vorbehalten bliebe.

Bevor ich die Anträge des Finanzausschusses in concreto zur Beschlußfassung vorbringe, möchte ich mir noch darauf hinzuweisen erlauben, daß die Frage des Ausbaues unseres Spitals auf die ernsteste Weise vom finanziellen Standpunkte ins Auge gefaßt werden muß und daß wir in dieser Hinsicht keinerlei Täuschung uns hingeben dürfen, weil, sobald wir mit dem Bau beginnen, auch die Consequenzen un vermeidlich sind und bedeutendere Opfer an uns herantreten werden, als wir ursprünglich gedacht haben. Meine Herren! Sie dürften sich erinnern, daß zur Zeit, als das Spitalsbauproject zuerst in Verhandlung kam, der Grundsatz aufgestellt wurde, daß das Land außer dem Erlöse aus dem Verkaufe des alten Spitals nur einen Beitrag von 100.000 fl. zu diesem Zwecke zu opfern sich bereit erklären soll und daß die Mehrkosten in anderer Weise aufzubringen wären. Nun liegt uns im Berichte des Landesauschusses die approximative Berechnung der sämtlichen Kosten vor, und Sie entnehmen daraus, daß die gesammten Kosten für den Spitalsbau, die Kosten für den Canal per 25.000 fl. inbegriffen, ungefähr die Summe von 380.000 fl. erreichen würden. Ich möchte bei diesem Kostenvoranschlage allein schon darauf hinweisen, daß unter der Voraussetzung, daß dieser Kostenvoranschlag eingehalten werden würde, und unter der weiteren Voraussetzung, daß auch die Dotirung für den

Bau des Infectionsspitals in die Berechnung einbezogen werden und es sich demnach von Seiten des Landes um einen Beitrag von 122.000 fl. handeln würde, schon nach diesem Kostenvoranschlage eine Ueberschreitung von 37.000 fl. sich ergeben würde, welche, wie die Dinge liegen, ausschließlich dem Lande zur Last fallen würden. Diese 37.000 fl. + 122.000 fl. repräsentiren praeter propter die Summe von 160.000 fl. Nachdem aber weder die Ausstattung der Kapelle in diesem Voranschlage enthalten ist, noch die innere Einrichtung des Spitals, welche sehr bedeutende Auslagen verursachen wird, noch weitere Vorkehrungen, welche getroffen werden müssen, die Uebersiedlung nicht zum geringsten, so glaube ich, daß diese Kosten mindestens noch weitere 40.000 fl. in Anspruch nehmen werden. Ich nehme daher an, daß niemand von uns der Täuschung sich hingeben und glauben wird, daß wir mit den ursprünglich ins Auge gefaßten 100.000 fl. das Auskommen finden werden, sondern es scheint, daß nach den Voranschlägen, die vorliegen und die kaum geändert werden können, wir mit dem doppelten Betrage, d. i. mit 200.000 fl., rechnen müssen, welche das Land für den Neubau des Spitals zu tragen haben wird. Auf diese finanzielle Mehrleistung des Landes möchte ich schon heute hingewiesen haben, weil ich glaube, daß die finanzielle Frage bei keinem Anlasse übersehen werden soll, um uns die Pflicht, mit unsern Mitteln sorgfältig hauszuhalten, stets vor Augen zu halten.

Wenn ich die finanzielle Frage von diesem Standpunkte beleuchtet habe, so obliegt mir auch noch die Pflicht, darauf hinzuweisen, daß mit der Erwerbung der neuen Baugründe hinter der Peterskirche ein nicht unwesentliches Ersparnis verbunden wäre, ein Umstand, der neben allen übrigen, die ich für diesen Tausch angeführt habe, doch auch gewichtig bei der Entscheidung in die Waagschale fallen muß; denn wenn es uns gelingt, um einen billigen, beziehungsweise nicht zu hohen Preis die Baugründe hinter der Peterskirche zu erwerben, und wir den Kaufpreis hierfür approximativ mit 20.000 fl. ansetzen, wenn wir ferner in Erwägung ziehen, daß der Canal allein 32.000 fl. kosten würde und daß wir außerdem in den Baugründen in Bezigrad einen Wert von ungefähr 10.000 fl. in Händen haben; wenn wir also eine Mehrausgabe von 20.000 fl. gegenüberstellen dem Ersparnisse von 32.000 fl. und der Verwertung der anderen Baugründe mit einem anzuhoffendem Erlöse von 10.000 fl., so steht den 42.000 fl. eine Ausgabe von 20.000 fl. gegenüber, somit haben wir ein Ersparnis von 22.000 fl. in Aussicht. Das ist ein so gewichtiger Factor, und ich glaube, die Sachlage in keiner Weise optimistisch dargestellt zu haben, so daß ich hoffen darf, dieser Umstand werde für den hohen Landtag maßgebend sein bei der Beurtheilung der Frage, ob es sich nicht empfehlen würde, mit Nachdruck auf die Erwerbung dieser Gründe hinzuwirken. So steht heute eine der wichtigsten Fragen, über welche der hohe Landtag nun zu entscheiden haben wird, und die Entscheidung, die heute gefällt werden muß, wird von dem Momente an, als die Inangriffnahme des Baues erfolgt, von allen jenen Consequenzen begleitet sein, auf die hinzuweisen ich mich für verpflichtet erachtet habe. Angesichts dieser Situation und in Berücksichtigung aller dieser Momente, die ich eingehender darlegen zu müssen geglaubt habe, weil es nicht möglich war, einen schriftlichen Bericht zu erstatten, die dargelegten Thatfachen aber in den Acten des

hohen Landtages nach allen Seiten hin beleuchtet erscheinen sollen, glaube ich im Namen des Finanzausschusses folgende Anträge der Annahme des hohen Hauses empfehlen zu dürfen:

Das hohe Haus wolle beschließen:

«In Erwägung, daß der projectirte Canal zur Abfuhr der Abfallwässer u. vom projectirten neuen Krankenhaus in Bezigrad bis in den Laibachfluß sehr kostspielig und vor allem, bevor man sich zu dem Baue desselben nach dem vorgelegten Projecte entschließen könnte, nothwendig wäre, sich durch eine besondere Expertise die Ueberzeugung zu verschaffen, daß dieser Canal in seiner Anlage allen Anforderungen vollkommen entsprechen würde, wird der Landesausschuß beauftragt, vorerst Erhebungen zu pflegen, ob nicht ein geeigneteres Terrain in einer bezüglich der Canalisation günstiger gelegenen Lage für die projectirten Spitalbauten zu erwerben wäre, wobei insbesondere auf die hinter der St. Peterskirche gelegenen fürstbischöflichen Grundparzellen Nr. 16/1, 17 und 18 im Ausmaße von 12 Foch 297 Quadratklaster Rücksicht zu nehmen wäre; und im Falle, daß dieses Terrain, sobald dasselbe vom Sanitätsstandpunkte durch die competenten Factoren als vollkommen geeignet anerkannt wird, zu einem entsprechenden Preise erworben werden könnte, wird der Landesausschuß ermächtigt, dasselbe sofort käuflich zu erwerben und dagegen die in Bezigrad angekauften Baugründe zu einem entsprechenden Preise, jedoch nicht unter dem Kostenpreise, zu verkaufen.

I. Für den Fall der Erwerbung der bezeichneten Baugründe und im Interesse des unverzügerten Ausbaues des neuen Spitales werden

1.) die vorgelegten Pläne und Kostenvoranschläge für den Spitalbau unter der Voraussetzung genehmiget, daß alle Gebäude ohne Abänderungen auf diesen Baugründen aufgestellt werden können, und wird

2.) der Landesausschuß beauftragt, für alle Gebäude die Bauauschreibung im Concurrenzwege derart zu veranlassen, daß mit dem Baue noch in diesem Jahre begonnen werden könne.

3.) Zugleich sind mit der competenten kirchlichen Behörde Verhandlungen zu pflegen, ob es möglich wäre, die Peterskirche als Spitalskirche zu benützen, in welchem Falle vom Baue einer Spitalskapelle Umgang zu nehmen wäre. Sollten diese Verhandlungen nicht vom erwünschten Erfolge begleitet sein, so soll eine Hauskapelle den ursprünglichen Anträgen entsprechend hergestellt werden.

II. Im Falle die gedachten Baugründe in einer angemessenen kurzen Zeit nicht erworben werden können und, um den Bau des neuen Spitales nicht zu verzögern, wird an der Genehmigung der vorgelegten Pläne und Kostenvoranschläge ebenso festgehalten und zugleich

4.) für diesen Fall der Landesausschuß beauftragt, bezüglich der in Vorschlag gebrachten Canalisation genaue fachmännische Erhebungen zu pflegen und darüber in der nächsten Session zu berichten.

5.) In diesem Falle hat die Bauauschreibung im Concurrenzwege für alle Gebäude, mit Ausnahme des Küchen- und Wirtschaftsgebäudes sowie der Kapelle, rechtzeitig zu erfolgen, damit in diesem Jahre mit dem Baue noch begonnen werde, und wird in diesem Falle ebenso

6.) der Landesausschuß ermächtigt, mit der Ordensgemeinde einen Vertrag abzuschließen, durch welchen dieselbe sich verpflichtet, um den Pauschalbetrag von 50.000 fl. den Bau des Küchen- und Wirtschaftsgebäudes sammt Kapelle durch einen befähigten Bauführer, dessen Genehmigung dem Landesausschuße vorbehalten wird, genau nach den genehmigten Plänen, in der vorgeschriebenen Zeit und unter der gleichen Controle des Landesbauamtes, wie solche für alle übrigen Bauten aufgestellt wird, durchzuführen. In dem Vertrage soll genau festgestellt werden, daß durch diese Bauführung die Rechte des Landes als unbeschränkter Eigenthümer aller auszuführenden Bauten in keinerlei Weise eingeschränkt werden darf.

III. In einem, wie in dem anderen Falle

7.) sollen alle Gebäude bis zum Herbste 1893 unter Dach und bis Ende August 1894 vollendet sein, und

8.) die Durchführung aller dieser Maßnahmen wird von dem vorgängigen formellen Abschlusse des Vertrages mit Herrn J. Gorup abhängig gemacht.

9.) Endlich werden unter allen Umständen die im Jahre 1890 bewilligten Credite von 30.000 fl. für die Baukosten des ersten Baujahres und von 20.000 fl. für den Bau des Infectionsspitales für das Jahr 1892 verlängert.

Deželni glavar:

Otvarjam splošno debato o predlogih finančnega odseka.

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi, preidemo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prečita posamezne predloge.

Berichterstatter Excellenz Baron Schwegel:

Ich glaube nicht, daß es nothwendig wäre, die einzelnen Anträge des Finanzausschusses noch einmal ihrem Wortlaute nach zur Verlesung zu bringen.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Wenn ich also von der Verlesung enthoben werde, so würde ich mir erlauben, mir punktweise mit Schlagworten anzudeuten, um was es sich handelt; die Einleitung und Erwägung ist durch die Generaldebatte als genehmigt zu betrachten und es würde sich darum handeln:

Punkt 1. Die Pläne und Kostenvoranschläge zu genehmigen.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 2. Das ist für die erste Alternative der Erwerbung der Gründe hinter der Peterskirche: Auftrag mit der Durchführung sofort im Concurrenzwege vorzugehen.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 3. Verhandlung mit der kirchlichen Behörde bezüglich der Peterskirche, eventuell Bau einer Hauskapelle nach den reducirten Anträgen.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 4. Die zweite Eventualität, für den Fall des Baues in Bežigrad, daß in diesem Falle über den Canal Erhebungen zu pflegen und Bericht zu erstatten sein wird.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 5. Vergebung des Baues aller Gebäude, mit Ausnahme des Wirtschaftsgebäudes und der Kapelle, in Bežigrad.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 6. Vertrag mit der Ordensgemeinde bezüglich der Durchführung der bezeichneten Bauten.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 7. Verpflichtung des Ausbaues bis 1894.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 8. Vorgängiger Abschluß mit Herrn J. Gorup.

(Obvelja. — Angenommen.)

Punkt 9. Verlängerung der im Jahre 1890 bewilligten Credite im Gesamtbetrage pr. 50.000 fl.

(Obvelja. — Angenommen.)

Ich beantrage die 3. Lesung.

Deželni glavar:

Ker obstoje predlogi finančnega odseka iz več točk, se predlaga, da se sprejmo tudi v tretjem branji; prosim torej gospode, ki pritrdé predlogom finančnega odseka tudi v celoti, da blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 4. točki dnevnega reda, to je:

4. Ustno poročilo finančnega odseka gledé strežniškega osovja v blaznici na Studenci (k prilogi 61.).

4. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Wärterfrage in der Irrenanstalt in Studenz (zur Beilage 61.).

Berichterstatter Excellenz Baron Schwegel:

Hohes Haus! Der Bericht des Landesausschusses Nr. 61, betreffend die Wärterfrage in der Irrenanstalt in Studenz, liegt Ihnen vor. Aus diesem Berichte werden die gehörten Herren entnommen haben, daß verschiedene Uebelstände in der Irrenanstalt sich ergeben haben, die Abhilfe erheischen.

Diese Frage, welche auf die eingehendste Weise im Finanzausschusse erörtert worden ist, betrifft einen Gegenstand, der durch die im Zuge befindlichen Verhandlungen noch nicht zum Abschlusse gelangt ist, dennoch gewissermaßen der Bechlußfassung in dieser Beziehung heute nicht unterzogen werden könnte. Angesichts dieser Thatfache hat der Finanzausschuss geglaubt, Ihnen folgenden Antrag zur Annahme empfehlen zu dürfen:

Das hohe Haus wolle beschließen:

«Der Landesausschuss wird beauftragt, über alle in der Irrenanstalt zu Studenz wahrgenommenen Mißstände eine strenge und eingehende Untersuchung durchzuführen und darüber dem Landtage in der nächsten Session zu berichten und gleichzeitig bestimmte und entsprechende Anträge über eine befriedigende Regelung des Sanitäts- und Wärterdienstes in dieser Anstalt einzubringen.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 5. točki dnevnega reda, to je:

5. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji več deželnih uradnikov za uravnavo petletnic.

5. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition mehrerer Landesbeamten um Regulierung der Quinquennialzulagen.

Poročevalec Višnikar:

Visoki zbor! Štiri deželni uradniki so vložili zaradi uravnave petletnic nastopno prošnjo, katero si usojam prečitati:

(Bere: — Liest:)

«Visoki deželni zbor! V VII. séji dne 4. oktobra 1871. l. sklenil je visoki deželni zbor pravilnik o petletnicah deželnih uradnikov, katerega § 4. se glasi: «Vsaka petletnica se računa po zadnji letni plači.»

Vsled tega visokega deželno-zborskega sklepa nastalo je med ponižno podpisanimi in drugimi plačo 1000 gld. uživajočimi uradniki, kakor dokazuje tu priloženi pregled, nekako čudno razmerje, namreč, da dobivajo mlajši kolegi po več let 50 gld. več pri petletnicah, kakor ponižno podpisani starejši uradniki, in da bodo ponižno podpisani prišli vrh tega do uživanja polnega, uradnikom s plačo 1000 gld. in več dovoljenega zneska 400 gld. veliko pozneje, kakor njihovi mlajši kolegi.

Najspostiljeveje podpisani so popolnoma preverjeni, da visoki deželni zbor z navedenim svojim sklepom kaj tacega ni nameraval, in zaradi tega usojajo se, visokoistega najponižneje prositi, da bi uradnikom, ki uživajo plačo 1000 gld. in več, pa nimajo še vseh petletnic, oziroma ne uživajo še polnega zneska 400 gld. na petletnicah, blagoizvolil milostivo spremeniti vse petletnice po 50 gld. v 100 gld., odnosno preurediti navedeni § 4. omenjenega pravilnika.

V Ljubljani dné 28. marca 1892.»

Iz priloženega pregleda je razvidno, da so ti nedostatki resnični. Tako se vidi, da ima nek uradnik, kateri je bil imenovan l. 1863, sedaj petletnic skupaj v znesku 350 gld., mlajši uradnik pa, kateri je bil imenovan l. 1867., dobi letos v jeseni že petletnic 400 gld., 4 leta starejši pa še le prihodnje leto. Dalje ima tretji uradnik, ki je bil imenovan l. 1868, petletnic 250 gld. in dobi, akoravno je le jedno leto mlajši nego oni, ki je bil imenovan l. 1867., petletnic 400 gld. šele leta 1898. i. t. d. Te anomalije se kažejo tudi pri drugih uradnikih in finančni odsek je pripoznal, da se jih mora odpraviti. Ali ker je prošnja bila prepozno vložena, ni se mogel spuščati v to, da bi se uredile samo petletnice nekaterih uradnikov, temveč predlaga, naj se preiščejo in uravnajo petletnice vseh deželnih uradnikov.

Gotovo je krivično, ako ima uradnik nižje vrste višjo plačo nego starejši uradnik tiste vrste. Dalje se povsodi petletnice uštevajo v plačo in pokojnino, samo pri nas ne. Pri nas so petletnice le nekake aktivitetne doklade ali zviški aktivitetne doklade, drugega pomena nimajo. Treba je pa pri tako malem statusu, kjer je za uradnike tako malo upanja do avancementa, in je gotovo tudi pravično, da se uravnajo petletnice tako, kakor so drugodi uravnane. Tudi število petletnic je krivično, kajti nekateri uradniki jih imajo 4, drugi 5 ali 6, in ravno tako se mi zdi, da tudi zneski niso pravilno urejeni.

Dalje se je v finančnem odseku tudi omenjalo, da dosedaj nimamo nikakega normala gledé dijet deželnih uradnikov in deželnih odbornikov. Tudi tu je potrebno, da vsak naprej vé, koliko mu pristoji.

Visoki deželni zbor je že večkrat, zlasti leta 1886. in 1888., naložil deželnemu odboru, da predloži službeno instrukcijo in penzijski načrt. Izreklo se je tudi načelo, da je uradnikom naprej vplačevati v penzijski zaklad. Tudi zaradi tega se mi zdi pravično, da bi se petletnice vštევale v pokojnino. Lansko leto se je sprejela resolucija, katera se glasi:

(Bere: — Gleš:)

«Deželnemu odboru se naroča, da sestavi načrt penzijskega zaklada za deželne uradnike in služabnike ter ga predloži deželnemu zboru v prihodnjem zasedanju, in da se pri sestavi načrta drži načela, da se bode penzijski zaklad, ki se ima ustanoviti, praviloma zalagal iz deželnega zaklada in z doneski uradnikov in služabnikov.»

Ta načrt se še ni predložil, mora se pa predložiti v prihodnjem zasedanju in takrat se bode moralo tudi ozirati na petletnice.

V imenu finančnega odseka mi je čast predlagati sledeče:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Prošnja deželnih uradnikov se odstopa deželnemu odboru z naročilom, da napravi in predloži v prihodnjem zasedanju preosnovno pravilnika o petletnicah z dné 4. oktobra 1871 tako, da se petletnice vštევajo v plačo in pokojnino.

Petletnice, katerih število je primerno znižati, naj dobivajo uradniki in služabniki šele potem, ko služijo pet let v istem plačilnem razredu, in so urediti tako, da uradnik nižjega razreda s petletnicami in aktivitetnimi dokladami vred, katere naj se odnosno tudi uredé, ne bode mogel doseči plače uradnika višjega razreda.

Ob enem naj se predloži normale o dijetah deželnih odbornikov in deželnih uradnikov.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Der Herr Abgeordnete Luckmann hat das Wort.

Abgeordneter Luckmann:

Hohes Haus! Ich bin mit den Anträgen des Herrn Berichterstatters im wesentlichen ganz einverstanden, nur würde ich mir erlauben, auf einen Punkt aufmerksam zu machen. Nach den vorliegenden Anträgen wird der Landesausschuß beauftragt, gleich im Principe die Organisation derart vorzunehmen, daß die Quinquennalzulagen und die Activitätszulagen in die Pension eingerechnet werden. Ich muß nun darauf aufmerksam machen, daß der Finanzausschuß beim Landesfonde sub 2 den Antrag stellt, der Landesausschuß möge ein Pensionsnormale vorlegen und diese Sache ordnen. Ich bin überzeugt, der Landesausschuß wird die Gelegenheit benützen, um versicherungstechnisch auszurechnen, welche Lasten dem Lande durch die Pensionsrechte der Beamten erwachsen und dann wird es an der Zeit sein zu überlegen, ob man dieser Last noch weitere Lasten hinzufügen soll.

Ich würde also glauben, daß es nicht nöthig ist, heute schon in dieser Beziehung einen präjudicirenden Beschluß zu fassen, sondern daß wir später besser in der Lage sein werden, darüber zu beschließen, wenn einmal das Pensionsnormale vorgelegt und versicherungstechnisch ausgerechnet werden wird, welche Lasten dem Lande daraus erwachsen. Heute sind wir noch nicht genügend informiert und in solchen Sachen soll man präjudicirende Beschlüsse nicht fassen. Ich würde demnach die unveränderte Annahme der Anträge des Finanzausschusses, jedoch mit Hinzufügung der Worte: «tako, da se petletnice uštevajo v plačo in pokojnino» beantragen.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Gospoda moja! Jaz se nikakor ne morem strinjati s predlogom, katerega je stavil častiti gospod neposredni predgovornik, in sicer iz tega razloga ne, ker se mi zdi skrajno neopravičeno, da bi se našim uradnikom petletnice ne vštევale v pokojnino tako, kakor se vštევajo drugim uradnikom po vseh javnih službah, pri vseh deželnih odborih in pri vseh večjih mestnih zastopih. Pa to ni bil jedini povod, da sem se oglasil k besedi, temveč prisilila me je v to še neka druga okolnost.

Gospoda moja, mi smo že večkrat in tudi letos imeli priliko prepričati se, da vlada pri našem deželnem odboru načelo, da naglost ni pridna, in če je kdaj pokazal, da velja pri njem v resnici ta izrek, pokazal je to v slučajih, kateri imamo ravno v razgovoru. Že l. 1886. v XIX. svoji seji dne 22. januarja sklenil je visoki deželni zbor, da se naroči deželnemu odboru, da sestavi in v prihodnjem zasedanju predloži deželnemu zboru načrt penzijskega statuta za deželne uradnike in služabnike. Ta resolucija se je potem ponavljala leto za letom, stavila se je tudi lani pri proračunu ali do dandanes ni nam deželni odbor predložil še nobenega nasveta. Mislim, da tako bagatelno ravnanje s sklepi visokega deželnega zbora ni dostojno za deželni zastop in da ima visoki deželni zbor pravico in mora zahtevati, da deželni odbor njegova naročila res tudi izvrši. (Poslanec Svetec in Kavčič: — *Abgeordneter Svetec und Kavčič: «Dobro! Dobro!»*) Jaz se bojim, da se bode od strani deželnega odbora stvar glede petletnice zopet ravno tako zavlekla, kakor se je zavlekla glede predlanskega, oziroma prejšnjega predloga.

Zatorej apelujem slavni deželni odbor, da letošnji sklep hitreje izvrši in se ne postavi zopet na ono že preveč obrabljeno in preveč antikvirano stališče, da naglost ni pridna. (Klici v centru: — *Rufe im Centrum: «Dobro! Dobro!»*)

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich.*)

Ako ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Višnikar:

Nasproti častitemu gospodu poslancu Luckmannu moram le omeniti, da finančni odsek ne predlaga, da se aktivitetne doklade vtevajo v pokojnino, ampak samo petletnice.

Drugega nimam ničesar omeniti in le še enkrat priporočam, da se sprejme predlog finančnega odseka.

Deželni glavar:

Prestopimo sedaj na glasovanje.

Gospod poslanec Luckmann predlaga, naj se v prvem odstavku predloga finančnega odseka izpuste besede: «tako, da se petletnice vtevajo v plačo in pokojnino.»

Prosim častite gospode, kateri glasujejo za predlog finančnega odseka, izpustivši besede: «tako, da se petletnice vtevajo v plačo in pokojnino», naj blagovolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Predlog je sprejet. Sedaj prosim glasovati o celem predlogu finančnega odseka in prosim gospode, ki pri-trdijo celemu predlogu, kakor ga je stavil gospod poročevalec, naj blagovolijo ustati.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Predlog finančnega odseka je sprejet, prestopimo k 6. točki dnevnega reda, to je:

6. Ustno poročilo finančnega odseka o prošnji učitelja Antona Vertnika, da bi se mu pri njegovem umirovljenju štelo 40letno službovanje.

6. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses über die Petition des Volksschullehrers Anton Vertnik um Anrechnung der 40jährigen Dienstzeit anlässlich seiner Pensionierung.

Poročevalec Klun:

Visoki deželni zbor! Učitelj Anton Vertnik v Banjaloki na Kočevskem je prosil, da bi bil stalno umirovljen, ker je vsled bolezní in starosti nezmožen dalje poučevati. Dne 29. februarja letošnjega leta je poslal svojo prošnjo za umirovljenje okrajno-šolskemu svetu v Kočevji. Učitelj pravi v svoji prošnji, da je jako bolehen, da si je svojo bolezen nakopal pri nekem požaru v Spodnjem Logatcu in da od takrat zmiraj kašlja. Ker sedaj ne more več poučevati, prosi, da bi se mu pokojnina odmerila od sedanje plače v znesku 610 gld. Ob jednem pa je vložil prošnjo do presvitlega cesarja, v kateri prosi, da bi mu premilostljivi vladar priznal celih 40 službenih let, akoravno je služboval le 36 let, 3 mesce in 28 dni. Ta prošnja je šla iz kabinetne kancelije do ministerstva za uk in bogočastje, katero jo je poslalo deželnemu šolskemu svetu v uradno rešitev. Deželni šolski svet je dobil med tem časom predlog okrajno-šolskega sveta, kateri priporoča, naj se učitelju Vertniku odmeri pokojnina, deželni šolski svet pa je razsodil, da mu ne gre pokojnina od sedanje njegove plače, temveč od plače 400 gld. Učitelj Vertnik pa se je nadejal, ako se mu bode priznala službena doba 40 let, da bode dobil pokojnino celih 610 gld., katere sedaj dobiva kot vstevno plačo. On se ni spominjal, da spada še med tiste starodobne učitelje, kateri nimajo pravice do celoplačne pokojnine, kakor drugi učitelji, kateri so prišli v službo že po novem šolskem zakonu. Nastavljen je bil namreč l. 1855. s svojim spričevalom od prejšnje šolske gospodske kot podučitelj in je šele l. 1878. dobil milostnim potom od ministerstva za uk in bogočastje dovoljenje, da se je smel brez izpita, kakoršnega morajo delati učitelji za stalne službe, nastaviti vendar definitivno. Postal je torej definitiven učitelj šele leta 1878. in je kot tak služboval na raznih šolah. Ali v ministerski odredbi, ki uravnava razmere takih učiteljev, rečeno je naravnost, da oni učitelji, katerim se milostnim potom dovoljujejo stalne službe, veljajo drugačni pogoji pri umirovljenju, nego za druge učitelje, da se jim namreč ne vsteva v pokojnino dejanska plača, ampak da se vzame kot podloga le plača 350 gld. do 400 gld. in da tudi udove teh učiteljev niso deležne konduktnega kvartala ter da otroci nimajo pravice do miloščine. Vsega tega učitelj Vertnik ni jemal v poštev in je mislil, da se bode z njim ravnalo glede odmerjenja pokojnine ravno tako, kakor

z vsakim drugim učiteljem. Ali šolsko oblastvo je ravno popolnoma zakonito, ko je vzelo kot podlago za odmero pokojnine plačo 400 gld. in, všteti službeno dobo 36 let, 3 mesece in 28 dni, mu odmerilo 7/8 od te plače, to je 350 gld. Ob enem pa je deželni šolski svet omenjenemu učitelju naznanil, da se sme obrniti do deželnega zastopa za povišanje te pokojnine. Vsled prošnje, katero je bil učitelj Vertnik poslal presvitljemu cesarju, prišla je stvar zopet k deželnemu šolskemu svetu, ki je predložil to prošnjo visokemu deželnemu odboru s priporočilom, da naj jo izroči visokemu deželnemu zboru. Učitelj Vertnik pravi v svoji prošnji do presvitlega cesarja, da on sam živi s svojo ženo, da je imel poprej veliko pretrpeti s svojimi četerimi otroci, ki so pa sedaj vsi preskrbljeni in v trdnih službah. Deželni šolski svet pa menda te prošnje ni dobro prečital, ker podpirajoč svoje priporočilo pravi, da pošlje to prošnjo visokemu deželnemu odboru »mit dem Erjuchen, beim hohen krainischen Landtage für den Gefuchsteller mit Rücksicht auf den von ihm im Schuldienste stets bethätigten Fleiß und Eifer, ferner mit Rücksicht auf sein erpriepliches Wirken und endlich im Hinblick darauf, daß er für seine aus Frau und vier Kindern bestehende Familie zu sorgen hat, die Bewilligung einer höheren, als die ihm nach der bezogenen h. ä. Note gebührenden Pension erwirken zu wollen.« (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Dobro! Dobro!«) Ta razlog torej ne velja, ali mož je res tako slab, zlasti na pljučah in v nogah, kakor potrjuje zdravniško spričevalo, da bi si ne mogel ničesar prislužiti; samo s 350 gld. bi pa tudi jako težko živel.

Zaradi tega je finančni odsek gledé na revščino in bedo tega učitelja sklenil povišati mu njegovo pokojnino; finančni odsek se je gledé odmerjenja pokojnine oziral na sedanjo njegovo plačo v znesku 610 gld. ter mu po nasvetu c. kr. deželnega šolskega sveta dovolil pokojnino v okroglem znesku 500 gld. na leto.

Finančni odsek torej predlaga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Učitelju Antonu Vertniku se dovoljuje milostnim potom pokojnina letnih 500 gld. iz učiteljskega pokojninskega zaklada.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 7. točki, to je:

7. Ustno poročilo finančnega odseka o napravi zavoda za gluhoneme in slepe na Kranjskem (k prilogi 62.).

7. Mündlicher Bericht des Finanzanschlusses in An- gelegenheit der Errichtung einer Taubstimm- und Blindenanstalt in Krain (zur Beilage 62).

Poročevalec Klun:

Visoki deželni zbor! Ena najvažnejših reči, s katero se je visoki deželni zbor že več let pečal, je naprava zavoda za gluhoneme in slepe na Kranjskem, in želeli bi bilo ravno zaradi važnosti te stvari, da bi se bilo dotično poročilo deželnega odbora že poprej priobčilo visokemu zboru; vendar pa je opravičeno to zakasnenje vsled bolezni gospoda poročevalca v deželnem odboru in zaradi tega je mogel finančni odsek šele v zadnjem trenutku rešiti to prilogo. Iz te priloge je razvidno, da je visoki deželni odbor izvršil sklep, katerega je storil visoki deželni zbor v svojem zadnjem zasedanju. Naročeno mu je bilo, da mora kolikor mogoče natančno poizvedeti vse, kar je potrebno za pravo razsojo te zadeve, dalje da mora sestaviti osnovo za tak zavod in da mora v dotiko stopiti s c. kr. deželno vlado in s knezoškofijskim ordinarijatom zaradi morebitnega doneska iz dohodkov Medjatove hiše ter poročati o tem v letošnjem zasedanju in staviti svoje nasvete. V zadnjem zasedanju se je poudarjalo, da imamo velik zaklad za gluhoneme in slepe otroke, ali omenjalo se je ob enem, da bode zadostoval ta zaklad pač za gluhoneme otroke, da pa ne bode zadostoval tudi za slepe, da je treba torej za take otroke še posebej skrbeti. V zadnjem zasedanju se je tudi poudarjalo, da naj se ta dva zavoda spravita pod jedno streho v skupno hišo. Deželni odbor je imel tudi to vprašanje rešiti in poizvedeti vse potrebno. Kakor pravi v svojem poročilu, se je to res tudi zgodilo in vsi strokovnjaki, kateri so bili v tem oziru uprašani, rekli so naravnost, da ni nobene zapreke, da bi se ne mogla oba zavoda spraviti pod jedno streho in združiti pod jednim upravnistvom, seveda s tem pridržkom, da se morajo otroci obeh vrst popolnoma ločiti gledé stanovanja, vzgojevanja in pouka, ker gojenci vsakega teh zavodov potrebujejo poseben pouk in posebno odgojo.

Visoki deželni odbor se je bil v tej zadevi obrnil tudi do visoke c. kr. deželne vlade, katera je jako pripravljen, to zadevo podpirati in katera deželnemu odboru prigovarja, da naj pripravi vse, kar je potrebno, da se zavod morebiti že drugo leto prične zidati. Jako hvalevredno je, da je visoka c. kr. vlada deželnemu odboru ponudila svojo podporo, da se blagi namen prej ko mogoče doseže. Priporočala je tudi deželnemu odboru, da naj že sedaj skrbi za nakup potrebnega zemljišča, da naj napravi načrte, da naj sestavi osnova ali pravila za dotična zavoda. (Klici na levi: — Rufe links: »Dobro! dobro!«) Gledé Medjatove hiše se je obrnil deželni odbor do knezoškofijskega ordinarijata s prošnjo, ali bi hotelo dovoliti kako podporo za ustanovitev takega zavoda, kateri bode služil dobrodelnim namenom; ali deželni odbor do danes še ni dobil odgovora, vendar pa se je nadejati in mislim po vsej pravici, da bode zavod tudi od todi dobil kaj podpore, kader bode dovršen.

Ob enem je deželni odbor z vlado razpravljaj tudi uprašanje o Holdheimovi ustanovi za gluhoneme. To uprašanje smo pred kratkem že rešili s tem, da smo deželnemu odboru naročili, naj prej ko mogoče dovrši potrebne razprave, da se Holdheimova ustanova porabi za gluhoneme deklice, ki se odgajajo v gluhonemnici ubogih šolskih sestrâ «de Notre Dame» v Šmihelu pri Novem Mestu. Poprej so se gluhonemi otroci, in sicer večinoma dečki, večidel oddajali v zavod v Lincu, ali tam imajo zdaj toliko lastnih otrok, da ne morejo več sprejemati tujcev. Vlada imela je torej prav, ko je deželnemu odboru sporočila, da pri tolikem številu nesrečnih gluhonemih otrok nikakor ne more dopuščati, da bi se ustanova ne porabila v namen, za katerega je odločena. Kakor sem omenjal, je visoki zbor v tej zadevi že sklepal, zato nam danes ni več treba, se s to rečjo še dalje pečati.

Deželni odbor je dalje pretresal uprašanje, za koliko otrok naj se napravi naš domači zavod. Po razkazu c. kr. deželnega šolskega sveta, iz katerega je razvidno, koliko takih otrok je godnih za šolo, prišel je do zaključka, da bode zavod treba zgraditi za kakih 70 do 75 gluhonemih in za kakih 15 do 20 slepih otrok, torej skupaj za 90 do 100 otrok. Ali treba še premisliti, da se ne bodo vsi otroci odgojevali ob deželnih troških, ampak da imajo mnogi izmed njih premožne stariše, ki bodo zanje plačevali.

Gledé troškov proračunil je deželni odbor, da bode stal prostor za tak zavod okolu 20.000 gld., stavba in oprava pa, kakor je poizvedel po drugih deželah, nekako toliko, kakor navadno stanejo bolnišnice, namreč poprečno 1000 gld. za vsakega otroka. Ako se torej oziramo na 100 otrok, bode zgradba stala okroglo 100.000 gld. in prištevisi znesek za nakup zemljišča, skupaj 120.000 gld. Denarja pa imamo za ta dva zavoda okoli 450.000 gld., kateri znesek se bode vsako leto še pomnožil za obresti Holzapfelnové in Wolff-ove ustanove. Nadejati se je, da se do polletja prihodnjega leta dotična glavnica pomnoži za kakih 15.000 gld. do 20.000 gld. Denarja je torej v istini dovolj, da začnemo misliti na zidanje tako jako koristnega in potrebnega zavoda. Če odbijemo od vsega denarja, kar ga imamo na razpolaganje, tistih 120.000 gld. za nakup zemljišča in za zgradbo, preostajalo bi nam še okolu 330 000 gld. za oskrbovanje tega zavoda, tako, da bi imeli na leto kakih 15.000 gld. za režijo, vzdrževanje šole in preskrbovanje otrok na razpolaganje. Za gluhoneme bodo dotični zneski zadostovali, za slepe pa bode, kakor misli deželni odbor, primanjkovalo kakih 3000 gld. na leto.

Deželni odbor priporoča tudi, da bi se poslali ob troških dotičnih ustanov nekateri učitelji na Dunaj, da se tam naučé, poučevati gluhoneme, oziroma slepe otroke. Ali finančnemu odseku se ni zdelo potrebno, v tem oziru kaj ukrepati, ker se ne bode precej in naenkrat ustanovilo več rezredov, ampak se bode pričelo s prvim razredom in leto za letom šele razširjalo na več oddelkov. Za prvi oddelok pa imamo že dve slovenski učiteljski moči na razpolaganje, kateri sta se izvežbali v dotičnih strokovnih tečajih na Dunaji. Jeden teh učiteljev je Hönigmann, rodом štajerski Slovenec, ki

sedaj slušbuje na Dunaji; jeden, tudi Slovenec in jako spreten, zanesljiv in izvrsten učitelj, je pa v Gorici, namreč Rudež. Ker imamo že torej dva taka učitelja, od katerih se nam je Hönigmann že večkrat ponujal, da bi prišel v Ljubljano, sodil je finančni odsek, da za učitelje sedaj ni treba skrbeti in da se to uprašanje, lahko odloži za prihodnje čase.

Na drugi strani je pa finančni odsek pretresal uprašanje, bi-li ne bilo prav, da se prvotni zavod morebiti ne napravi tako velik, da bi se vanj sprejeli vsi otroci, ker bi za prvi začetek morda kazalo, da bi se otroci ločili po spolu in bi se sprejeli v zavod samo dečki, deklice pa naj bi se oddajale v odgojo ubogim šolskim sestram v Šmihelu. Taka ločitev je silno potrebna, kakor potrjujejo vsi tisti, ki imajo opraviti z gluhonemimi, in bi bila morebiti tudi pri nas jako koristna. Finančni odsek je bil mnenja, naj deželni odbor pretresava, kaj bi bilo boljše in za deželo cenejše. Ako bi boljše kazalo, da se samo dečki obdržijo v deželni gluhonemnici, deklice pa izroče ubogim šolskim sestram v Šmihelu, ne bi imeli nobenega uzroka, da tej ločitvi ne bi pritrdili, ktera bi bila tudi za ukoristna, ker so za odgojo deklic učiteljice zmiraj boljše nego učitelji. Na drugi strani pa se je v finančnem odseku poudarjalo, da, ako bi taka ločitev prouzročevala več troškov, naj bi se vsi otroci sprejeli v jeden zavod in se napravilo precej tako veliko poslopje, da bi v njem vsi imeli prostora.

Z ozirom na vse to stavim v imenu finančnega odseka sledeče predloge:

Visoki deželni zbor naj sklène:

«1.) Deželnemu odboru se naroča, da naj se z vso odločnostjo in brez zamude poprime ustanovitve lastnega deželnega zavoda za gluhoneme in slepe.

V ta namen naj za ta zavoda napravi natančno osnovo, v kateri naj se ozira na število gluhonemih in slepih otrok in pretresa vse potrebne okoliščine, zlasti:

a) ali se dasta oba zavoda pod enim upravnistvom spraviti pod eno streho;

b) v koliki meri se imajo gojenci obeh vrst ločiti gledé stanovanja, vzgojevanja in poduka;

c) ali bi ne bilo prav, gluhoneme otroke ločiti po spolu in vsaj za prvi čas zavod urediti morda samo za dečke, gluhoneme deklice pa proti primerni odškodnini iz ustanov za gluhoneme v odgojo izročiti ubogim šolskim sestram v Šmihelu pri Novem Mestu?

2.) Dalje se deželnemu odboru naroča:

a) da dogovorno z deželno vlado za zgradbo omenjenega zavoda kupi primerno posestvo;

b) da preskrbi potrebne načrte in natančen predarek stavbenih troškov;

c) da sestavi pravila z vsemi potrebnimi določbami;

d) da v prihodnjem zasedanju o vsem tem deželnemu zboru poroča in mu stavi potrebne predloge.»

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo. Želi kdo sesede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prestopimo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prečita predloge.

Poročevalec Klun:

(Bere predlog 1. a, b, c in predlog 2. a, b, c in d finančnega odseka, ki obveljajo brez debate. — Liest Antrag 1 a, b, c und Antrag 2 a, b, c und d des Finanzausschusses, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Deželni glavar:

Prestopimo k daljni, to je 8. točki dnevnega reda ter prosim gospoda poročevalca, da prične svoje poročanje.

8. Ustno poročilo finančnega odseka gledé odkupa obeh knez Auerspergovih mostov pri Krki in Soteski. nahajajočih se na deželnih cestah Novomesto-Žužemberk-Ljubljana in Soteska-Črnomelj (k prilogi 64.).

8. Mündlicher Bericht des Finanzausschusses, betreffend die Ablösung der beiden im Zuge der Rudolfs-wert-Seisenberg-Laibacher und der Minödt-Tschernembl-er Landesstraßen gelegenen Fürst Auersperg'schen Brücken bei Obergurk und Minödt (zur Beilage 64.).

Berichterstatter Ritter von Langer:

Hohes Haus! Es liegt der Bericht des Landesauschusses, betreffend die Ablösung der beiden im Zuge der Rudolfs-wert-Seisenberg-Laibacher und der Minödt-Tschernembl-er Landesstraßen gelegenen Fürst Auersperg'schen Brücken bei Obergurk und Minödt, vor. Das k. u. k. Forst- und Rentamt in Minödt hat mit der Eingabe vom 3. October 1891 die beiden genannten Brücken dem Landesauschusse zum Kaufe angeboten. Diese beiden Brücken sind Bestandtheile der Landesstraßen, welche von Laibach hinunter gegen Töplitz und von Minödt gegen Tschernembl zu führen. Es ist jedenfalls im Principe von Wichtigkeit und wünschens-wert, daß Objecte, im Zuge von Landesstraßen, nicht in Privathänden, sondern im Eigenthume des Landes selbst sich befinden, und in Folge dessen ist es im Principe jeden-falls anzustreben, daß solche Objecte aus Privathänden entnommen und dem Lande in das Eigenthum zugeführt werden. Nun verlangt aber die Herrschaft Minödt für die beiden Brücken den hohen Betrag von 5800 fl. Im Falle, als die Herrschaft Minödt bei dieser Forderung bleibt, wäre es absolut unmöglich, auf ihren Antrag einzugehen, und müßte das bisherige ungünstige Verhältniß fort dauern, wornach die Brücken im Eigenthume des Fürsten Auers-perg bleiben. Denn es wäre nicht erprießlich, für Brücken, welche, wie diese, onerose Objecte sind, die Summe von 5800 fl. auszugeben; dies umso weniger, indem ja doch der Fürst Auersperg gemäß einer Vorschrift vom 12. Mai 1757

die Obliegenheit hat, die Brücken stets in fahrbarem Zu-stande zu erhalten und nur dafür das Mautrecht bei diesen Brücken genießt.

Das Mautrecht der Brücke bei Obergurk ist um jährlich 218 fl. 10 fr. verpachtet. Was die zweite Brücke betrifft, so heißt es in dem Antrage der Herrschaft Minödt, daß das Mautbezugsrecht für die Brücke in Minödt gleichzeitig mit dem dort befindlichen Gasthause verpachtet ist und dieses Mautrecht immerhin mit 60 fl. jährlich bewertet werden könne. Die Bewertung des Mautrechtes mit 60 fl. jährlich ist eine willkürliche Berechnung, denn wie es mir vor-kommt, ohne es mit Bestimmtheit sagen zu können, ist das Wirthshaus an der Brücke um 120 fl. verpachtet. Von dieser Summe sollen 60 fl. auf Rechnung der Brückenmaut gestellt werden. Das ist jedenfalls zu hoch gegriffen, da bei dieser Brücke die Zussaffen der umliegenden Orte von der Entrichtung der Mautgebühr befreit sind. Außerdem sind vertragsmäßig von der Bezahlung der Brückenmaut befreit: Sämmtliche Fuhrn der Gutsinhabung, der k. u. k. Beamten, ferner alle Regiefuhrn mit Holz, Kohle und Brettern, und Bretter werden namentlich sehr viele über die Brücke geführt, nachdem auf jeder Seite derselben sich eine Säge befindet. Der Ertrag aus den Gebühren der Bretterfuhrn wäre ein ziemlich bedeutender, wenn diese Fuhrn nicht befreit wären, so aber entfällt dieser. Endlich ist von der Brückenmaut befreit auch sämmtliches zum Betriebe des Eisenwerkes in Hof gehörige Fuhrwerk und jenes mit anderen Materialien, welche zum Herrschafts-betriebe zugeführt werden. Das Mautrecht bei dieser Brücke hat demnach sehr wenig oder gar keinen Wert, jedenfalls kann dasselbe aber nicht mit 60 fl., sondern höchstens mit 30 fl. bewertet werden. Zudem nimmt sich aber die Herr-schaft Minödt im Falle des Zustandekommens einer Ablösung der Brücken das Recht aus, daß ihre Fuhrn auch weiter-hin von der Maut vollkommen befreit bleiben. Die Brücke in Obergurk hat 5 Joch, jene von Minödt 8 Joch. Diese beiden Brücken werden, wie gesagt, mit 5800 fl. bewertet, und hat die Bewertung in der Weise stattgefunden, daß das Bruttoerträgnis der beiden Mautrechte mit $4\frac{1}{2}\%$ capitalisirt, außerdem aber noch die Brückenobjecte besonders bewertet worden sind; eine Berechnung des Wertes der Brücken, welche jedenfalls eine ungerechtfertigte und unrichtige ist, indem eine Brücke als solche in den Händen eines Privaten, mit der Verpflichtung der freien Passage und der Verpflichtung der Brückenerhaltung, nicht ein actives, sondern ganz sicher ein passives Vermögensobject darstellt. Demgemäß sollte bei der Bewertung derselben die Summe von 800 fl., beziehungsweise 1400 fl., als Wert der Brückenobjecte nicht, wie es geschieht, als Activum, sondern gar nicht eingestellt werden. Eine Brücke ist für einen Privaten nur dann ein Vermögensobject, wenn sie das Mautrecht besitzt, und wird dann deren Wert in der Weise berechnet, daß man den Ertrag des Mautrechtes ab-züglich der Steuer capitalisirt; demnach würde der Capitals-wert der Brücke bei Obergurk bei einem Pachterträgnisse von 218 fl. 10 fr. 4846 fl. betragen, die 800 fl., welche als Wert des Brückenobjectes selbst angegeben werden, sind jedenfalls zu streichen. Aber auch der Betrag von 4846 fl. ist zu hoch gegriffen; denn das Pachterträgnis macht zwar 218 fl. 10 fr. aus, es ist aber vergessen worden, hievon die Einkommensteuer mit 20 fl. 16 fr. und die auf die

herrschaftlichen Führen entfallenden Mautgelder, welche jetzt bei der Brücke in Obergurk, wie es scheint, bezahlt werden, aber dann nicht mehr bezahlt werden sollen, abzuziehen.

Angenommen nun, daß die herrschaftlichen Führen 5% des gesamten Pachtess per 218 fl. 10 fr., also 10 fl. 90 fr. abwerfen und die Einkommensteuer 20 fl. 16 fr. beträgt, so verbleibt nur noch ein Reinerträgnis von 187 fl. 4 fr., welches, zu $4\frac{1}{2}$ Procent capitalisirt, einen Wert von 4156 fl. repräsentirt. Hieron sind weiters nach dem Durchschnitt der letzten 10 Jahre die jährlichen Erhaltungskosten per 45 fl., im capitalisirten Betrage von 1000 fl., in Abzug zu bringen, wodurch sich für die Brücke in Obergurk ein Wert von 3156 fl. und nicht 4646 fl. ergibt. Ebenso unrichtig berechnet die Herrschaft Minödt den Wert der Brücke bei Minödt, und zwar: den Capitalswert des mit 60 fl. jährlich verpachtet sein sollenden Mautrechtes mit 1333 fl. und den Wert des Brückenobjectes ganz ungerechtfertigt mit 1400 fl. Dagegen werden die Erhaltungskosten von jährlich 70 fl., mit 1555 fl. capitalisirt, abgezogen. Man ersieht daraus deutlich, daß die Brücke für die Herrschaft jedenfalls eine Last ist. Denn die Angabe, daß die Erhaltungskosten jährlich 70 fl. ausmachen, der Pachtertrag jedoch nur 60 fl., also ein Ausfall von 10 fl. jährlich zu verzeichnen ist, zeigt deutlich, daß die Brücke ein oneroses Eigenthumsobject ist. Ich habe aber schon früher nachgewiesen, daß das Mautrecht nicht mit jährlich 60 fl., sondern höchstens mit 30 fl. veranschlagt werden kann, demgemäß die Brücke selbst — das jährliche Pachterträgnis zu 30 fl., abzüglich die Einkommensteuer per 2 fl. 40 fr. = 27 fl. 60 fr. rein, mit $4\frac{1}{2}$ Procent capitalisirt — rund 600 fl. wert ist; davon sind die capitalisirten Erhaltungskosten von jährlich 70 fl. in der Summe von 1555 fl. abzuziehen, wodurch sich als wahrer Wert der Brücke bei Minödt ein Betrag von minus 950 fl. ergibt. Diese Brücke ist also trotz Mautrecht ein passives Object und das ist der Grund, daß die Herrschaft Minödt diese Brücke dem Lande abtreten will. Da sie jedoch nicht hoffen kann, die passive Brücke bei Minödt allein anbringen zu können, so wird die Brücke bei Obergurk mit zur Ablösung angeboten. Als Wert der beiden Objecte erweist sich aber dem Gesagten zufolge nicht der angeprochene Betrag per 5800 fl., sondern der Betrag von 3156 fl. als Wert der Brücke bei Obergurk, weniger dem Minuswerte der Brücke bei Minödt per 950 fl., also 2206 fl. oder rund 2200 fl.

Wenn sich nun die Herrschaft Minödt damit einverstanden erklärt, dem wahren Wert entsprechend die Brücken um einen bedeutend billigeren Betrag, als sie ihn verlangt, abzugeben, so wäre da das Princip zu bethätigen, wornach Objecte, die sich im Zuge einer Landesstraße befinden, nicht in Privathänden verbleiben, sondern vom Lande übernommen werden sollen, andernfalls nicht.

Demgemäß stellt der Finanzausschuß folgenden Antrag:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«Der Landtag entscheidet sich im Principe für die Erwerbung der Brücken über den Gurkfluß bei Minödt und Obergurk und beauftragt den Landesauschuß, mit dem Forst- und Rentamte in Minödt als Bevollmächtigten Seiner Durchlaucht des Fürsten Auersperg wegen Ablösung der

beiden Brücken um einen ihrem wirklichen Werte entsprechenden Preis in Verhandlung zu treten und über den Erfolg desselben in der nächsten Session Bericht zu erstatten.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 9. točki, to je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka glede uvrstitve v cestnem skladovnem okraji Ljubljanska okolica se nahajajoče, iz Sneberja na Zalog držeče občinske ceste med okrajne ceste (k prilogi 63.).

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses wegen Einreihung der im Straßen-Concurrenzbezirke Laibach Umgebung vorkommenden, von Sneberje nach Salach führenden Gemeindestraßen in die Kategorie der Bezirksstraßen (zur Beilage 63.).

Poročevalec Povše:

Visoki deželni zbor! V četrti seji dne 24. oktobra 1890 l. izročil je visoki deželni zbor prošnjo občine Poljske za uvrstitev iz Sneberja na Zalog držeče občinske ceste med okrajne ceste deželnemu odboru z naročilom, da preiše stanje te ceste in poroča o tej prošnji. Iz poročila deželnega odbora se razvidi, da ima napominana občinska cesta povsem bistveni znak okrajne ceste, kajti ona veže po najkrajši poti neposredno dve glavni okrajni cesti, to je ono, ki vodi od Ljubljane v Dol, in drugo, ki vodi od Ljubljane v Zalog-Laze-Slapnica za Savo. Posredno pa dela naj krajšo zvezo tudi med okrajnima cestama Čeruč-Sv. Jakob in Kamnik-Domžale-Sv. Jakob, s tem pa je razvideti, da služi v veliko prometno korist vsem ob teh cestah ležečim vases, oziroma okrajem med desnim in levim bregom Save, to je okrajem Ljubljana, Kamnik, Brdo in deloma Litija.

Cesta, ki je le $4\frac{1}{2}$ kilometrov dolga, je povsem ravna, nima nikakih klancev in nikakih umetnih stavb, tako da ne bo okrajni cestni odbor po nje kategoriziranji dobil nobenih posebnih obremenil, ker ne bo drugih troškov, kakor za vzdrževanje cestišča in za kidanje snega po zimi.

Ker se je okrajni cestni odbor v vlogi z dne 24. svečana t. l., števil. 57., odločno izrekel za uvrstitev in važnost te proge za občini promet, poudarjal, ker se mora priznavati, da ni pravično, da bi občina sama tolikim vases ter okrajem služečo cesto oskrbovala, in ker je iz deželno-odborskih pozvedeb razvideti, da je ta cesta v takem stanji, da se takoj more uvrstiti med okrajne, predlaga upravni odsek:

Visoki deželni zbor izvoli na podstavi § 23., točka 3., zakona z dné 28. julija 1889. l., dež. zak. št. 17., skleniti:

«1.) Iz Sneberja na Zalog držeča občinska cesta, katera posreduje zvezo med okrajnima cestama Ljubljana-Zalog in Ljubljana-Dol, uvrsti se med okrajne ceste.

2.) Deželnemu odboru se naroča, da zaradi izročitve te ceste v oskrbo cestnega odbora Ljubljanske okolice potrebno ukrene.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrdé 1. predlogu upravnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospode, ki pritrdé 2. odsekovemu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prestopimo k 10. točki dnevnega reda, to je:

10. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji Jožefa Gödererja v Orteneku, podjetnika ceste čez hrib Lužarje, da se mu izplača še ostali primanklej 4425 gld. 65 kr.
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition des Josef Göderer in Ortenegg, Unternehmers des Lufcharieberg-Straßenbaues um Veranlassung zur Deckung des Deficites per 4425 fl. 65 fr.

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Jožef Göderer v Orteneku, podjetnik zgradbe ceste čez Lužarje, vložil je deželnemu odboru sledečo obupno prošnjo:

(Bere — Liest:)

«In der X. Sitzung des hohen krain. Landtages am 8. November 1889 wurde die projectirte Umlegung der Lufchariebergstraße im Bezirke Großlaschitz bewilligt und subventionirt, und habe ich hierauf mit dem Bezirks-Straßen-Ausschusse einen Vertrag abgeschlossen, von dem ich eine Abschrift sub $\frac{1}{2}$, beilege, laut welchem ich mich als Bauunternehmer verpflichtete, den ganzen Straßenbau, wie er in den einzelnen Vertragspunkten genau präcisirt erscheint, um den Pauschalbetrag per 10.900 fl. bis zum Jahre 1891 auszuführen und in diesem Jahre die neue Straße zur Collaudirung anzumelden.

Ich habe sofort nach erfolgtem Vertragsabschlusse mich noch im Winter an die Arbeit gemacht und die Straße durchbrochen und dieselbe im Rohbau schon im Juli 1890 fertig gestellt, und zwar in solider und vollkommen entsprechender Weise, wie dies der hohe Landesausschuß in

dem mich sehr schmeichelnden Anerkennungssdecete vom 7. August 1890, Z. 6444, welches ich sub $\frac{1}{2}$ allegiere, bestätigt.

Ueber den Herbst 1890 und den Winter 1890/91 hatte ich wiederholt Gelegenheit, die Wasserläufe, die der Straße gefährlich werden könnten, zu studiren und habe auch dieselben im Frühjahr 1891 sofort regulirt und entsprechende Wasserabzugsgräben und Durchlässe hergestellt, sodann Randsteine eingesetzt, in der ganzen Länge des Straßenzuges den Straßengraben hergestellt, die Abrutschungen ausgeglichen und die ganze Straße beschottert, so daß der ganze Straßenbau Ende October 1891 fertig gestellt wurde und ich denselben zur Collaudirung angemeldet habe, worauf der Obmann des Bezirks-Straßen-Ausschusses Großlaschitz am 18. November 1891 die Straße anstandslos übernommen hat, wie dies aus der zuliegenden anerkennenden Bestätigung in sub $\frac{1}{3}$ zu ersehen ist.

Von allen Autoritäten und auch sonst von den Fuhrleuten wird der solide und rasche Ausbau der Straße belobt, doch kann ich solche Belobungen nur mit Trauer entgegen nehmen, denn ich habe mich bei diesem Straßenbau verblutet, ja ich kann sagen, mich und meine zahlreiche Familie zu Grunde gerichtet, — denn nicht nur allein, daß mir für meine große Mühe, für mein energisches und thatkräftiges Eingreifen gar nichts geblieben ist, habe ich noch ein Deficit von 4425 fl. 65 fr. zu verzeichnen. Dieses Deficit entstand nun hauptsächlich dadurch, als ich, um den Bau recht rasch zu Ende zu führen, im Winter mit der Arbeit begonnen habe und hiebei bei den verhältnismäßig kurzen Tagen einen ziemlich hohen Tagelohn zahlen mußte und die Leistungen dem gegenüber auch schon wegen der strengen Kälte minimal waren. Anderntheils sind aber die Lehnen, in welche die Straße eingeschnitten werden mußte, derart steil, daß die Abtragsmassen nicht liegen blieben, sondern an der ganzen Lehne abrutschten, so daß ich genöthigt war, die ganze Straßenbreite in solche Berglehnen einzuschnitten, auf welchen Umstand ich bei der Vertragsschließung nicht gefaßt war. Auch habe ich vor der Vertragsschließung an zwei Stellen Probeeinschnitte gemacht, um mich zu überzeugen, wie sich das Materiale, besonders aber der steinige Untergrund bearbeiten läßt, und fand zu meinem großen Unglücke gerade an den zwei Probeeinschnitten ein gut zu bearbeitendes Materiale, auf welchen Umstand hin ich meine Berechnungen anstellte und deshalb so nieder accordirte. Als ich aber den Bau ausführte, sah ich erst, daß der größte Theil des Straßenzuges einen sehr schlechten Dolomit zum Untergrunde hatte, der sich weder graben noch schießen ließ, was der riesige Verbrauch von Dynamit und sonstigen Sprengstoffen am besten beweist, und kam auch erst während des Baues zur traurigen Ueberzeugung, daß ich ob der steilen Böschungen größtentheils die ganze Straßenbreite einschnitten mußte.

Ich habe die Bau Summe seinerzeit dem technischen Operate des Forstmeisters Herrn Josef Schanta entnommen und habe auf Grund dieses Operates verträgmäßig den Straßenbau übernommen.

Nun sehe ich aber jetzt, daß Herr Schanta als Grundlage seiner Berechnung eine Straßenbreite von nur 5 Meter angenommen, während der Bezirks-Straßen-Ausschuß mit mir eine solche von 5 $\frac{1}{2}$ Meter accordirte und ich auch

ausführte, wodurch bei einem größeren Einschnitte von nur $\frac{1}{2}$ Meter Breite und der riesig steilen Lehnen über 5000 Kubikmeter Erdbewegung im festen Dolomite mehr geleistet werden mußte, welche je tiefer in die Lehnen, um so schlechter und kostspieliger vorgenommen werden konnte. Auch bei der Beschotterung erscheint in dem Schantischen Operate nur eine Fahrbreite von 4 Meter angenommen, während ich die Straße 5 Meter breit laut Accord des Bezirks-Straßen-Ausschusses beschottern mußte, wodurch ich bei einer Straßenlänge von 3500 Meter um 3500 Quadratmeter mehr beschottert habe und sich hiedurch auch die Kosten gegen den Voranschlag vergrößert haben.

Diese von mir unvorhergesehenen Umstände und Mehrleistungen gegen den Kostenvoranschlag rechtfertigen das große Deficit, und erlaube ich mir in der Anlage sub $\frac{1}{4}$ die Rechnung über die Baukosten der ganzen Straßenumlegung mit den Originalaufschreibungen und Belegen dem hohen Landesauschusse zur geneigten Einsicht und Prüfung zu unterbreiten mit dem Ersuchen, falls denselben eine Glaubwürdigkeit nicht beigemessen werden sollte, einen Sachverständigen an Ort und Stelle abzuordnen, welcher jetzt die Abtrags- und Anschüttungsmassen, sowie die ausgeführten Kunstbauten und aufgestellten Randsteine genau prüfen und die Kosten darnach berechnen kann. Die ganze Bau Summe im Betrage von 15.325 fl. 65 fr. wurde von mir bereits bezahlt, worauf ich nur den vom hohen Landtage subventionirten Betrag und ertheilten Vorchuß per 8000 fl. erhielt, während der Bezirks-Straßen-Ausschuß von Großlajschitz mit dem festgesetzten Betrage per 2900 fl. mir noch keinen Kreuzer ausbezahlt, mich von Woche zu Woche vertrittet und ich außer meinem großen Verluste auch noch solche Zinsenverluste zu erleiden habe, was ganz und gar ungerechtfertigt erscheint.

Ich stelle demnach die große Bitte:

«Ein hochlöblicher k. r. Landesauschuß geruhe nach vollkommener Ueberzeugung von der Höhe meines Deficit im Betrage von 4425 fl. 65 fr. dieses Gesuch sammt Beilagen in der nächsten Session dem hohen Landtage vorzulegen und meine ehrfurchtsvolle Bitte dahin zu befürworten, hochderjelbe geruhe zur Deckung meines großen Deficit einen entsprechenden Beitrag aus Landesmitteln zu bewilligen und sodann den Bezirks-Straßen-Ausschuß Großlajschitz anzuweisen, mit dem Reste aus dem Bezirksstraßenfonde aufzukommen. Für meine große Mühe und Arbeit spreche ich keine besondere Entgeltung an, sondern finde eine Belohnung in den mir gewordenen Anerkennung meiner Leistungen und in dem Bewußtsein, dem allgemeinen Wohle durch den correcten und gewissenhaften Ausbau der Straße gedient zu haben.

Ortenegg am 15. Jänner 1892.»

Upravni odsek je pretresaval to vlogo in pregledal tudi vse priloge, na katere se sklicuje prositelj, pa ni v položaji, da bi mogel nasvetovati visokemu zboru, naj se prošnja usliši. Kar se tiče zgradbe same, zvršila se je po cestnem odboru Velikolaškem in naravno bi bilo, da bi se prositelj obrnil do tistega faktorja, s katerim je sklenil pogodbo. Na drugi strani pa je pogodba čisto jasna in če je gospod Göderer stvar premalo premislil, ne gre, da bi sedaj dežela zategadelj kaj plačala, kajti s

tem bi se ustvaril nevaren prejudic. Ali so bili vsi stroški potrebni in ali so se res izdali, o tem se upravni odsek ni mogel prepričati, gotovo pa je, da vsak podjetnik lahko sestavi račun tako, kakor ga potrebuje, če hoče izkazati deficit. Ako bi se ozirali na take prošnje, potem bi vsak podjetnik prišel pred deželni odbor in bi rekel, slabo sem špekuliral, dežela povrni mi troške.

Da pa Göderer v svoji prošnji nekoliko pretirava, če pravi, da ga je podjetje popolnoma v nič dejalo, vidi se iz tega, da se je gledé neke druge cestne zgradbe, o kateri se bode še danes razpravljalo, že zopet podal med ponudnike ter hoče zvršiti zgradbo ceste med Sodražico in Hribom za 31.000 glđ.

Kar se pa tiče pritožbe njegove proti cestnemu odboru Velikolaškemu, nimamo nobene ingerence, in če misli, da ima prav, naj toži omenjeni odbor.

V imenu upravnega odseka torej nasvetujem:

Visoki zbor naj sklene:

«Da se predležeča prošnja odkloni.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 11. točki, to je:

11. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji občin cestnega skladovnega okraja Kočevskega, da se odpravijo nedostatki v tehniško-gospodarski upravi okrajno-cestnega odbora v Kočevji.

11. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter des Straßen-Concurrenzbezirkes Gottschee um Beseitigung von Uebelständen in der technisch-ökonomischen Verwaltung des Bezirks-Straßen-Ausschusses in Gottschee.

Berichterstatter Baron Redbach:

Hohes Haus! Mehrere Gemeinden des Straßenbezirkes Gottschee haben ein Gesuch überreicht um Abhilfe einiger Uebelstände in der technisch-ökonomischen Verwaltung des Bezirks-Straßen-Ausschusses von Gottschee. Nach den Ausführungen der Gesuchsteller bestehen diese Uebelstände darin, daß der Bezirks-Straßen-Ausschuß die Erhaltung der Bezirksstraßen in eigener Regie durchführt.

Die Folge davon ist, daß im Präliminare pro 1892 die Kosten für die Entlohnung der Straßeneinräumer mit 1800 fl., für die Pachtung der Schottergruben mit 440 fl. und für die Schotterbereitung 7574 fl., zusammen 9814 fl. eingestellt sind.

Diese großen Kosten waren früher nicht vorhanden, da die ganze Erhaltung der Bezirksstraßen durch Naturalleistungen bewirkt wurde und auch die Zufuhr des Schotters

früher geringere Kosten verursacht hat, nachdem für den dortigen steinigen Boden das Material zur Beschotterung der Straßen an Ort und Stelle vorhanden ist, womit noch der Vortheil verbunden war, daß durch die Gewinnung des Schotterers die dortigen Felder gereinigt wurden.

Der Grund dieses Uebelstandes liegt nach Ansicht der Gefuchsteller in der falschen Auffassung des § 12 des Straßengesetzes, nachdem ja dieser Paragraph nicht unbedingt vorschreibt, daß die Beschaffung des Schottermaterials in der Regie des Straßenausschusses durchgeführt werden muß, und stellen daher das Ansuchen, es möge durch Erlassung einer Dienstinstruction an den Bezirks-Straßenausschuß einer unzutreffenden Auffassung des § 12, resp. 14, des Straßengesetzes vorgebeugt werden; im Falle eine Abhilfe im Rahmen des Gesetzes nicht möglich wäre, möge das Gesetz in diesem Sinne geändert werden.

Der Verwaltungsausschuß ist zwar auch der Ansicht, daß diese Uebelstände, falls sie wirklich in dem beschriebenen Maße vorhanden sind, im Rahmen des Gesetzes behoben werden könnten, es ist jedoch nicht Sache des hohen Hauses, hierüber eine Entscheidung zu treffen, es wäre vielmehr dem Landesauschuß zu überlassen, entsprechend zu verfügen.

Es wird daher folgender Antrag gestellt:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«Der Landesauschuß wird beauftragt, das Gefuch der Gemeinden des Gottscheer Straßenbezirkes entsprechend zu erledigen.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Daljna, 12. točka, je:

12. Priloga 68. Poročilo upravnega odseka z načrtom zakona o zagradi hudournika Pišence pri Kranjski Gori (k prilogi 57.).

12. Beilage 68. Bericht des Verwaltungsausschusses mit Vorlage des Gesetzentwurfes, betreffend die Verbanung des Pišence-Wildbaches bei Kronau (zur Beilage 57.).

Poročevalec dr. Papež:

Visoka zbornica! Nezgode po ujmi, katere so zadale Kranjsko Goro v pretečenih letih, so že znane iz časov poprejšnjih zasedanj, posebno pa so se lanskega leta pripetile velike nezgode, ker je potok Pišencea vsled ujmi močno narastel ter preplaval okolico. Ta hudournik pa ni samo preplaval vso okolico, marveč tudi spremenil svoj tok, zasul travnike in njive in spodjedel hiše. Škoda je bila velika in skorej se večja je nastala nevarnost za prihodnost, ako se ne pomaga takoj. Treba je pomoči od dežele in države, in sicer

od države zato, ker je škodo napravil hudournik in škodo po hudournikih se po pomoči zboljševalnega zaklada državnega in s primernimi prispevki dežele in udeležencev odpravijo. Proračun za zgradbo, katerega je izvedenec izdelal, kaže sledeče točke: 1.) bregbranca zgradba na podlagi deloma prenaterejenega prvotnega načrta 5150 gld. 28 kr.; 2.) naprava zapore v dolini po predelanem načrtu zvišane na 10 m 11.700 gld. in 3.) po komisiji konstatovani večji troški vsled vodnih poškodb leta 1891., torej vsega skupaj 17.850 gld. 28 kr. ali okroglo 18.000 gld.

Za razdelitev stroškov velja tukaj državni zakon z dne 30. junija 1884. l., drž. zak. št. 116. Ta državni zakon določuje, da ima država prispevati z doneskom 50 %, torej bi prišlo 9000 gld. na državo. Deželni donesek bi bil, uvaževaje vse razmere, 30 %, to je 5400 gld. in potem ostane še 20 %, to je 3600 gld., katere bi imeli pokriti udeleženci. Seveda bode tukaj misliti še na slučaj, da bode treba poškodovancem pomagati proti njihovi volji, v kolikor ne bodo hoteli prispevati k stroškom za stavbe teh 20 %, in torej uporabiti § 45. vodne postave, veljavne za našo kronovino, z dne 15. maja l. 1872., dež. zak. št. 16., kateri se glasi: (Bere — Ziebt:)

«§ 45. Ali naj se v tistih primerih, ko so vasi in polja podvržena ponavljajočim se povodnjim ali drugemu poškodovanju po vodi, ustanovi vodna družba brez ozira na to, ali dotičniki v to dovolijo ali ne, ali naj se drugače skrbí za to, da se napravijo take stavbe posebno po doneskih in posojilih iz deželnih ali občinskih pomočkov — to se določuje za vsak primerljivej posebej po deželnem postavodavstvu.»

Vsled tega se tudi na to predležeči predlog načrta zakona, kateri skrbí za to, da se uvede kakor hitro mogoče vse, kar treba, da nam pride pomoč takoj po Najvišji sankciji našega nameravanega današnjega sklepa.

Usojal si bodem torej, prebrati predlagani zakon.

Predlogi upravnega odseka se glase:

Visoki deželni zbor naj sklene:

- «1. Priloženemu načrtu zakona se pritrdi.
2. Deželnemu odboru se naroča, naj izprosi Najvišjo sankcijo tega zakona.»

Der hohe Landtag wolle beschließen:

- «1. Der beiliegende Gesetzentwurf wird genehmiget.
2. Der Landesauschuß wird beauftragt, die Allerhöchste Sanction dieses Gesetzes zu erwirken.»

Deželni glavar:

Otvorjam splošno debato. Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prestopimo v specialno debato in prosim gospoda poročevalca, da prečita § 1. načrta zakona.

Poročevalec dr. Papež:

(Bere §§ 1., 2. in 3. iz priloge 68., ki obveljajo brez debate. — Ziebt die §§ 1, 2 und 3 aus der Beilage 68, welche ohne Debatte angenommen werden.)

(Bere § 4. iz priloge 68. — Liest § 4 aus der Beilage 68.)

Poslanec Hribar:

Prosim besede!

Deželni glavar:

Gospod poslanec Hribar se je oglasil k besedi.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Pred vsem dovoljujem si opazko, da se po mojem mnenju v ravno prečitanem § 4. nahaja neka tiskovna pomotica, da bi se namreč mesto »zgradbena dela« moralo glasiti »zagradbena dela«. Želel bi torej, da se ta pomota popravi.

Pri tej priliki mi budi dovoljeno, da spregovorim nekoliko besed o napravi vodnih zadrug. § 4. tega zakonskega načrta ima smisel in postavodajatelj hoče z njim izreči, da bi se take vodne zadruge v smislu zakona z dne 15. maja l. 1872. snovale kar najhitreje mogoče. Vsaj je velike važnosti, kakor to vidimo pri Pišenci in pri drugih hudournikih v radoljskem okrajnem glavarstvu, da je, kadar voda naredi kako škodo, mogoče to škodo hitro popraviti. Doslej se je v tem oziru ravnalo jako počasno. Tako na primer vodna zadruga pri Bistrici in Savi za zagradbena dela poleg Mojtrane še zdaj ni osnovana; vsaj lani še ni bila in če sem prav poučen, tudi danes še ni, Bistrica in Sava — posebno prva — sta napravili že nekoliko škode, odkar se je zvršila zgradba. Na strani 16. letnega poročila l. 1890. poroča nam deželni odbor, da je povodenj meseca oktobra poškodovala s kamenjem napravljene zaboje pri izlivu Bistrice v Savo, tako, da ga je bilo treba popraviti, za kar so troški znašali 690 gld. Deželni odbor se na strani 18. istega letnega poročila tolaži, da bode teh 690 gld. zopet povrnjenih, kadar se bode ustanovila vodna zadruga; ali te vodne zadruge še vedno ni. Lani so bile zopet škode, katere je bilo treba popraviti, ne da bi se bilo povrnilo tistih 690 gld. Okrajni glavar Radoljski, ki je v neki drugi malostni zadevi pokazal toliko gorečnosti, ki je pisaril pisma in prišel celo sam zaradi nje v Ljubljano, ničesar ne stori za osnivanje te tako važne vodne zadruge. Za lapalije — kakor rečeno — ima pa časa dovolj.

Prosim torej častitega gospoda deželnega predsednika, da bi skrbel za to, da bode okrajno glavarstvo radoljsko hitreje postopalo gledé izvršitve zakona, kateri se ima danes skleniti, kakor tudi gledé drugih zagradbениh del v Radoljskem okraju.

V Radoljskem okraju je največ hudournikov, ki leto za letom napravljajo škode; tam je največ takih zagradbениh del in okrajni glavar bi moral vedeti, da je zaradi tega tam, da izvršuje stvari, ki so na korist dežele, ne pa za agitacije za nemškutarije in druge nepotrebne reči.

(«Dobro»-klici v centru in na galeriji. — «Dobro»-Rufe im Centrum und auf der Gallerie.)

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik se je oglasil k besedi.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Radovoljno ustrezem želji gospoda predgovornika, da stvar preiščem in poizvem, zakaj dosedaj še ni ustanovljena omenjena vodna zadruga. Meni ni znano, ali in kako zadržki so tú na poti, in ni mi znano, ali je krivda pri dotičnih strankah ali pri okrajnem glavarju. Dokler to ni dokazano, moram odkloniti sumničenje, da okrajno glavarstvo ni postopalo, kakor je njega dolžnost. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Ne dosti hitro!») Če se je res kaj zamudilo, bodem strogo gledal na to, da se postava izvrši in da ne bode nova zamuda v kvar dotičnim strankam. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Dobro! Dobro!»). Sedaj pa, dokler ni dokazano, da je res kaka krivda na strani okrajnega glavarstva, ne morem sprejeti očitanja gospoda predgovornika.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Luckmann oglasil se je k besedi.

Abgeordneter Luckmann:

Hohes Haus! Ich bin in der Lage, in dieser Sache einige Aufklärungen zu geben und bemerke zunächst, daß die Bezirkshauptmannschaft alles Mögliche gethan hat, um die Einbringung des Gesetzes zu beschleunigen. Da jedoch die Gemeinde Kronau nicht glaubt, daß die Wildbachverbauung beim Piščenja-Bache etwas nützen würde, sie vielmehr selbst die größte Gegnerin des Unternehmens ist, so hat sich die Sache verzögert; die Gemeinde will zur Durchführung des Unternehmens keinen Beitrag leisten, legt darauf keinen Wert und glaubt andererseits, daß sie diesbezüglich nichts zu befürchten hat. Dies war der Grund der Verzögerung. Wie gesagt, hat die politische Behörde ihre volle Aufmerksamkeit der Sache geschenkt, auch die Eisenbahn war bemüht, das Unternehmen zu fördern, aber die Gemeinde war schlecht informiert, und es ist nur zu wünschen, daß sie in ihrem eigenen Interesse durch bessere Information zur Ueberzeugung von der Nothwendigkeit der Verbauung gelangt; dermalen aber steht die Gemeinde dem Unternehmen feindlich gegenüber und das war der Grund der Verzögerung. Andererseits muß erwähnt werden, daß im vorigen Jahre andere Wildbäche, namentlich der suhi graben, den meisten Schaden angerichtet haben, während der Piščenbach keinen Schaden verursacht hat, weil eben in dieser Gegend der Wolfenbruch nicht niedergangen ist. Es wird übrigens Gelegenheit sein, noch beim Landesfonde auf diese Sache zurückzukommen, für heute beschränke ich mich darauf, zu erklären, daß die politische Behörde diesbezüglich keine Schuld trifft. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nič se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec dr. Papež:

Tudi jaz se pridružujem izraženi želji za hitro pomoč, da se hitro ustanovi vodna zadruga, če tudi proti volji udeležencev, kajti treba je izredne naglosti vseh krogov in če te ni, moralo bi se pozneje podvojiti ali potrojiti vse pripomočke.

Kar se tiče tiskovnih pomot, si pridržujem, omeniti jih pri tretjem branji, ker tudi jaz še vem za jedno tiskovno pomoto.

Deželni glavar:

Prosim torej gospode, kateri pritrdé § 4., naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospoda poročevalca, da prečita § 5.

Poročevalec dr. Papež:

(Bere § 5., naslov in uvod zakona iz priloge 68., ki obveljajo brez debate. — Liest § 5, Titel und Eingang des Gesetzes aus der Beilage 68, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Predlagam, da prestopimo takoj v 3. branje.

Deželni glavar:

Ako nihče ne ugovarja (Se ne ugovarja — Wird kein Widerspruch erhoben), smatram, da se gospodje strinjajo s predlogom, da se takoj preide na tretje branje.

Prosim, gospod poročevalec.

Poročevalec dr. Papež:

V tretjem branji si usojam opozarjati na to, da se ima v § 3., v peti vrsti pri drugi besedi v slovenskem tekstu spremeniti črka «p» v «b» in v § 4. je popraviti v zmislu opazke gospoda poslanca Hribarja v drugi vrsti v slovenskem tekstu zadnja beseda «zgradbena» v «zagradbena».

Drugega nimam ničesar omeniti, nego predlagam, da se načrt zakona z ravnokar nasvetovanimi spremembami sprejme v tretjem branji.

Deželni glavar:

Prosim torej gospode, ki pritrdé ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona, tudi v tretjem branji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

S tem je sprejet tudi 1. predlog upravnega odseka in glasovati imamo še o drugem predlogu. Prosim torej gospode, ki pritrdé 2. predlogu upravnega odseka, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo sedaj k 13. točki dnevnega reda, to je:

13. Ustno poročilo upravnega odseka o načrtu zakona gledé naprave nove okrajne ceste med Sodražico in Hribom ter o opustitvi obstoječe, iz Retij čez Mali Log in Goro držeče, pri Žigmaricah z Ribniško-Bloško deželno cesto se stikajoče okrajne ceste (k prilogi 60.).

13. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Herstellung einer neuen Bezirksstraße zwischen Soderschitz und Hrib, und Auflassung der bestehenden, von Retje über Kleinlaß nach Gora führenden und bei Schigmaritz in die Reifnitz-Oblater Landesstraße einmündenden Bezirksstraße (zur Beilage 60).

Berichterstatter Baron Pichtenberg:

Hohes Haus! Ich bin beauftragt, im Namen des Verwaltungsausschusses über den Gesetzentwurf, betreffend die Herstellung einer neuen Bezirksstraße zwischen Soderschitz und Hrib und die Auflassung der bestehenden, von Retje über Kleinlaß nach Gora führenden, bei Schigmaritz in die Reifnitz-Oblater Landesstraße einmündenden Bezirksstraße, Bericht zu erstatten. Ueber diesen Gegenstand sind verschiedene Petitionen pro und contra eingelaufen, von denen einige theilweise unklar sind, theilweise aber direct gegen die projectirte Straße sprechen. So besagt eine Zuschrift, daß auf der jetzt bestehenden 32 km langen, guten Straße von Hrib nach Raket die Wegfracht 30 fl. beträgt, auf der anfangs schlechten, bis Reifnitz 19 km, respective bis Zlebič 17.7 km langen Strecke aber 24 fl.; es ist mir aber gesagt worden, daß auf dieser Strecke möglicherweise auch mit 15 fl. das Auslangen gefunden werden könnte, was nur ein Beweis dafür ist, wie unklar die Sache steht. Wenn auf der ersteren Strecke die Wegfracht 30 fl., auf letzterer aber 24 fl. ausmacht, so ergibt sich scheinbar zu Gunsten der Strecke Hrib-Reifnitz eine Differenz von 6 fl., dagegen aber käme zwischen Reifnitz und Raket noch die Bahnfracht für eine Strecke von 100 km in Betracht, die mehr ausmachen würde als die erwähnte Differenz von 6 fl. Nehmen wir nur 1 fr. per Tonne und Kilometer, so wäre die Bahnfracht Reifnitz-Raket circa 10 fl., so daß die Wagen- und Bahnfracht zusammen den Betrag von 34 fl. erreichen, wahrscheinlich aber diese Summe übersteigen werde. Die Leute werden also von Hrib aus wahrscheinlich die Waren nicht nach Reifnitz zur Bahn, sondern auf dem alten Wege nach Raket führen. Auch ist es wahrscheinlich, daß die Südbahn, wenn sie befürchten müßte, den Verkehr von Raket zu verlieren, von Raket ab mit dem Frachtfahrer heruntergehen wird. Die Leute werden also nach wie vor wahrscheinlich nach Raket gehen. Auch in der Zuschrift, die der Herr Abgeordnete Patiz in Händen hat, ist zwischen den Zeilen zu lesen, daß die Sägebefitzer für die Unterfrainer Bahn nicht besonders eingenommen sind, daß sie im Gegentheil durchblicken lassen, sie werden auch fernerhin das Holz nach

Rafel führen. Es ist aber auch nicht wahrscheinlich, daß die Rückfrachten nach Reifnitz gehen werden, denn wenn alles nach Rafel geht, so wird es auch mit der Rückfracht der Fall sein, weil dies billiger ist. Aber auch, wenn wir davon ganz absehen, so ist nicht zu leugnen, daß diese Straße wahrsinnig theuer sein wird. (Veselost. — Heiterkeit.) Im Jahre 1890 hieß es nämlich, daß diese Straße 20.000 fl. bis 21.000 fl. kosten werde, heute spricht man schon von 45.000 fl. und bei Restringierung der Straßenbreite von 40.000 fl., aber die Straße Weinig-Reifnitz ist hiebei gar nicht inbegriffen, die auch 10.000 fl. bis 20.000 fl. kosten wird, so daß sich die Gesamtkosten auf 50.000 fl. bis 60.000 fl. belaufen würden (Klici: — Rufe: «Hört!») und demnach, wenn man zu diesem Zwecke auch eine Subvention von 15.000 fl. bewilligt, noch immer ein unbedecktes Erfordernis von 30-, 40- oder gar 50.000 fl. übrig bleibt.

Wie soll aber der Straßenbezirk für diese Kosten aufkommen, wenn es ihm schon jetzt so schlecht geht, daß er für die laufenden Auslagen eine Subvention von 1000 fl. bekommen mußte und auch um die Bewilligung einer höheren Umlage eingekommen ist! Der Straßenbezirk wird mit der Zeit immer höhere, vielleicht 50 % Umlagen einheben oder fortwährend Subventionen erhalten müssen, und das Ende vom Liede wird sein, daß das Land alles zahlen wird (Veselost — Heiterkeit) und dann werden wir eine Straße à la Wagensperg haben, die nach der Erbauung der Unterfrainer Bahn ganz überflüssig werden wird. Im Principe ist der Verwaltungsausschuß nicht gegen die Straße, er meint aber, daß es gut wäre, die Verkehrs- und Tarifverhältnisse noch zu studiren, eventuell ein billigeres Straßenproject herzustellen, daher stellt der Verwaltungsausschuß folgenden Antrag:

«Das hohe Haus wolle die Beschlusfassung über den Bericht des Landesausschusses über obige Straßen bis zur nächsten Landtagsession vertagen und den Landesausschuß beauftragen, bis dahin weitere Erhebungen zu pflegen und dann darüber Bericht zu erstatten.»

Deželni glavar:

Oglašeno je tudi poročilo manjšine upravnega odseka.

Prosim gopoda poročevalca, da uvede svoje poročilo.

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Mene je zadela pri tej priliki naloga, da zagovarjam interese kmetskega ljudstva in da zagovarjam reč, katero bi morali zagovarjati poslanci kmetskih občin. Ali ker je prilika tako nanesla, da sem bil jaz v to izbran od manjšine upravnega odseka, moram se nalogi podvreči. Manjšina upravnega odseka se ni strinjala s predlogom, katerega je častiti gospod poročevalec baron Liechtenberg tako zgovorno zastopal. Kar se tiče uprašanja, ali je ta cesta potrebna ali ne, meni manjšina upravnega odseka, da je stvar že definitivno rešena. Že v zadnjem zasedanji se je sklenil načrt zakona, da naj se cesta Hrib-Sodražica in še neka druga cesta gradite, in takrat, mislim, je deželni zbor, ki ima dolžnost, natanko premisliti svoje sklepe,

to uprašanje vestno in natanko pretehtal, kajti sicer bi se morali čuditi temu, da je deželni zbor takrat že sklenil, naj se cesti gradite. To uprašanje, ali je cesta potrebna ali ne, je torej resno in o njem ne more nastati nobena debata več, ako nočemo biti inkosekventni. Danes gre le še za uprašanje strogo finančne narave (Poslanec Šuklje in Povše: — Abgeordnete Šuffje und Povše: «Dobro! Dobro!»), za to namreč, da določimo in dogovorimo podporo, katero je dati za podjetje, kateremu smo že pritrdili. Večina upravnega odseka se je postavila na stališče, da naj se zgradi ta cesta zaradi dolenjske železnice. Jaz mislim, da ni pravo stališče, ozirati se le na železnico, temveč mi moramo hoteti, da s to cestno zgradbo odpremo nek kot slovenske zemlje, kateri je bil dosedaj zaprt vsemu svetu. (Poslanec Klun: — Abgeordneter Klun: «Dobro! Dobro!») Ozirati se nam ni le na železnico, temveč tudi na težnje in potrebe ljudstva. Uvaževanja vredno je, kako revno je tam ljudstvo, kako potrebna bi mu bila boljša zveza s sodiščem in koliko stroškov povzročujejo komisije. Če uradnik pride na komisijo, stane to do 60 gld. in to je vendar nekaj krutega, nekaj, kar kliče v nebo. (Poslanec Pakiz: — Abgeordneter Pakiz: «Tako je!») Na drugi strani pa, če se v poštev jemlje dolenjsko železnico, misliti si moramo, da je ta cesta taka, da bode gotovo več ali manj vplivala na železnico. Mi ne mislimo, da bode od Rakeka odtegnila ves promet, nekaj ga pa bode vendar odvrnila, ker se les ne bode prodajal samo v Trst, temveč tudi na druge kraje, s katerimi bode ono ozemlje zvezano po dolenjski železnici. Vsekako bode dolenjska železnica znatno vplivala na promet na tej cesti.

Ker pa je Ribniški cestni okraj v istini v žalostnih razmerah — v tem oziru se strinjam s častitim gospodom poročevalcem večine, baronom Liechtenbergom — in se je upražalo, kako bode Ribniški cestni odbor zmagal ostale stroške za zgradbo te ceste, uravnala je manjšina upravnega odseka stvar tako, da je na jedni strani pomnožila podporo za zgradbo te ceste od 10.000 gld. na 15.000 gld., ker bi z 10.000 gld. gotovo ne mogli izhajati. S tem se je postavila manjšina na stališče, da se moramo ozirati na potrebe in težnje kmetskega ljudstva — dasiravno so zastopniki kmetskih občin lepo pomagali, da smo tako sijajno propadli pri višji dekliški šoli! — Niti posvetna inteligenca, niti veleposestniki niso jedro prebivalstva naše dežele, temveč kmetsko ljudstvo je to!

Na drugi strani pa predlaga manjšina upravnega odseka, da bi deželni odbor toliko časa zakonovega načrta ne predložil v Najvišjo sankcijo, dokler cestni odbor Ribniški ne bode zanesljivo izkazal, na kak način hoče pokriti ostalo potreščino.

Manjšina upravnega odseka pa se je pečala tudi s cesto iz Ribnice do Vinic. Deželni odbor je to cesto popolnoma na stran potisnil, in sicer vsled nekaterih protestov, kateri so došli iz ondotnih krajev. Ali ker se je deželni zbor že prepričal, da je potrebna tudi ta cesta, bi se samo zaradi teh protestov ne smela prezirati. Ti protesti so izvirali iz tistega boja, ki se je vnel zaradi uprašanja, ali se naj ustanovi železniška postaja v Ribnici ali v Žlebiču. Ker so nekateri pre-

bivaleci hoteli imeti železniško postajo v Žlebiču, nastal je tisti boj proti cesti Vinica-Ribnica. Manjšina upravnega odseka je bila mnenja, da se bode o tem, kaklega pomena bode ta cesta, soditi dalo šele takrat, kadar bode dolenska železnica začela delovati. Naravno, da je velikega pomena uprašanje, ali bode železniška postaja v Žlebiču ali v Ribnici. Jaz o tajnostih nisem poučen, ampak če se bode stvar definitivno rešila tako, da bode železnica imela svojo štacijo v Ribnici, potem méni manjšina upravnega odseka in je tudi prepričana, da bode cesta Ribnica-Vinice velikega pomena; če pa bode železniška postaja v Žlebiču, potem bode ta cesta manjšega pomena. Predlaga se torej primerna resolucija. Na drugi strani pa se je pokazala neka žalostna skušnja. Pri zadnjem zasedanji se je zgradba ceste Sodražica-Hrib proračunila na 21.000 gld. Že takrat smo imeli proračune in načrte in reklo se je od strani gospoda poslanca Pakiža, ki lahko prečita svoj govor v steno-grafičnem zapisniku, da so proračuni in načrti natančni in da popolnoma ustrezajo potrebi. Sedaj pa, ko sta bila gospoda deželni glavar in deželni nadinženir Witschel na lici mesta, pokazalo se je, da bodo troški za zgradbo ceste Sodražica-Hrib znašali 45.000 gld. in da bi se dalo k večjem prihraniti 5000 gld. ako zožite cesto za 1 m. Troški bi pa potem znašali še vedno 40.000 gld.

To je torej dokaz, da se je v deželnem odboru površno — ne rečem preiskalo — ampak proračunilo. Predno se torej spustimo v zgradbo ceste Vinica-Ribnica, treba je, da se stvar temeljito preišče, da bomo gledé troškov natanko poučeni in se ne bomo zopet tako opekli, kakor smo se opekli gledé ceste Sodražica-Hrib.

To so razlogi, katere je imela pred saboj manjšina upravnega odseka in vsled tega predlagam v imenu manjšine sledeče:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Poročilo deželnega odbora se vzame v vednost ter se

- 1.) gradba nove okrajne ceste Hrib-Ribnica odobri po predloženih popoljenih načrtih;
- 2.) iz deželnega zaklada dovoli se cestnemu okraju za to gradbo podpora 15.000 gld.;
- 3.) o predloženem načrtu zakona naj se preide v podrobno razpravo.
- 4.) Deželnemu odboru pa se naroča, da zakona ne predloži prej v Najvišjo sankcijo, dokler mu ne bode cestni odbor zanesljivo izkazal, da mu je mogoče, ostalo potrebsčino pokriti.»

Resolucija.

«Deželnemu odboru se naroča, da dá nemudoma napraviti podrobne načrte o gradbi ceste Vinice-Ribnica (čez Jurjevice) in da jih potem predloži v prihodnjem zasedanji s primernimi eventualnimi nasveti.»

Deželni glavar:

Otvorjam splošno debato.

K besedi se je oglasil gospod poslanec Luckmann.

Abgeordneter Luckmann:

Der geehrte Herr Vorredner hat selbst die Gründe vorgebracht, welche für den Vertagungsantrag und dafür sprechen, daß die Sache noch genauer untersucht werden soll, und zwar nicht bloß vom Standpunkte der Eisenbahn, sondern auch aus anderen triftigen Gründen. Bezüglich dieser anderen triftigen Gründe sind wir, die wir die Gegend nicht kennen, sehr verschieden informiert, indem man von der einen Seite hört, die Herstellung der Straße sei durchaus nothwendig, von der anderen Seite aber, sie sei nicht nothwendig. Nun, ich glaube, so etwas muß genau überlegt werden. Im Jahre 1890 ist allerdings die Herstellung der in Verhandlung stehenden Straßenstrecke im Principe beschlossen worden, aber die Herstellung ist meines Wissens damals ausschließlich vom Standpunkte der Eisenbahn befürwortet worden, um den Unterkrainer Bahnen einen möglichst großen Verkehr zuzuführen. Unser aller Wunsch ist es, daß diese, sowie jede andere Straße, welche den Eisenbahnverkehr zu heben im Stande ist, die Unterstützung des hohen Hauses finde, aber es fragt sich, ob dies bei dieser Straße der Fall sein wird.

Im Jahre 1890 war ich selbst davon überzeugt, daß diese Straße geeignet sein werde, dem Verkehre mit Rücksicht auf die Unterkrainer Bahnen eine günstige Richtung zu geben, allein es ist mittlerweile ein Umstand eingetreten, welcher uns im Jahre 1890 nicht bekannt war. Damals war ich der Meinung, daß der Staat, wenn er den Betrieb der Unterkrainer Bahnen übernimmt, in der Lage sein werde, auch für diese Bahnen von dem Peagerechte bis Triest Gebrauch zu machen, leider aber muß ich heute gestehen, daß die Südbahn zum großen Schaden der Unterkrainer Bahnen den letzteren das den Staatsbahnen zustehende Peagerecht von Laibach nach Divača nicht einräumen will, wie ich dies aus der Correspondenz der Südbahn mit den Staatsbahnen entnommen habe. Als der Peagevertrag mit der Südbahn geschlossen wurde, ist nur auf die Verbindung der westlichen Staatsbahnen mit Triest Rücksicht genommen worden, keinesfalls aber hat man an Privatbahnen gedacht, und eine solche wird die Unterkrainer wenigstens eine Zeit lang sein, wenn auch der Staat den Betrieb übernimmt und als Actionär an dem Unternehmen sich theiligt, einer Privatbahn aber ist im Gesetze dieses Recht des Peageverkehrs nicht eingeräumt. Es ist eine Thatsache, die, wie gesagt, sehr bedauerlich ist; was aber wird die Folge davon sein? Die, daß jedes Gut, welches von Unterkrain herauf kommen wird, von Laibach ab der Südbahn zur Weiterbeförderung übergeben werden und den Südbahntarif zahlen muß, so lange als die Südbahn nicht verstaatlicht wird. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Es kann ja nach St. Veit fahren!»)

Nun, die Herren, welche im Eisenbahnwesen schon Erfahrungen haben, wissen, daß es bei den Bahnen auch Differentialtarife gibt, in der Weise nämlich, daß für die ersten 20 — 50 — 100 km ein bestimmter höherer Tarif berechnet wird als für die späteren Strecken. Für den Verkehr der Unterkrainer Bahnen nach Triest werden also zwei kürzere Strecken in Berechnung kommen und sich dadurch ein wesentlich höherer Gesamtfrachttarif ergeben, als wenn die ganze Strecke mit einem directen Tarife durchgerechnet werden würde.

Die Unterkrainer Bahnen könnten unter Umständen die allerbilligsten Tarife machen, wären aber doch nicht im Stande, mit der Südbahn zu concurriren, denn die Südbahn hat es in ihrer Hand, die Tarife von Laibach nach Triest zu erhöhen oder auch von Raket nach Triest zu ermäßigen. Also sind die Unterkrainer Bahnen von der Südbahn abhängig. Dieser Umstand ist erwägenswert und der Landesausschuß muß sich denselben vor Augen halten, wenn er bezüglich dieser Straßenstrecke, welche den Verkehr von Raket auf die Unterkrainer Bahnen lenken soll und welche ein großes Capital erfordert, Anträge stellt. Bezüglich der anderen volkswirtschaftlichen Gründe sind wir nicht ganz im Klaren, möchten uns aber genauer informiren und daher glaube ich, daß es verfrüht wäre, heute schon eine Entscheidung zu treffen; die Anträge des Majoritäts-Referenten schaffen auch keinerlei Präjudiz und man kann dafür stimmen, wenn man für oder gegen den Bau dieser Straße ist, zudem versäumen wir nicht viel, wenn wir erst in der nächsten Session darüber definitiv abstimmen. (Odobranje v centru. — Beifall in Centrum.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglašil gospod poslanec Kavčič.

Poslanec Kavčič:

Visoki zbor! Naglašam kakor lani, in prosim častite gospode tovariše, da me vsi prav razumejo, kajti sicer bi bilo mogoče, da komu kri zašumi in me ne bode prav umel, namreč, da jaz nisem nikdar proti kaki podpori, ki ima priti v korist kmetskemu prebivalstvu. Jaz sem lani le rekel in to pravim še danes, da ne morem biti za kako stvar, dokler mi ni jasna, ker mačka v vreči ne bodem kupoval. Lani sem že navedel ta pomislek, ali reklo se mi je, da je stvar čisto jasna, tako jasna, kakor da bi jo bili pregledali že vsi inženirji in zaupni možje. Letos se je ta stvar nekoliko zasukala. Koliko je došlo pritožeb gledé ceste iz Vinice do Ribnice! To je vender čudno. Lani je bilo vse navdušeno za to progo, govorilo se je, koliko se bode vozilo po tej cesti, kako se bode prevažalo vsak dan do 200 vozov. Lani sem že omenil, da bi bilo to na leto več nego 8000 vagonov, letos pa pravijo ravno tisti, ki imajo gozde in boljé vedo, koliko lesa gre vun, da bi se samo 3500 ali k večjem 4000 vagonov, pa le pod tem pogojem, če bi ves les od Loškega potoka, kar ga gre sedaj na Rakek, popolnoma se obrnil in bi šel ves promet proti Ribnici, oziroma proti Žlebiču. Stvar mi je torej, kakor rečeno, nejasna, ker primankuje soglasnih zanesljivih podatkov. Gospod poročevalec, ki je lani poročal o tej stvari, rekel je, da bode zgradba stala tako malo, da sem se kar čudil in rekel: »to je skorej čisto zastoj.« Letos je stvar postala drugača. Lani proračunila se je zgradba 19 km 839 m dolge cestne proge na 31.919 gld. 46 kr., sedaj pa je cena za 11 km 847 m dolgo progo naenkrat poskočila na 45.048 gld. 1 kr. Če bi torej v tej primeri računili in prišteli še znesek za ostalo cesto, kajti tudi ta ostali kos je bil vštet med tistimi 31.919 gld. 46 kr., dobimo troške najmanj v znesku 66.000 gld. Ja, upra-

šam Vas, gospoda, kaj bodo pa rekli dotični občani, kadar bodo zvedeli za to strašno svoto? Jaz torej ne vidim jasno, kaj se vse prav za prav hoče, želel bi pa to, ker principijelno nisem proti zgradbi one ceste. Danes smo slišali, kako se je podjetnik, ki je gradil cesto čez Lužarje, pritoževal, da je pri zgradbi, ki je stala 15.000 gld., izgubil 5000 gld. Ali ni mogoče, da si je oni, ki je delal prošnjo in napravil načrt in proračun za ravno tisto cesto, mislil: »vsaj gospodje v Ljubljani ničesar ne vedo o tej zadevi«, in da bodo rekli: »toliko mu dajmo mi, toliko mu bode dal pa cestni odbor, ali od takih inženerjev se ne smemo pustiti za nos voditi!« Prepričan sem, da takrat nihče ne bode ugovarjal proti podpori, kadar bode vsa ta stvar temeljito dokazana. Ako bi pa ta cesta bila res tako potrebna, kakor se govori? Mislim, da je med nami nek gospod zastopnik dolenjskih mest, kateri bi bil gotovo to progo kaj toplo priporočal, vsaj on ni zadnji, ko je treba zagovarjati potrebe dolenjske strani in če gre zagovarjati in braniti koristi dolenjske železnice, katere duševnega očeta ga lahko imenujemo, ali zadnjič, ko nam je naštel vse cestno omrežje dolenjske strani, ni bilo ne duha ne sluha o cesti Žlebič-Ribnica, po kateri bi se dovažalo tistih 8000 vagonov lesa. Ta cesta bi torej, kakor mislim, ne bila smela izostati in vender je izostala.

Kar se tiče uradnih komisij, bode po mojih mislih ostalo pri tem, kakor je bilo sedaj. Gledé komisij iz Ribnice v Hrib bode malo razlike, iz Kočevja nekoliko več, pa na to se ne smemo preveč ozirati, ker vender to ni toliko pomenljivo. No pa če so tiste komisije res tako silnega pomena, potem pa mislim, da je veliko bolj pametno, če deželni zbor sklene, da se 10.000 ali 15.000 gld. vloži v hranilnico in da se potem iz obrestij tega kapitala plačujejo dotične komisije. (Veslost. — Šeiterfeit.) Mogoče, da bi še prišlo do tega, da bi se nekaj malega od teh novcev še moglo razdeliti med dotične prebivalce. (Veslost. — Šeiterfeit.) Preverjeni bodite, da bodo ljudje s tem veliko bolj zadovoljni, nego če dobijo to cesto. Ozirati se nam je tudi na to, do bode težko prišlo do tega, da bodo tisti gospodje, ki imajo tam doli gozde, vozili vse na Žlebič mesto na Rakek. Ako gredo »per Achs« iz Hriba do Žlebiča mesto do Rakeka, pridobijo si s tem res kakih 14 km, pa pomisliti je treba, koliko daljša bode potem vožnja po železnici. Železnica iz Rakeka do Ljubljane, kakor je bilo povedano v dotični prilogi lanskega leta, je dolga 52 km, iz Ljubljane do Ribnice pa 51 km, tako torej skupna daljava znaša 103 km, ali da bi se 103 km daleč po železnici ceneje vozilo, nego 14 km »per Achs« (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: »O ja!«), tega ne verjamem.

Reklo se je tudi, da se bode po cesti iz Hriba v Žlebič jako lahko vozilo, ker je cesta ravna. Gospoda moja, saj imamo poročilo tukaj, da bode imela cesta padca za 5 palcev na seženj. Pet palcev na seženj, to se mi ne zdi tako malo, ker proga je dolga in klanec ni kratek. Cela proga meri blizu 11 km, od teh je 800 m ceste ravne, ostalo pa je vse klanec, gori in doli. Če pa mora vprežena živina 5 do 6 km vleči po cesti, ki ima strmice 5 palcev na seženj, je to veliko več, nego

pri kratkem klancu 10 palcev per seženj. Cesta proti Rakeku nima nikjer takih klancev, kjer pa je kak klanc, je kratek in dobi se v ceno pripraga.

Da bi se torej toliko ceneje moglo voziti iz Hriba v Žlebič nego v Rakek, tega ne morem verjeti, tega pa celo ne, da bi prišla vožnja čez Ljubljano na Rakek ceneje nego od tam direktno na Rakek.

Potem pa je treba pomisliti tudi, kaj bode s tistimi, kajti vsakdo bi rad živel, ki so si dosedaj samo z vožnjo po cesti na Rakek služili svoj kruh. Da so to reveži že sedaj, da imajo polomljene vozove in strgane hlače, to je znano, če pa še ta jedini zaslužek zgubé, potem pa jim ne bode prevstajalo drugega, nego da se preselijo v Ameriko.

Iz vseh teh razlogov sem jaz za predlog večine upravnega odseka, in sicer, ker žnjim ni rečeno, da je ta cesta popolnoma zavrnjena, temveč le toliko, da potrebujemo še natančnejših poročil. Lani proračunila se je zgradba ceneje nego danes in mi smo obljubili 10.000 gld. in 6000 gld. brezobrestnega posojila, letos, ko so troški proračunjeni veliko višje, hočemo dati 15.000 gld. — kakor mislim zastoj, kajti popolnoma prepričani smemo biti, da dotične občine, katere bodo morale donášati podpore za to cesto, ne bodo mogle in ne hotele toliko plačati in nemogoče se nam je zanašati, da se bode cesta izdelala. Naposled se bode pa reklo: »pa jim povišajmo podporo, dajmo jim 20.000 gld. mesto 15.000 gld.,« in tako bode ustrezno obema strankama, nam, ki smo proti temu, da se dovoli podpora precej danes, in onim gospodom, ki so za ta predlog.

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Murnik.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Visoki zbor! Jaz pa o stvari vender drugače sodim, nego častiti gospod predgovornik, ki je prav za prav z boljšimi besedami govoril za predlog manjšine upravnega odseka, kakor bodem mogel govoriti jaz. Kakor je povedal že častiti gospod poročevalec manjšine, se je v zadnjem zasedanji z nekako navdušenostjo sklenilo, naj se ta cesta naredi. Ako se je takrat glede proračuna troškov vrinila neka pomota, zgodilo se je to lahko, ker so tisti gospodje, ki so se interesovali za stvar, hodili po snegu in niso mogli sveta tako natanko pregledati, ali zaradi tega se jim te krivde ne sme tako zelo v greh šteti, da bi se reklo, da se ni nič preiskavalo. Jaz sem preverjen, da bode ljudem pomagano, če se sprejme nasvet manjšine upravnega odseka. Troški so proračuneni na 45.000 gld., z ozirom na to pa, kar je navedeno v poročilu deželnega odbora, znižati jih je mogoče na 40.000 gld. S to svoto imamo torej računati, oziroma z ono svoto, katero nasvetuje manjšina upravnega odseka, da bi se dala iz deželnega zaklada za zgradbo te ceste, katere važnost je že priznal visoki deželni zbor v zadnjem zasedanji. Vsak izmed gospodov poslancev je takrat takorekoč hotel prvi biti, ki bi glasoval za dotično podporo. Jaz sem bil tudi na tem stališči, pa sem tudi danes in bodem to tudi ostal pozneje, če bodem še živel in ostal poslanec. To

pa ne le zaradi tega, da se dolenski železnici, kakor se je izreklo, pritegne več prometa. Tudi jaz sem za to, da se mora imeti pred očmi ozir na dolensko železnico, in vsak mora za to biti, ker smo prevzeli garancijo, in zato moramo gledati, da preskrbimo železnici več prometa. Jaz sem mnenja, da bode ta cesta vsekako nekoliko prometa tja pripravila, če se še tako proti temu govori, kajti če se sedaj nič ne izpelje proti tej strani, je to naravno, ker železnice ni. Seveda, se pravi — in to je še najbolj opravičen ugovor — da nimamo nade, da se bode peazna pogodba uvedla tudi glede dolenske železnice. Mogoče, da se vsaj s početka res ne bode dosegla peazna pogodba, ali da se pa to nikoli ne bode doseglo, tega danes nikdo reči ne more. Pa recimo tudi, da bi se to ne doseglo, namreč da bi južna železnica mogla zmagati, da dolenska železnica ne dobi peazne pogodbe, potem nastane uprašanje, kaj bode potlej? Potlej se res po tej cesti ne bode moglo toliko voziti, ali kdo bode imel dobiček od tega? Na vsak način tisti ljudje, o katerih je govoril gospod poslanec Kavčič, kajti vozili se bodo po stari progi iz Hriba, iz Travnika in iz Loškega potoka na Rakek, razun voznikov pa tisti ljudje, ki bodo za toliko boljši kup spravili svoje blago do Trsta. Dobiček bode torej gotovo, samo da ga ne bodo imeli ravno oni, ki gravitujejo proti dolenski železnici, temveč oni, ki gravitujejo proti Rakeku. Mi kot deželni poslanci moramo na to gledati, da se sploh napravi kak dobiček. Ako bode južna železnica znižala tarife iz Rakeka do Trsta za toliko, da se promet ne bode vršil proti Ribnici, bode to gotovo veliko večje koristi in več vredno za one kraje, nego da bi prišla v poštev svota, katero bode dežela dala za zgradbo tiste ceste.

Častiti gospod poročevalec manjšine je dejal, da se ne ve, ali bode nova cesta imela kako vrednost ali ne. Po mojem mnenji bode vrednost te ceste gotovo velika. Najbolj sem se čudil, da se je trdilo, da posestniki žag v Loškem potoku niso za to cestno zgradbo. Jaz pa vem, da so za to cesto in to je tudi popolnoma naravno, ker jim mora biti na tem ležeče, da bodo vozili les bolj po ceni, kajti ako se bode napravila cesta iz Sodražice v Hrib in se bode voznina iz Rakeka do Trsta znižala, potem bodo na vsak način imeli veliko dobička. Nekaj pa mislim, bode vender tudi prišlo blaga iz Ljubljane do postaje v Ribniškem okraji, in kar bode od tam šlo na Loški potok, to bode vse šlo po tej cesti in tistega na vsak način ne bodemo kar tako eskamotovali. Tisti gospodje, kateri so dotično prošnjo vložili do glavnega vodstva državnih železnic, pa trdijo tudi, da se bode gotovo izvažalo kakih 400 vagonov lesa in, če le par sto vagonov računamo, bodo prišli v korist dolenski železnici.

Omenil bi le še nekaj, ker se je danes omenila tudi cesta čez Bogenšperk. Pred nekoliko dnevi sem slišal nekega gospoda, ki je nas deželne poslance jako hvalil zaradi Bogenšperške ceste in ki ni mogel najti zadosti navdušenih besed za tako stvar.

Jaz mislim, da je bilo to tudi dobro narejeno in dotični gospod je trdil, da bode cesta čez Bogenšperk ravno gledé dolenske železnice imela še veliko večji pomen, nego ga ima sedaj.

Abgeordneter Baron Apfaltrern:

Ich beantrage Schluß der Debatte und glaube diesen Antrag damit unterstützen zu können, daß wir bereits von zwei Seiten eine eingehende Beleuchtung des in Verhandlung stehenden Gegenstandes gehört haben. Ueberdies sind, wie ich höre, noch zwei Redner vorgemerkt, ferner erhalten noch die beiden Herren Berichterstatter das Wort, so daß durch diese vier Reden vollends jeder Zweifel, wenn ein solcher in irgendwelcher Richtung noch bestehen sollte, wird behoben werden können. Ich bitte also, den Antrag auf Schluß der Debatte anzunehmen.

Deželni glavar:

Predno glasujemo o predlogu gospoda poslanca barona Apfaltrerna, da se konča razprava, naznanjam, da so k besedi oglašeni še gospodje poslanci: Klun, Pakiz in Višnikar.

Sedaj bodemo glasovali in prosim gospode, ki sprejmo predlog za konec debate, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog je sprejet in besedo ima gospod poslanec Klun, ki se je bil prvi oglasil.

Poslanec Klun:

Visoki deželni zbor! Častiti gospod poslanec dr. Tavčar je omenjal, da bi bil moral predlog manjšine upravnega odseka prav za prav zagovarjati kak poslanec kmetskih občin, ali pozneje je popravil ta svoj izrek ter poudarjal, da so kmetske zadeve najmenitnejše in najvažnejše, ker je kmetski stan pravo jedro prebivalstva naše dežele. Gledé tega mnjenja se popolnoma strinjam z njim in ravno tako tudi s predlogom, katerega je stavil v imenu manjšine upravnega odseka. Tudi to me veseli, da je nalogo, poročati v imenu manjšine, prevzel ravno častiti gospod poslanec dr. Tavčar, ki je takrat, ko je šlo za dolenjsko železnico, bil tudi poročevalec o tej važni zgradbi, s katero je predmet, o katerem danes razpravljamo, v tesni zvezi. Ko je šlo prvič za napravo te ceste, gosavali so, kakor je poudarjal že častiti gospod poslanec Murnik, vsi gospodje poslanci z navdušenostjo za to stvar, češ: to bode dober pripomoček za povišanje dolenjske železnice. Ravno ta misel je navdala tudi mene in zaradi tega sem bil z vsemi drugimi gospodi tovariši za zgradbo te ceste in sem iz tistih razlogov za njo tudi še danes.

Čudim se pa, da je gospod, ki je bil naj gorečnejši zagovornik dolenjskih železnic in ki si je toliko prizadeval, da je dežela prevzela garancijo, danes postal malodušen in da zopet opušča to reč.

Vi veste, da sem jaz bil načeloma nasprotnik garancije za dolenjske železnice. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Žalibog!» Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: «Žalibog, ampak kolodvor ste hoteli imeti!») Uzroki, ki so me vodili, so bili tehtni in jaz sem jih omenjal v privatnem pogovoru nasproti vsakemu; delala sva tudi račune o dohodkih z gospodom Gorupom, pa nisem mogel priti do drugačnega prepričanja; javno pa nisem

hotel govoriti o tem, da ne bi bil škodoval podjetju. Pozneje, ko se je bila garancija sklenila, sprijaznil sem se kolikor mogoče s to mislijo, ker sem se nadejal, da bodo tisti, ki prevzamejo garancijo, gledali na to, da se bode železnica gradila kolikor mogoče po ceni in da bodo na vsak mogoči način pospeševali promet. Pa tudi v tem prepričanju sem bil prevarjen. Ko se je začela železnična proga meriti, ni se gledalo na to, da bi se trasirala, kakor bi bilo najboljše za promet in najbolj po ceni, ampak gledalo se je pri tem na te in druge prijatelje, katerim se je hotelo ustreči, in katerim na ljubo se je črtala in zavijala železniška proga in določevali tudi kolodvori. Nečem naštevati posameznih napak, da ne bode te mislili, da bi imel jaz kako osebno korist od tega, ali gre železnica tu ali tam; meni za mojo osebo je čisto vse eno, naj gre tu ali tam, zato nečem o tej stvari govoriti natančneje, ampak le prosim gospode, ki se zanimajo za dolenjsko železnico, naj gredo sami tja, naj stvar pregledajo in prepričali se bodo, da teče v nekaterih krajih železnica po krajih, ki gotovo niso primerni.

In glejte, gospoda moja, sedaj se je nada moja gledé ugodne bodočnosti dolenjske železnice zopet znižala; pričakoval sem, da se bode z ozirom na večje dohodke skrbelo, da se napravi kolikor mogoče dobrih dovoznih cest. Ravno včeraj — komaj 24 ur je tega — sprejeli smo nasvete upravnega odseka, s katerimi se pozivljajo vsi merodajni krogi, da naj prijavijo svoje želje zaradi urejenja cest poleg dolenjskih železnic v svrhu najugodnejše zveze z dolenjskimi železnicami, in s katerim naročamo deželnemu odboru, naj o tej stvari deželnemu zboru stavi primerne predloge; in danes, ko imamo prvič priliko, pokazati, da nam je ležeče na ugodnih zvezah z dolenjsko železnico, se čujejo ugovori. (Poslanec Kersnik: — Abgeordneter Kersnik: «Ali je bil zakon tudi včeraj sklenen?») Prosim, danes gre tudi za zakon, ker imamo cesto pred seboj, katere zgradba je bila lani sklenena, in jaz mislim, da vender ne smemo samih sebe na laž postavljati s tem, da danes nečemo zvršiti, kar smo bili lani sklenili.

Če se ne motim, omenjal je že gospod poročevalec manjšine upravnega odseka, da ta cesta ni le važna zaradi prometa na dolenjski železnici, ampak da je važna tudi iz drugih ozirov. Opozarjam Vas na obravnavo, katero smo imeli pred par leti, ko je šlo za izločitev neke občine, namreč občine Loškopotoške iz okraja Ribniškega. Poročevalec gospod Višnikar je takrat pravil, kake so zveze teh goratih krajev z Ribniškim okrajem, koliko stroškov in koliko zamude časa provzročujejo ljudstvu pota v Ribnico.

Nečem dalje govoriti, ker so še nekateri gospodje vpisani kot govorniki in bi kaj posebno novega tako ne mogel več povedati. Le to še rečem, da bodem imel jako mirno in lahko vest, ako za deželo naenkrat nastopi dolžnost, plačevati garancijski donesek. Jaz si ne bodem imel ničesar očitati, pač pa oni gospodje, ki so si toliko prizadevali, da je dežela prevzela garancijo, ki pa sedaj delajo take zavire, ko gre za korist dolenjske železnice; ti naj gledajo, kako bodo takrat zagovarjali in opravičevali deželno garancijo!

Kar se tiče ceste same, mi je osobno vse jedno, ali se gradi ali ne; jaz od nje ne bodem imel nobene koristi. Če se hočete ozirati na korist dolenjske železnice, sprejmite predlog, katerega priporoča gospod poročevalec manjšine upravnega odseka. Kar se pa tiče nadaljevanja ceste, le to rečem: Ako bede kolodvor le v Ribnici, bode treba, da se zgradi tudi cesta Vinice-Ribnica; ako ga pa napravijo tudi v Žlebiču, potem te ceste ne bode treba in mi bodemo veseli in zadovoljni, ako se deželi prihrani dotična podpora. Sicer pa storite kakor hočete.

Deželni glavar:

Besedo ima sedaj gospod poslanec Pakiž.

Poslanec Pakiž:

Nikakor nisem mislil, da mi bode danes treba oglasiti se za besedo; ali okolščine so tako nanesele, da sem v to primoran.

Kar se tiče gospoda poročevalca večine upravnega odseka, zdi se mi, da on sam obžaluje, da mora zagovarjati predlog odsekove večine in se je gotovo že prepričal o istinitosti ugovorov častitega gospoda poročevalca manjšine in o opravičenosti njegovih predlogov. Njemu torej ni potrebno odgovarjati. Kar pa zadene gospoda poslanca Kavčiča, moram pa njegovo ugovarjanje v resnici obžalovati. On na jedni strani preobrača, na drugi pa prekucuje. (Veslost. — Weiterfeit.) Prošnja za zgradbo ceste, o kateri se vrši razgovor, se mu zdi ničevna, ravno tako ničevno mu je, da se poteguje za to stvar število 10.000 do 12.000 duš. (Poslanec Kavčič: — Abgeordneter Kavčič: «Če bi bilo res!») Prosim, prošnje so tukaj, preglejte jih. Če bi imel gospod predgovornik na srci obstanek dežele naše, gotovo ne bi bil izpregovoril niti besedice. (Veslost. — Weiterfeit.) Na drugi strani pa gospod predgovornik zopet preobrača, češ da sem jaz, ali da je drug poslanec izrekel, da imajo Notranjci prazne žepe in strgane hlače. Jaz tega nisem govoril in sem le rekel, da je gospod poslanec Kavčič leta 1890. govoril kot zastopnik južne železnice in na tem stališči je tudi še danes. Južna železnica je imela tarifo 48 gld. od Rakeka do Trsta, sedaj jo je znižala na 36 gld. Kaj se je godilo ob progi južne železnice? Gozdi so se opustošili v vsem obližji in kam je šel denar? Večinoma v žepe akcijonarjev južne železnice. (Poslanec Kavčič: — Abgeordneter Kavčič: «Kam bo šel pa sedaj?»)

Samo toliko sem hotel odgovoriti gospodu poslancu Kavčiču. Drugega mi ne preostaje, nego da potrdim, kar je resnica. Prazni gozdi, kumerno blago, potrti vozovi, žepe pa prazni, to velja za progo južne železnice. In naravno je, da je prišlo do tega, kajti tarife so bile previsoke in ljudje so morali dajati les po nizki ceni. Gospod poslanec Kavčič pa menda želi, da bi se Dolenjcem tudi tako godilo. Če se Vam slabo godi, dolžnost Vaša je vender, da drugim pomagatega, če so podpore potrebni, nikakor pa šaljive besede niso bile na mestu.

Prepričan sem, gospoda moja, da lahko vsi gospodje glasujete za to cestno zgradbo s popolnoma mirno vestjo, kajti cesta je važna in ležeča v interesu dežele, države in posameznih občin.

Marsikaj bi še lahko navedel v podporo nasveta manjšine, ali ker je že častiti gospod poročevalec manjšine stvar zadostno pojasnil, ne bodem se dalje spuščal v podrobnosti. Poudarjam le še to, da z mojimi besedami nikakega nisem hotel žaliti in končno najtopleje priporočam, naj visoka zbornica soglasno pri-trdi nasvetu manjšine upravnega odseka.

Deželni glavar:

Gospod poslanec Višnikar ima sedaj besedo.

Poslanec Višnikar:

Ker sem bil že v poslednjem zasedanju poročevalec o tej zadevi in ker imam čast zastopati Ribniški okraj, bi si zlasti gledé na obilne peticije, katere so nam došle v tej zadevi, usojal spregovoriti nekoliko besed, da pokažem, koliko veljave jim je pripisovati, v kolikor so nasprotni predlogom manjšine upravnega odseka.

Cestni odbor Ribniški je po soglasnem sklepu dné 7. novembra 1890 vložil prošnjo — tiskano v poročilu deželnega odbora priloga 63. leta 1890. — za preložitev cest od Hriba do Sodražice in od Vinic do Ribnice ter utemeljeval prošnjo tudi s tem, da bi po preložitvi teh cest ne bilo treba kolodvora pri Žlebiču, oziroma Dolenjih Lazih. Takrat ni bilo čuti o nikaki opoziciji.

Prva se je oglasila katastrska občina Žigmarice, krajne občine Sodražke, in sicer proti preložitvi ceste iz Hriba do Sodražice, ker bi se nova cesta izognila Žigmaric.

Pravi boj se je pričel šele spomladi leta 1891tega, in sicer v prvi vrsti zaradi kolodvora v Ribnici in Žlebiču. Občine Loški Potok, Sodražica in Sušje jele so se potegovati za kolodvor v Žlebiču in da ga bolj gotovo dobojo, pričeli so delati na vso moč proti preložitvi ceste od Vinic do Ribnice, katera bi ugodneje in krajše vezala Sodražico z Ribnico. Vsled neutrudne agitacije Sodraščanov in zlasti ondotnega župana, ki je bil še nekoliko mesecev poprej vnet za preložitev vse proge, posrečilo se je, pridobiti še nekatere druge občine, katere pa nimajo do preložitve dotičnih cest in tudi do kolodvora v Žlebiču nikakega interesa.

V cestnem odboru dobili so Sodraščani večino s tem, da je deželni odbor imenoval dva privrženca Sodraščanov v cestni odbor. Poslednji imajo vsled tega v odboru pet članov, pristaši Ribničanov pa štiri. Vsi novejši sklepi cestnega odbora se sedaj delajo z enim glasom večine. Mimogrede omenjam tu brezmiselno peticijo firme A. Alimondo & Comp. in tovarišev, o kateri se le čudim, da se je včeraj uporabila v odseku kot utemeljevanje preložitve ceste in potrebe kolodvora v Žlebiču. Omenja se tam, da stane vožnja za vagon lesa na Rakek samo 30 gld. — za celih 32 ali 33 km, ker so ondukaj «günstige Verhältnisse». Kdor je hodil po teh krajih, vé, da je trditev

popolnoma neresnična. Nasproti bi stala vožnina za 19 km dolgo progo v Ribnico ravno toliko. Proti Žlebiču — 15 km (recte 17.600 m) — pa bi stala vožnina samo 24 gld., torej za 1 ali 2 km bi bila cena 6 gld. — 14 km bi pa ne vplivalo na vožnino.

Deželni odbor se sklicuje v svojem poročilu, priloga 60., tudi na občine Dolenja Vas in Struge, kateri se nahajate ravno na nasprotni strani Ribnice, kakor Sodražica, in torej ne boste nikdar rabile ceste z Hriba v Sodražico. Dolenja Vas leži na južno-vzhodni strani, Struge pa na severo-vzhodni strani Ribnice, Sodražica pa na zapadni strani.

Struge mejé na Žužemberški okraj ter so z Ribniško dolino zvezane samo s potjo, ki drži čez Malo Goro naravnost v Ribnico, Loški Potok pa meji na Loški okraj. Tudi Dolenja Vas nima do preložitve navedenih cest in postaje v Žlebiču absolutno nobenega interesa. Za postajo v Ribnici je podpisal dotično prošnjo ves Ribniški občinski odbor, ves občinski odbor občin Struge in Dane, potem vsi trgovci iz Dolenje Vasi in vsa k tej občini pripadajoča vas Nemška Vas.

Tudi ni resnično, da je vsa občina Jurjevica proti preložitvi ceste iz Vinic do Ribnice, katera pojde ravno skozi Jurjevico. Dotični ugovor je podpisal le župan, ki stanuje na periferiji občine poleg Žlebiča in tast Sodraškega župana. (Poslanec Pakiž ugovarja. — Abgeordneter Bafiz widerpricht.) Prosim, če mi ugovarja gospod poslanec Pakiž, moram reči, da sem bral podpis. Vasi Jurjevica in Kot sta odločno za preložitve ceste od Vinic do Ribnice. Občina Dane se je izrekla tudi za Ribnico. Tako je nasprotnimi peticijami, ki so večinoma enakoglasne.

Gospôda moja, mislim, da je najvažnejša občina Ribniškega okraja, ki plačuje od vsega davka 20.500 gld., namreč občina Ribniška, 5152 gld. in torej doprinese nad četrtinko vseh stroškov in da na vsak način zasluži, da se na njo toliko ozira, da se preišče proga tudi iz Ribnice do Vinic. Zaradi tega priporočam najtopleje tudi resolucijo, katero predlaga gospod poročevalec manjšine upravnega odseka.

Kar se tiče važnosti nove proge, govorilo se je že veliko. Zveza Loškega potoka z Ribniško dolino je jako neugodna, tu pa ne gre samo za komisijske troške, temveč za ljudi, ki morajo hoditi do uradov večkrat brezplačno, ali pa v kazenskih zadevah zlasti, ko dobé navadno samo po 70 kr. Na ljudstvo torej gre v prvi vrsti ozir jemati, ne toliko na uradnike.

Ako se ne bode ves promet pritegnil dolenski železnici, gotovo je vender, da se bode pritegnil vsaj en del in ravno tako gotovo je, da se bode doseglo tudi to, da se bodo znižali tarifi od Rakeka do Trsta. Zaradi tega mislim, da gospodje, ki zastopate logaški okraj, nimajo povoda protiviti predlogu manjšine upravnega odseka, katerega si usojam najtopleje priporočati visokemu zboru.

(Deželnega glavarja namestnik gospod baron Apfalterner prevzame predsedstvo. — Landeshauptmann-Stellvertreter Herr Baron Apfalterner übernimmt den Vorsitz.)

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfalterner:

Der Herr Abgeordnete Šuklje hat sich zu einer factischen Berichtigung zum Worte gemeldet.

Poslanec Šuklje:

Gospod poslanec Klun se je izrazil v svojem govoru med drugim tudi o tem, da je proga dolenske železnice trasirana tako, da teče ta proga po nekaterih krajih, ki absolutno niso primerni, z jedno besedo, da je trasirana na jako neugoden način. V teh besedah tiči na vsak način napad na stavbeno vodstvo in izvrševalni odbor dolenskih železnic, katerega v svojem in v imenu načelnika izvrševalnega odbora, ekselencije gospoda poslanca barona Schwegelna, kar najbolj odločno zavračam.

Ali misli gospod poslanec Klun, da se je delo zvršilo kar tako lahkomišljeno in od jednega samega inženirja? Dotični projekt je šel na Dunaj, predložil se je generalni direkciji državnih železnic, pregledali so stvar državni organi, potem se je vršil politični obhod, pri katerem sem bil tudi jaz in od nobene strani se proti črti ni ničesar ugovarjalo.

Če bi bil kak kmet tako govoril, kakor gospod Klun danes, bi dejal: «mož stvari ne razume,» ker pa je tako govoril izobražen parlamentarec, vidim za takem očitani druge nego stvarne razloge, (Poslanec ekselencija baron Schwegel: — Excellenz Baron Schwegel: «Vollkommen richtig!») o katerih pa ne bodem govoril. Odločno pa zavračam trditev, da bi se bila dolenska železnica iz tega ali onega uzroka trasirala neugodno.

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

Ne bodem na dolgo in široko odgovarjal na različne ugovore, ker je stvar že dosti pojasnena od vseh strani. Omenjam le še to, da je manjšina zastopala tudi mnenje, da se mora zgradba ceste Sodražica-Hrib skleniti že na podlagi cestnega zakona, ker je sedanji položaj protipostaven. Ker je pa vender mogoče, da bi predlog večine upravnega odseka prodril, bi pa za ta slučaj vzdrževal resolucijo manjšine, da se namreč deželnemu odboru naroča, da dá nemudoma napraviti podrobne načrte o gradbi ceste Vinica-Ribnica (čez Jurjevico) in da jih potem predloži v prihodnjem zasedanju s primernimi nasveti — kot poseben samostalni svoj predlog in bi prosil, da ga visoka zbornica sprejme.

Berichterstatter der Majorität Baron Pichthenberg:

Da die Zeit bereits vorgerückt ist und die Debatte über diesen Gegenstand schon lange dauert, will ich mich nur auf einige ganz kurze Bemerkungen beschränken und constatire zunächst, daß die Majorität des Verwaltungsausschusses im großen und ganzen für die Herstellung der in Rede stehenden Straße ist. Der Gegenstand ist zwar nach verschiedenen Richtungen eingehend besprochen worden, nichtsdestoweniger aber sind die Gegenstände, betreffend den Kostenpunkt, nicht beseitigt, denn einmal heißt es, die Herstellung der Straße werde 21.000 fl. kosten, dann wieder

30.000 fl. und schließlich sogar 45.000 fl. Auch die Differenzen über Frachtsätze sind nicht geklärt, und daher bleibe ich dabei, daß der Antrag der Majorität des Ausschusses angenommen werden möge. Was die Resolution des Herrn Abgeordneten Dr. Tavčar, betreffend die Straße Reifnitz-Weinitz, anbelangt, so schließe ich mich für den Fall, als unser Antrag angenommen wird, derselben vollkommen an.

Poslanec Pakiž:

Prosim besede k glasovanju.

Landeshauptmann-Stellvertreter Baron Apfaltrern:

Der Herr Abgeordnete Pakiž hat sich das Wort zur Abstimmung erbeten.

Poslanec Pakiž:

Predlagam ustmeno glasovanje.

(Gospod deželni glavar Oton Detela prevzame predsedstvo. — Der Herr Landeshauptmann Otto Detela übernimmt den Vorsitz.)

Deželni glavar:

Gospod poslanec Pakiž je predlagal ustmeno glasovanje. Glasovalo se bode torej po imenih. Ker predlog manjšine upravnega odseka sega dalje nego predlog večine, glasovali bomo najprej o predlogih 1., 2. in 3. odsekove manjšine in, če se ti sprejmejo, potem preidemo v obravnavo zakona.

Prosim torej, da prečita gospod zapisnikar imena gospodov poslancev in da glasujejo gospodje poslanci, ki so za predlog manjšine upravnega odseka z »da« in ki so proti temu predlogu z »ne«.

Tajnik Pfeifer

(kliče imena — ruft die Namen auf):

- Gospod baron Apfaltrern Oton — »nein«,
- » grof Auersperg Ervin — »nein«,
- » grof Auersperg Leo — »nein«,
- » vitez dr. Bleiweis Karol — »ne«,
- » Braune Robert — »nein«,
- » Detela Oton — »da«,
- » Dragoš Miko — »da«,
- » Grasselli Peter — je odsoten,
- » Hribar Ivan — »ne«,
- » Kavčič Hinko — »ne«,
- » Kersnik Janko — »ne«,
- » Klein Anton — »ne«,
- » Klun Karol — »da«,
- » vitez Langer Franc — »nein«,
- » Lavrenčič Matej — »da«,
- » Lenarčič Josip — »ne«,
- » baron Liechtenberg Leopold — »nein«,
- » Luckmann Karol — »nein«,
- » Mesar Ivan — »da«,
- » knezoškof dr. Missia Jakob — je odsoten,
- » Murnik Ivan — »da«,

- gospod Ogorelec Vinko — »da«,
- » Pakiž Primož — »da«,
- » dr. Papež Franc — »da«,
- » Pfeifer Viljem — »da«,
- » Povše Franc — »da«,
- » baron Rechbach Friderik — »nein«,
- » dr. Schaffer Adolf — je odsoten,
- » Šuklje Franc — »da«,
- » ekscelenca baron Schwegel Josip — je odsoten,
- » Stegnar Feliks — »da«,
- » Svetec Luka — »da«,
- » dr. Tavčar Ivan — »da«,
- » Višnikar Franc — »da«,
- » dr. Vošnjak Josip — »ne«,
- » dr. Wurzbach Alfonz — »nein«,
- » Žitnik Ignacij — »da«.

Deželni glavar:

Prosim gospoda zapisnikarja, da naznani izid glasovanja.

Tajnik Pfeifer:

Odsotni so bili 4 gospodje poslanci; 17 jih je glasovalo z »da« in 16 z »ne«.

Deželni glavar:

Konstatujem, da so predlogi manjšine upravnega odseka: 1., 2. in 3. sprejeti. Preidemo torej v nadrobno razpravo o načrtu zakona.

Prosim gospoda poročevalca manjšine upravnega odseka, da prevzame poročanje ter prečita § 1.

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

Gledé § 1. nasvetuje upravni odsek nekatere spremembe, in sicer bi se po mnjenji upravnega odseka v slovenskem tekstu v prvi vrsti, oziroma v drugi vrsti, imela izpustiti beseda »napraviti«, zato pa v zadnji za vejico vrniti beseda »izdelati«.

V nemškem tekstu naj se izpusti v tretji vrsti med besedami »abgezweigt« in »an« besedica »und«, in v peti vrsti pa se pri črkah »G. B.« izpusti črka »f«.

§ 1. bi se torej glasil:

«§ 1.

V cestnem skladovnem okraji Ribniškem je progo, ki se od Ribniško-Bloške deželne ceste pri Sodražici odcepi in drži mimo Gore na Hrib, kjer se stika z okrajno, v zakonu o uvrstitvi cest z dné 2. aprila 1866. l., dež. zak. št. 6, pod št. 65 b) aa) navedeno, od Čubranke čez Travo, Loški Potok in Studenec držečo cesto izdelati kot novo okrajno cesto.

§ 1.

Im Straßen-Concurrenzbezirke Reifnitz ist die Strecke, welche von der Reifnitz-Obfläcker Landesstraße bei Soderjchitz abzweigt, an Gora vorbei nach Hrib führt und all dort in die im Straßen-Kategorisirungs-Gesetze vom 2. April 1866, L. G. B. 6, unter Post 65 b) aa) vorkommende, an der Tschubranke beginnende Obergras-Lajerbach-Studenzer Bezirksstraße einmündet, als Bezirksstraße neu herzustellen.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé § 1., naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

V § 2. izpusti se v 5. vrsti slovenskega teksta beseda «bode» ter se ima nadomestiti z besedico «se». Zadnje dve besedi v 6. vrsti «gotova ter» nadomestiti sta z «dodela in», v zadnji vrsti pa se beseda «izročena» spremeni v «izroči». V nemškem tekstu izpusti se v drugi vrsti pri «G. Bl.» črka «l»; v predzadnji vrsti pa se nadomesti besedica «an» z «in».

§ 2. se torej glasi:

«§ 2.

V zakonu o uvrstitvi cest z dné 2. aprila 1866. l., dež. zak. št. 6, pod št. 65 b) aa) omenjena okrajna cesta, ki drži iz Retij čez Mali Log in Goro do Ribniško-Bloške deželne ceste, s katero se stika pri Žigmaricah, opusti se kot okrajna cesta, kadar se v prejšnjem paragrafu pod b) navedena proga dodela in izroči javnemu prometu.

§ 2.

Die im Straßenkategorisirungs-Gesetze vom 2. April 1866, L. G. B. Nr. 6, unter Post 65 b) aa) vorkommende Bezirksstraße, welche von Retje über Kleinlaß und Gora bis zur Reifnitz-Oblater Landesstraße führt und in dieselbe bei Schigmaritz einmündet, wird nach erfolgter Fertigstellung und Uebergabe der im vorhergehenden Paragraphen besprochenen Strecke in den öffentlichen Verkehr als Bezirksstraße aufgelassen.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, kateri sprejmo § 2., naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim nadaljevati.

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

V slovenskem tekstu § 3. ima se beseda «reči» nadomestiti s «stvari»; tako, da se sedaj § 3. glasi tako-le:

«§ 3.

Mojemu ministru za notranje stvari je naročeno zvršiti ta zakon.

§ 3.

Mit dem Vollzuge dieses Gesetzes wird Mein Minister des Inneren beauftragt.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki sprejmó § 3., naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

V naslovu, in sicer v slovenskem tekstu, izpusti se za besedami «Sodražice in Hribom» vejica; v nemškem tekstu pa vejica za besedami «Soderßchitz und Hrib», potem pa se vrine med besede «und» in «Auflassung» besedica «die» in za besedo «bestehenden» vrine se vejica.

Naslov se torej glasi nastopno:

«Zakon

z dné ,

veljaven za vojvodino Kranjsko,

o napravi nove okrajne ceste med Sodražico in Hribom ter o opustitvi obstoječe, iz Retij čez Mali Log in Goro držeče, pri Žigmaricah z Ribniško-Bloško deželno cesto se stikajoče okrajne ceste.

Geſetz

vom

wirkſam für das Herzogthum Krain,

betreffend die Herstellung einer neuen Bezirksstraße zwischen Soderßchitz und Hrib und die Auflaffung der bestehenden, von Retje über Kleinlaß nach Gora führenden und bei Schigmaritz in die Reifnitz-Oblater Landesstraße einmündenden Bezirksstraße.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki sprejmó ta naslov, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

V uvodu se beseda «vojvodinje» popravi v «vojvodine»; v 3. vrsti nemškega teksta pa se izpusti pri «G. Bl.» črka «l».

Uvod se glasi:

«Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem na podstavi § 22. deželnega zakona z dné 22. julija 1889. l., dež. zak. št. 17, tako:

Ueber Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich auf Grund des § 22 des Landesgesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. B. Nr. 17, anzuordnen, wie folgt:»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki sprejmó uvod, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga tretje branje. Ako ni ugovora (Nihče ne ugovarja — Es wird kein Widerspruch erhoben), prosim gospode, ki pritrdé ravnokar v drugem branji sprejetemu načrtu zakona tudi v tretjem branji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim gospoda poročevalca, da prečita še resolucijo.

Poročevalec manjšine dr. Tavčar:

Upravni odsek nasvetuje še sledečo resolucijo:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, da nemudoma dá napraviti podrobne načrte o gradbi ceste Vinice-Ribnica (čez Jurjevice) in da jih potem predloži v prihodnjem zasedanji s primernimi eventualnimi nasveti.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrdé tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta.

Ker je že 3. ura, pretrgam sejo in naznanjam, da se bode nadaljevala ob 5. uri.

(Seja prestane ob 2. uri 45 minut popoldne ter se nadaljuje o 5. uri 30 minut popoldne. — Die Sitzung wird um 2 Uhr 45 Minuten Nachmittag unterbrochen und wird um 5 Uhr 30 Minuten wieder aufgenommen.)

Deželni glavar:

Nadaljujemo sejo in prosim gospoda poročevalca, da uvede svoje poročilo o 14. točki dnevnega reda, to je:

14. Ustno poročilo upravnega odseka o zdravstveni službi v občinah (k prilogi 37.).

14. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses, betreffend den Sanitätsdienst in den Gemeinden (zur Beilage 37.).

Poročevalec Kersnik:

Visoki zbor! Poročilo deželnega odbora o zdravstveni službi v občinah, priloga 37., je že dalje časa v rokah častitih gospodov poslancev in smem potemtakem le v kratkem omeniti predlogov upravnega odseka gledé tega poročila ter mi ni treba spuščati se v daljše podrobnosti in v posebno utemeljevanje.

Poročilo deželnega odbora je razdeljeno v pet točk. Prvi dve točki tičeta se: 1.) imenovanja okrožnih zdravnikov, in 2.) novih zdravstvenih okrožij, ki so se ustanovila v zmislu resolucij, sklenjenih od visokega deželnega zbora v 10. seji dné 14. novembra l. 1890. Gospodom je to vse, kakor sem že omenil, iz poročila deželnega odbora znano in zato po sklepu upravnega odseka le predlagam, da se točka 1. o imenovanji okrožnih zdravnikov in 2. o novih zdravstvenih okrožjih vzame na znanje.

Točki 3. in 4. tičeta se zdravljenja ubožcev in zastopov zdravstvenih okrožij. Tu je storil deželni odbor tudi korak v zmizlu predlanskih sklepov. Gledé 3. točke, gledé zdravljenja ubožcev, opozarjam, da se je spoznalo kot umestno, da troške za pota zdravnikov, za njegove dijete in za zdravila prevzamejo zdravstvena okrožja namesto občin, v katerih se je zdravil ubožec. Razloge, katere je naglašal predlanskega leta visoki deželni zbor, uvaževal je tudi deželni odbor in povprašal pri različnih zastopih zdravstvenih okrožij in potem pri visoki c. kr. deželni vladi in odzvala se je velika večina teh zastopov v zmislu, da bi bilo v interesu ubožcev, občin in dobrega izvrševanja zdravstvenega zakona, da se troški prevzamejo na zdravstvena okrožja. Z ozirom na to je tudi deželni odbor predložil načrt zakona, načrt novele, s katero se predrugači dotična določba sedanjega zakona. Ta načrt je tudi priložen v prilogi in imel bodem čast, predlagati ga visokemu zboru neispremenjenega, kakor ga je predložil deželni odbor.

Toliko o zdravljenji ubožcev.

Gledé zastopov zdravstvenih okrožij se je tudi že v zadnjem zasedanji poudarjala silna težava, katere se je pokazala kot posledica sedanjega § 3. zdravstvenega zakona, kateri je namreč uzrok, da so posamezni zastopi premnogoštevilni gledé članov. Po oni določbi imajo pravico zastopati zdravstveno okrožje dotični županstveni članovi, ako ni združenih več nego šest občin. Ako je pa združenih več nego šest občin, imajo pravico zastopati zdravstveno okrožje vsi župani, če so dotične občine štejele manj nego 1000 duš, vsi članovi občinskega predstojništva pa onih občin, ki štejejo več nego 1000 duš. Posledica je ta, kakor je razvidno iz izkaza predloženega še lanskega leta, da imajo nekateri zastopi po več kot 50 članov, nekateri so čez 30, 35 ali 36, mnogi čez 20 članov in le jako malo je zdravstvenih okrožij, ki imajo zastope, s katerimi je bilo mogoče brez onih, ki tiče v taki mnogobrojnosti, priti do uspešnega delovanja.

One težave so se predlanskega leta večkrat poudarjale, in letos deželni odbor predlaga vsled dogovora z visoko c. kr. deželno vlado in poizvedavanj pri dotičnih zdravstvenih zastopih preuredbo dotičnega paragrafa zdravstvenega zakona, in tudi ta paragraf bodem v imenu upravnega odseka imel čast predlagati nespremenjenega, kakor ga je nasvetoval deželni odbor. Toliko gledé zakonske novele, katere načrt si bodem usojal pozneje prečitati.

Odstavek 5. se tiče službenega navodila za okrožne zdravnike. Tudi v tem oziru se je izrelo predlanskega leta več želja in vsem tem željam, kakor rad poudarjam, ustregel je deželni odbor v polni meri. Dogovarjal se je s c. kr. deželno vlado in tudi ona je, upirajoč se na svojo kompetenco, izrekla želje, ki so v poročilu deželnega odbora navedene. Tu imamo potem kontekst določbe, o kateri misli vlada, da bi jo bilo sprejeti v 2. odstavek § 15. službenega navodila, katero se ima predelati, ako deželni odbor temu pritrdi, kakor mu je dano po zakonu. Tu je namreč menila vlada, da bi bilo gledé zdravljenja ubožcev koristno, ako se loči zdravljenje ubožcev v dva dela, namreč: 1.) onih ubožcev, ki so v trajni oskrbi in 2.) onih, ki le kot ubogi, ki žive v občini, potrebujejo zdravniške pomoči. Gledé trajnih ubožcev misli vlada, da bi se najbolje vsem nedostakom prišlo v okom, ako bi župan napravil vsako leto izkaz onih trajno oskrbovanih ubožcev in ga izročil okrožnemu zdravniku, da ta vé, da ima res ustreči takim ubožcem, ako se obrnejo do njega za zdravniško pomoč. Gledé onih pa, ki niso v trajni občinski oskrbi, temveč so, kakor jih imenuje priloga, samo «slučajni» ubožci, misli vlada in tudi deželni odbor, da se ima vpeljati to, kar sem že lani čast imel predlagati, namreč, da se jim je od slučaja do slučaja obrniti do župana, kjer dobé nakaznico, katero dajo potem potrditi od načelnika zdravstvenega okrožja, in na podlagi te nakaznice ima potem zdravnik prevzeti zdravljenje, oziroma napraviti pri njih obisk, kakor pri drugih ubožcih. Umevno je samo po sebi, da je tem ubožcem v slučajih, kadar bi bilo treba nagle pomoči in se ne morejo šele obrniti do župana in do načelnika zdravstvenega zastopa — na deželi torej večinoma le pri nesrečah ali porodih — dovoljeno, da se obrnejo naravnost do zdravnika ter da si šele pozneje preskrbijo dotično nakaznico.

To so torej spremembe, katere želi deželni odbor v sporazumu z visoko c. kr. deželno vlado in ustrezajoč predlanskim sklepom visokega deželnega zbora. Vsem tem spremembam je pritrdil upravni odsek.

Stavljen je bil še predlog, ki meri na to, da mora zdravnik zdraviti bolnike ne le po bolnicah in ubožnih hišah občinskih, ampak da mora gledati tudi na privatne zavode, katerih je sedaj še pač malo po deželi, katerih se bode pa, kakor je pričakovati, s časom ustanovilo več; gledé takih zavodov bi morali zdravniki ravno tako izvrševati zdravniško pomoč, kakor po občinskih ubožnih hišah, seveda le, ako služijo tisti privatni zavodi tudi javnim dobrodelnim namenom.

Ta dostavek, ki je bil v upravnem odseku tudi sprejet, usojam si, ad verbum prečitati v onem stavku, ki se ima dodati službenemu navodilu, katero bode

vlada proglasila v sporazumljenji z deželnim odborom. Najdete ga v prilogi 37. na strani tretji in glasi se:

(Bere: — Gleš:)

«Okrožni zdravnik je dolžan, v svojem službenem okoliši zdraviti bolne, po domovinstvu občinam tega okoliša pripadajoče ali tudi unanje uboge v obče, kakor tudi zdraviti bolnike po bolnicah in ubožnih hišah občinskih, v kolikor glede omenjenih oseb ni ukrenena posebna preskrba.»

Upravni odsek je bil mnenja, da se imajo v predzadnji vrsti po besedah «ubožnih hišah občinskih» vstaviti še besede: «in ravno tako po družih, od zasebnikov ustanovljenih, javnim namenom služočih dobrodelnih zavodih.» V upravnem odseku proti temu dodatku ni bilo nikakega ugovora, in ker hoče ta predlog le sploh služiti širjim humanitarnim namenom, pričakujem, da se tudi tukaj v visoki zbornici ne bode ugovarjalo, ako se predlaga, da se to naroči deželnemu odboru, oziroma vladi.

Dalje se je bavil upravni odsek z nekim uprašanjem, katero postaje zmirom bolj živo, namreč z uprašanjem gledé pavšaliranja stroškov za zdravljenje ubožcev. Mimogrede naj omenjam, da se je potreba pavšaliranja že pred leti naglašala od častite stranke, ki sedi na desni strani visoke zbornice in zlasti od strani voditelja, njega ekscelencije gospoda poslanca barona Schwegelnja. Gledé tega uprašanja je upravni odsek ukrenil dvoje. Prvič je mislil, da bi bilo dobro, zadnjemu odstavku k službenemu navodilu, kakor si ga misli vlada, dostaviti še sledeči dodatek:

«Okrajni zastopi so obvezani, koncem vsacega leta podati deželnemu odboru posebne izkaze o stroških na podlagi § 13., alineja 3., zdravstvenega zakona.»

Tu je upravni odsek anticipiral, da se bode sprejela sprememba § 13. zdravstvenega zakona, kakor jo je nam predložil deželni odbor, kajti sicer ta dostavek nima nobenega pomena.

Drugič pa je gledé pavšaliranja sklenil upravni odsek sledečo resolucijo:

«Deželnemu odboru se naroča, gledé eventualnega pavšaliranja stroškov za zdravljenje ubožcev potrebno poizvedovati in ob svojem času o tem poročati ter staviti nasvete.»

Gledé časa samega mi je omeniti, da si odsek sam ni bil svest, koliko časa bode treba poizvedavati, koliko pač zaslužijo zdravniki pri zdravljenji ubožcev. Morebiti bodo dva ali tri leta zadostovala, ampak že sedaj natančen rok nastaviti, zdelo se je upravnemu odseku neprimerno in zaradi tega prepušča to stvar pozornosti prihodnih zasedanj.

Toliko o poročilu deželnega odbora. Omenjala pa se je še neka druga stvar, katero moram v interesu naših deželnih zdravnikov tukaj v visoki zbornici po nalogu upravnega odseka spraviti v razgovor.

Zadnji čas, posebno letos, vpeljala se je neka posebna praksa, namreč, da se našim deželnim zdravnikom, ako jih uporabljajo pri sodnijskih komisijah, prisojajo pri nadsodišču v Gradci samo ona 2 gld. na

dan, katera pri nas v pristojbinskem tarifu niso označena kot dijeta, temveč kot oskrbovalna taksa. Dosedaj so imeli doktorji medicinae, okrožni zdravniki ali privatni zdravniki po oni stari naredbi, ki velja za sodne komisije, dijete po 3 gld. 50 kr., naenkrat pa so prišli pri računovodstvu pri nadsodišči v Gradci na to, da je teh 3 gld. 50 kr. preveč. Da je za zdravnika, ki ima celi dan opraviti s to komisijo, ki ima neprijeten posel seciranja, mora narekovati protokol, je zadržan ves dan, da ne more opravljati privatne prakse in mora zanemarjati morebiti še druge svoje dolžnosti, že plača 3 gld. 50 kr. na dan premajhna, priznal bode vsakdo, kajti taka dnevščina vender ni v nikakem razmerji s študijami zdravnika in z neprijetnim poslom, katerega ima izvrševati pri teh prilikah. Ali pri nadsodišči v Gradci skrčili so naenkrat še teh 3 gld. 50 kr. na 2 gld., sklicevaje se na pristojbinski tarif, katerega VII. odstavek govori pa samo o uporabi okrožnega zdravnika v korist vseh ali posameznih občin zdravstvenega okrožja. Tamkaj stoji res: »dnevščina na dan 2 gld. — Diät per Tag 2 fl.,« nahaja se pa tam tudi še druga točka, po kateri ima zdravnik dobiti za vsak kilometer nad 4 km po 15 kr. potne pristojbine »Reisegebühren per Tag 15 fr.». To točko »potno pristojbino« pa nadsodišče v Gradci popolnoma prezira ter se samo gledé dnevščine ravna po našem pristojbinskem tarifu, gledé potne pristojbine pa po odredbi, ki velja za sodne komisije, po kateri plača voz za zdravnike dotični sodni komisar. Za podlago so torej vzeli polovico one odredbe, polovico pa našega pristojbinskega tarifa, oboje pa seveda na škodo našim deželnim zdravnikom. Če bi se strogo po zakonu ravvalo, moralo bi se reči: »dobro, ti dobiš dijete po 2 gld., potem pa potne pristojbine za vsak kilometer 15 kr. tja in nazaj«; ako pa pravijo: »mi ne zmatramo pristojbinske tarife pod točko VII. kot veljavno«, potem se morajo ravnati po odstavku II. pristojbinske tarife, ki govori o predpisanih sodnih tarifih in tedaj mora zdravnik dobiti vsaj 3 gld. 50 kr. Gledé te interpretacije pristojbinske tarife, kakor si jo je v zadnjem času zljubilo računovodstvo pri nadsodišči v Gradci, katero pa se sklicuje na to, da tudi deželna vlada kranjska stvar tako interpretuje, izrekel bi le toplo željo do prečastiga gospoda deželnega predsednika — in to stavim tem ložje, ker vem, da gotovo tudi izvira iz srca vsem gospodom poslancem in da vsi gospodje žele braniti okrožne zdravnike, ki so naši deželni zdravniki, da se jim ne krči tako tesnosrčno zaslužek, ki jim gre po postavi — željo namreč, da on primernim potom skrbi, da se naj ta pristojbinska tarifa pri nadsodišči v Gradci tako tolmači, kakor jo gre tolmačiti. Menim, da sem vsem gospodom govoril iz srca.

Končno bi omenil še nek drug nedostatek, ki se tiče računov za zdravila za ubožce, in kateremu bode tudi prečastiti gospod deželni predsednik lahko odpomogel. V poslednjem času je namreč prišel na dan običaj, da se dotični računi, ki so že podpisani od župana, vračajo zdravniku in se od njega zahteva, da mora svoj račun glede medikamentov, ki je vender minimalen, poslati še župniku v podpis. Ne bodem govoril o tem, kako pride župnik do take kontrole in

koliko služi to na obe strani tudi razmeri, katero imata med saboj okrožni zdravnik in župnik.

Take nove birokratske vezi včasih vežejo čisto drugače, nego more biti uspešno za uradno poslovanje. To torej ne gre na noben način, da bi župnik imel tu kako kontrolo, ker mu je samemu nemogoča. Običajno je bilo doslej, da je župan račun potrdil in to je popolnoma pravilno, ker je on dal ukaz in ve ali se dotični ubožec zdravi ali ne. Ž njim seveda ne bo šel in na tehtnici zvagat tiste grame medikamentov, ali župnik bode to storil še manj. V tem oziru izrekam torej nado, da bode prečastiti gospod deželni predsednik odpomogel temu nedostatku. To željo sem izrazil v imenu upravnega odseka, nisem pa bil pooblaščen staviti takega predloga.

Menim, da mi sedaj ni treba prečitati zakonovega načrta, kakor ga predlaga upravni odsek, temveč storil bodem to v specialni debati.

Za sedaj le predlagam:

Visoki deželni zbor izvoli torej skleniti:

- «1. Predloženi načrt zakona se ustavno odobruje.
2. Ostalo poročilo se vzame na znanje.»

Der hohe Landtag wolle daher beschließen:

- «1.) Dem anliegenden Gesetzentwurfe wird die verfassungsmäßige Genehmigung erteilt.
- 2.) Im übrigen wird der Bericht zur Kenntnis genommen.»

Prosim, da se otvori splošna razprava.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo.

Gospod poslanec ekszellenca baron Schwegel se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Hohes Haus! Ich hatte schon bei einem anderen Anlasse Gelegenheit, unsere Befriedigung darüber zu constatieren, daß das hohe Haus heute im Begriffe steht, im Sanitätsgesetze verschiedene Abänderungen vorzunehmen, deren Nothwendigkeit wir in früheren Jahren, wenn auch ohne Erfolg, wiederholt hervorgehoben haben. Die Abänderungen, welche heute in Vorschlag gebracht werden, entsprechen im wesentlichen den Anschauungen, die wir von allem Anfange an verfochten haben, und wenn ich beifüge, daß durch diese Abänderungen, die jetzt vorgeschlagen werden und die vom Herrn Berichterstatter in deutlicher Weise auseinandergesetzt wurden, im wesentlichen den Wünschen entsprochen werden dürfte, die von unserer Seite bezüglich der Abänderung des Sanitätsgesetzes erhoben werden, so darf ich in vorhinein doch nicht verschweigen, daß allerdings dadurch allein das Gesetz nicht nach allen jenen Richtungen abgeändert wird, wo nach unserer Ansicht eine Abänderung wünschenswert wäre. Meine Herren! vielleicht sind Ihnen die Verhandlungen in anderen Landtagen und die Schicksale bekannt, welche dieses Sanitätsgesetz an anderen Orten erfahren hat. Die Ausnahme des Gesetzes, wie es ursprüng-

lich in allen Landtagen eingebracht wurde, begegnete vielseitig ernstern und großen Schwierigkeiten, und wenn das Land Krain das erste war, welches diese Schwierigkeiten beseitigen zu können glaubte, indem es das Gesetz ohne Aenderung annahm, so hat es zwar dadurch sein lebhaftes Interesse für die Regelung der Sanitätsverhältnisse bekundet, ich muß aber auch andererseits eingestehen, daß diese zu rasche Annahme vielleicht nicht vollständig gerechtfertigt und nach jeder Richtung hin überlegt war. Ich will nicht behaupten, daß alle Dinge, die nach unserer Auffassung einer Aenderung bedürfen, heute überhaupt noch sanirt werden können, ja ich glaube, daß wir einzelne Bestimmungen ein für allemal auf den Verlustkonto buchen müssen. Dabei möchte ich nur auf eine Bestimmung hinweisen, bezüglich welcher wir vereinzelt stehen bleiben werden, die aber hinsichtlich des materiellen Interesses des Landes von schwerwiegender Bedeutung ist. Es ist dies die Pensionierung der Aerzte, eine Bestimmung, die, wie ich glaube, kein anderes Kronland angenommen hat, die aber bei uns dadurch gerechtfertigt wurde, daß Personen, welche geneigt waren, diesem Dienste sich zu widmen, schwer oder gar nicht zu finden waren. Heute aber schon haben sich die Verhältnisse wesentlich geändert und sie werden sich in den nächsten Jahren noch mehr ändern, weil der Zudrang zu den medicinischen Studien ein sehr bedeutender, ja ein solcher ist, daß wahrscheinlich allen Ansprüchen der Landesöhne kaum wird entsprochen werden können. Ich will mich mit allen diesen Fragen jedoch nicht weiter beschäftigen, will vielmehr nur mit Befriedigung davon Act nehmen, wenn der hohe Landtag den vorliegenden Anträgen des Landesausschusses seine Zustimmung erteilt. Es möge mir nur gestattet sein, zu diesen Anträgen noch einige Abänderungen in Vorschlag zu bringen, die nach meiner Ansicht die Novelle und die Dienstinstruction, wie sie in Antrag gebracht wurde, wesentlich verbessern könnten. Obwohl wir jetzt noch in der Generaldebatte stehen und einzelne Specialbestimmungen eigentlich erst bei den einzelnen Paragraphen in der Specialdebatte in Vorschlag gebracht werden sollten, sei es mir doch gestattet, nach dem Beispiele des geehrten Herrn Berichtstatters diejenigen Bestimmungen, die ich zur Sprache bringen will, sofort im einzelnen zu beleuchten und dies insbesondere deshalb, weil eine der wesentlichen Bestimmungen, die ich vorbringen will, mit dem Gesetze selbst nicht eigentlich in einem inneren Zusammenhange steht, sondern sich nur auf die Dienstinstruction bezieht, aber bei der Specialdebatte kaum in Erwägung gezogen werden könnte. Ich gehe, dem Gedankengange des Herrn Berichtstatters folgend, sofort zu den zwei Hauptpunkten über, die in Betracht zu ziehen sind, indem ich die Bestimmung bezüglich der Sanitätsdistrictvertretung, die durch Abänderung des § 3 und die Bestimmung bezüglich der Armenbehandlung, welche durch Abänderung des § 13 des Sanitätsgesetzes eine Aenderung erfahren soll, ins Auge fasse. Bezüglich der Districtvertretung stimme ich mit den Anschauungen des Verwaltungsausschusses vollständig überein, nur glaube ich noch auf einen Umstand hinweisen zu sollen, der nach meiner Anschauung eine Berücksichtigung unbedingt verdient, wenn wir gewissen Uebelständen, die sich in der Praxis herausgestellt haben, begegnen wollen. Es ist dies die Ausschließung des Districtarztes und der Apotheker aus der Districtvertretung. Es ist in der Natur der Sache gelegen, daß weder

der Districtarzt noch der Apotheker, der mit der Dienstleistung des Districtarztes in dem innigsten Contacte steht, in die Districtvertretung Aufnahme finden sollen. Nachdem die Districtvertretung sich auf unsere Gemeindeordnung basirt, könnte man vielleicht eine Abänderung der betreffenden Bestimmung der Gemeindeordnung ins Auge fassen oder statuiren, wann Ausnahmen statzufinden haben, oder aber, was noch einfacher wäre, es würde sich empfehlen, in den § 13 eine Bestimmung aufzunehmen, in welcher einfach zum Ausdruck gebracht wird, daß in die Districtvertretung die Aerzte und Apotheker keine Aufnahme zu finden haben. Es handelt sich um Districtvertretungen und nicht um Sanitätsgemeinden, von denen wir nur eine einzige besitzen, d. i. Zirknitz; alle übrigen sind zusammengelegte Gemeinden. Diese eine Ausnahme von Zirknitz wird kaum so schwer wiegend in die Waagschale fallen, um deswegen weitgehende Aenderungen im Gesetze vornehmen zu müssen, sondern wir können uns heute lediglich auf Districtvertretungen beschränken, weil gewiß die politischen Verwaltungsbehörden keine Schwierigkeiten machen werden, falls es nothwendig erscheinen sollte, später auch die Sanitätsgemeinde von Zirknitz durch Einbeziehung einer Gemeinde zu einer Districtvertretung umzugestalten, wodurch dann § 13 des Gesetzes vollständige Berücksichtigung finden würde.

Ich glaube der Nothwendigkeit des Ausschlusses dieser Persönlichkeiten, die in ihren dienstlichen und geschäftlichen Beziehungen zur Gemeinde begründet erscheint, genügenden Ausdruck geliehen zu haben und beschränke mich hier darauf, meinen Antrag dahin zu präcisiren, daß ich vorschlage:

Der hohe Landtag wolle beschließen:

• Als Zusatz zum 4. Absätze des § 13 des Gesetzes vom 24. April 1888, L. G. B. Nr. 12, beizufügen: „Mitglieder oder Ersatzmänner der Sanitätsvertretungen können die Districtärzte selbst nicht sein und ebenso wenig die Apotheker des betreffenden Sprengels.“

• Člani ali namestniki zastopov zdravstvenih okrožij ne smejo biti okrožni zdravniki in tako tudi ne lekarniki dotičnega okoliša.

Um über die Tragweite dieser Bestimmung keinen Zweifel aufkommen zu lassen, würde es sich weiter empfehlen, im § 3 im 2. Absätze nach dem Worte „Gemeindemitglieder“ einfach einzuschalten: „(§ 13, Abs. 4)“; damit wird klar festgestellt sein, daß das passive Wahlrecht dem Districtarzt und dem Apotheker nicht zusteht. Das ist die eine gesetzliche Abänderung, die ich dem hohen Hause in Vorschlag zu bringen mir erlaube.

Die zweite Hauptfrage betrifft die Armenbehandlung. Es ist dies ohne Zweifel die wichtigste Aufgabe der Districtärzte, die Hauptfrage, um welche es sich bei dem Gesetze, das in Verhandlung steht, handelt. Nun kann ich mich damit vollständig einverstanden erklären, daß die Dienstinstruction allein, welche im Einverständnisse mit der Landesvertretung von der hohen Regierung festzustellen ist, die nothwendige Norm zu bilden hat, durch welche diese Behandlung zu regeln sein wird.

Wir haben diesbezüglich auf den Verordnungsweg hingewiesen und es handelt sich also nur um eine Resolution, welche der hohen Regierung empfiehlt, im Einverständnisse mit der Landesvertretung die Normen festzusetzen, nach welchen die Vergütung für die Armenbehandlung zu leisten

ist. Diese Norm, wie sie jetzt besteht, ist verurtheilt von allen, und ich könnte Ihnen traurige Beispiele aus eigener Erfahrung anführen, wie es kranken Armen unmöglich ist, ärztliche Hilfe unentgeltlich in Anspruch zu nehmen. Ich habe in dieser Beziehung so betäubende Erfahrungen zu machen Gelegenheit gehabt, daß ich diese Novelle, wenn dadurch nur die ärgsten Uebelstände sanirt werden könnten, mit der größten Freude begrüßen müßte, weil in dieser Richtung unbedingt Abhilfe geschaffen werden muß. Ich will Sie mit diesen Details nicht weiter aufhalten, stelle aber den Herren weitere Daten mit Vergnügen zur Verfügung. Heute steht die Sache so, daß der Districtsarzt eine Armenbehandlung nur dann einleiten kann, wenn der Arme von dem Vorsteher des Sanitätsdistrictes im Einvernehmen mit dem Gemeindevorsteher die Bewilligung zur Behandlung erreicht. Daß dieser Vorgang ein außerordentlich complicirter und schwieriger ist, beweist der Umstand, daß die hohe Regierung selbst daran gedacht und eine Abänderung in Vorschlag gebracht hat. Diese Abänderung zielt dahin, daß in Zukunft eine Art Armen-Kataster aufgestellt werden soll, daß alle Armen verzeichnet werden sollen und nur derjenige, der in diesem Verzeichnisse steht, die dauernde ärztliche Behandlung des Districtsarztes unentgeltlich in Anspruch zu nehmen berechtigt sein soll. Außerdem statuirt diese Instruction noch eine andere Kategorie — der Herr Berichterstatter nannte sie «die Armen von Fall zu Fall» — welche unter denselben schwierigen Bedingungen der Armenbehandlung theilhaftig werden sollen. Meine Herren! Ich gestehe ganz aufrichtig, mir widerstrebt im Innersten eine derartige Registrirung der Armen zu dem Zwecke, daß dieselben nur dann die unentgeltliche ärztliche Behandlung in Anspruch zu nehmen berechtigt sein sollen, wenn sie sich vorerst als Arme erklären lassen. Arm sein ist schwer genug, aber als dauernd arm erklärt werden zu müssen, um etwas in Anspruch nehmen zu können, was einem die Gesellschaft schuldet, das ist hart, ungerecht und entspricht dem Geiste unserer Zeit nicht. Diese Formulirung ist eine unglückliche und ich würde auf das dringendste von einem solchen Vorgange abrathen, weil damit der angestrebte Zweck nicht erreicht, dagegen aber etwas erreicht wird, was wir nicht wollen, daß nämlich diejenigen, welche als Arme die unentgeltliche ärztliche Behandlung in Anspruch nehmen wollen, gezwungen werden, sich mit einem Armutsatteste auszuweisen, sich gleichsam mit dem Makel einer Schande zu beslecken. Diese Schande aber, meine Herren, wird auf Sie fallen, wenn Sie diese Bestimmung annehmen.

Ich rathe also dringend ab, eine solche Bestimmung, welche unsern socialen Anschauungen nicht entsprechen und auch zu dem erwünschten Ziele nicht führen kann, zu acceptiren. Der Zweck, den wir erreichen wollen, ist, wie hervorgehoben wird, darin zu suchen, daß dauernd jene Entschädigung festgestellt werde, welche den Aerzten nach einer gerechten Bemessung dafür gebührt, daß sie unter allen Verhältnissen den Armen, gleichviel wann, wie, wo und von wem deren ärztliche Behandlung in Anspruch genommen wird, Hilfe zutheil werden lassen. Der Herr Berichterstatter hat sich durch die Resolution, die er in Vorschlag bringt, wesentlich den Anschauungen genähert, die ich zu vertreten die Ehre habe, indem er der Ansicht ist, daß nichts anderes übrig bleiben wird, als die den

Districtsärzten für die Behandlung kranker Armen zu gewährende Vergütung zu pauschaliren und indem er darauf hingewiesen hat, daß es sich nur darum handelt, festzustellen, ob diese Pauschalirung in einem bestimmten Zeitpunkt zu erfolgen hat, oder ob sie für eine unbestimmte Zeit in Aussicht genommen werden soll. Ich bin der Meinung, daß ein bestimmter Zeitraum von drei Jahren vollkommen genügt, um diese Pauschalsumme zu fixiren, die dem Arzte für die Armenbehandlung innerhalb seines Districtes gebührt; damit aber diese Vergütung gerecht festgesetzt wird, möchte ich vorschlagen, daß der Armenarzt allerdings jeden Armen, der sich an ihn wendet, behandeln soll, aber im Einvernehmen mit dem Vorsteher des Sanitätsdistrictes, wie mit dem Vorsteher der Gemeinde, und daß durch diese Organe die allergenaueste Controle über diese ärztliche Behandlung geführt werde. Es mag im Interesse des Arztes sein, eine große Anzahl von Fällen zu verzeichnen, in welchen er eine Vergütung zu beanspruchen berechtigt ist, andererseits liegt es aber auch im Interesse des Vorstehers des Sanitätsdistrictes sowie des Gemeindevorstehers, sorgfältig darüber zu wachen, daß nichts verzeichnet werde, was nicht thatächlich als Armenbehandlung zu gelten hat. Es würde sich also empfehlen, daß der Landesausschuß, wenn dieses Princip vom hohen Landtage angenommen wird, alle betheiligten Factoren, die Gemeindevorsteher und die Districtsvorsteher, genau aufkläre über ihre Mitwirkung bei der Armenbehandlung und über die Controle, die sie dabei auszuüben haben, weil ja die Folgen zu Lasten des Sanitätsdistrictes, beziehungsweise der Gemeinde, fallen werden. Wenn auf solche Weise die Armenbehandlung durch drei Jahre, andererseits aber die vollständigste Controle geübt wird, damit kein Mißbrauch getrieben werden könne, dann wird es keinen Schwierigkeiten unterliegen, daß die hohe Regierung, ebenso wie für die übrigen Normen der Dienstinstruction, im Einvernehmen mit dem Landesausschuße für jeden Sanitätsdistrict die betreffende Pauschalvergütung festsetzt. Damit werden alle berechtigten Ansprüche der Aerzte erfüllt sein und keine Klagen darüber aufkommen können, daß der Arme von Seite des Districtsarztes die ihm gebührende Hilfe in der Noth nicht gefunden hat. Diesen Anschauungen würde nach meiner Ansicht folgende Resolution Ausdruck gegeben, welche ich der Annahme des hohen Hauses empfehlen werde.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

«Der Landesausschuß wird beauftragt, mit der hohen Regierung über eine Abänderung der Dienstinstruction vom 16. März 1889, L. G. B. Nr. 8, in der Richtung das Einverständnis zu pflegen, daß die Norm über die Armenbehandlung (§ 15, a, Gebürentarif C, V) dahin abgeändert werde, dieselbe sei vom Districtsarzte durch drei Jahre gegen Verrechnung der ertsprechenden Gebühren unter Festsetzung einer Entfernungsgebühr von 9 kr. für jedes Kilometer im Einvernehmen mit dem Vorsteher des Sanitätsdistrictes und dem Vorsteher der betreffenden Gemeinden zu besorgen, nach Ablauf dieser Zeit aber die Vergütung für die Armenbehandlung auf Grundlage der über diese Behandlungen genau geführten Vormerkungen durch den Landesausschuß im Einverständnis mit der hohen Regierung pauschalmäßig zu regeln.»

Ich gebe mich nach den Ausführungen des geehrten Herrn Berichterstatters der Hoffnung hin, daß es ihm möglich sein wird, dieser Resolution sich anzuschließen, weil sie ja den Anschauungen, die der Verwaltungsausschuß in dieser Frage hegt, vollkommen zu entsprechen geeignet ist. Es erübrigt mir nur noch, auf die zwei letzten Punkte kurz zurückzukommen, die der Herr Berichterstatter zur Sprache gebracht hat, nämlich die Taxen und die pfarramtlichen Bestätigungen. Ich muß gestehen, daß ich mich in diesen Punkten in vollständigster Uebereinstimmung mit dem Herrn Berichterstatter befinde und daß ich diesbezüglich keine Bemerkung zu machen hätte, wenn es mir nicht daran liegen würde, die Anschauungen desselben auf das wärmste zu unterstützen. Es erscheint vollkommen ungerechtfertigt, daß nach dem bestehenden Gebürentarife, beziehungsweise nach Absatz II, wo es sich um gerichtsarztliche Angelegenheiten handelt, den Districtsärzten irgend eine andere als die staatlich festgesetzte Gebühr angewiesen werde. Die Norm, welche, wie der geehrte Herr Berichterstatter ausgeführt hat, in Graz geltend gemacht worden ist, scheint auf einem wesentlichen Irrthume zu beruhen, so daß, falls eine Aufklärung hierüber von Seite des Landesauschusses nicht genügen sollte, es gerechtfertigt erscheinen würde, selbst im Wege einer Entscheidung des hohen Verwaltungsgerichtshofes Abhilfe zu suchen.

Was den zweiten Fall betrifft, daß pfarramtliche Bestätigungen über den Bezug von Heilmitteln verlangt werden, so glaube ich, daß hier thatsächlich nur ein Mißverständnis vorliegen muß, nachdem nach dem bestehenden Gesetze und der Dienstinstruction die Mitwirkung der Pfarrämter in keiner Weise vorgesehen ist. Es ist im Interesse des Dienstes, daß keinerlei derartige Abnormitäten sich einschleichen, weil dadurch das Gesetz frustriert werden könnte. Es ist Pflicht der Gemeindevorsteher, diese Bestätigungen zu ertheilen, und niemand anderer ist dazu berechtigt; wer aber dazu nicht berechtigt ist, dessen Bestätigung braucht man nicht. Nachdem also die pfarramtlichen Bestätigungen ausgeschlossen, folglich nicht zulässig sind, würde ich mir zu beantragen erlauben, daß die Landesregierung und der Landesauschuß durch entsprechende Belehrung die Gemeindevorsteher auf die Tragweite der Normen des Gesetzes aufmerksam machen, um derartigen, gewiß in bester Absicht vorgenommenen, aber irrthümlichen Interpretationen zu begegnen. In diesem Sinne erlaube ich mir sowohl die citirten Amendements zu § 13 und beziehungsweise 3 des Gesetzes in Vorschlag zu bringen und die Resolution, die ich zu verlesen die Ehre hatte, der Annahme des hohen Hauses zu empfehlen.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predloge in resolucije gospoda poslanca ekselence barona Schwegelnja, naj blagovolé ustati.

(Se podpirajo — werden unterstützt.)

K besedi se je oglasil gospod deželni predsednik.

K. k. Landespräsident Freiherr von Winkler:

Hohes Haus! Ich werde mir erlauben, zunächst auf einige Ausführungen des unmittelbaren Herrn Vorredners,

Er. Excellenz Baron Schwegel, zurückzukommen, und zwar will ich gleich zugeben, daß das Land, indem es die Pensionierung der Aerzte übernommen, sich allerdings eine nicht unbedeutende Last auferlegt hat; allein ich glaube, daß damit von Seite des hohen Landtages kein Fehlgriß geschehen ist. Es wird ohne Zweifel diese bezügliche Bestimmung des Gesetzes von den wohlthätigsten Wirkungen begleitet sein, und ich glaube, daß die Bevölkerung selbst reichlich entschädigt werden wird für die Opfer, die sie in dieser Beziehung zu bringen hat. Uebrigens ist ja dafür gesorgt, daß wenigstens zur theilweisen Deckung der Auslagen für die Pensionen der Aerzte ein Pensionsfond activiert wird, und ich glaube, daß durch die Zuflüsse in diesen Fond mit der Zeit vielleicht sämtliche diesfälligen Auslagen werden gedeckt werden können.

In meritorischer Beziehung hat der unmittelbare Herr Vorredner hervorgehoben, daß es seiner Ansicht nach mit Unzukömmlichkeiten verbunden wäre, wenn in die Vertretung des Sanitätsdistrictes selbst — von der Sanitätsgemeinde-Vertretung ist nicht die Rede — die Districtsärzte und auch die Apotheker des betreffenden Sanitätsprengels gewählt würden. In dieser Beziehung muß ich bemerken, daß mir selbstverständlich, weil eben erst jetzt der Antrag angekündigt wurde, vom hohen Ministerium keine Instructionen gegeben werden konnten und daß ich daher in dieser Richtung namens der Regierung eine bindende Erklärung nicht abgeben kann, wiewohl ich die Billigkeitsgründe, die der geehrte Herr Vorredner vorgebracht hat, nicht verkenne und ich es somit dem Ermeßen der hohen Landesvertretung anheimstelle, dem Antrage, wenn er vorgebracht werden wird, zuzustimmen oder nicht.

Was die Krankenbehandlung der Armen anbelangt, so erblickt der unmittelbare Herr Vorredner in einer Bestimmung, welche der verehrte Verwaltungsausschuß beantragt, dahingehend, daß ein Verzeichnis der in dauernder Armenpflege Befindlichen entworfen werden möge, etwas Demüthigendes für die betreffenden Armen, für welche ein sogenannter Armencataster entworfen werden solle. Die Absicht, welche dieser Bestimmung zugrunde liegt, geht offenbar dahin, dem Districtsarzte den Dienst zu erleichtern, nämlich denselben in die Lage zu versetzen, die Armen, die als Kranke behandelt werden sollen, im voraus kennen zu lernen. Ich glaube nicht, daß dies irgendwie beschämend sein könnte für den betreffenden Armen, indem es hier heißt, daß die in der dauernden Armenversorgung Befindlichen in das Verzeichnis aufgenommen werden sollen, also solche Arme, die ohnehin in der Bevölkerung bekannt und vielleicht nur dem Districtsarzte nicht bekannt sind, da er eben nicht in derselben Gemeinde wohnt.

Wir sehen ja auch, daß in unserem Armengesetze vom Jahre 1883 die Armen näher bezeichnet sind, die nach bestimmten Kategorien verpflegt werden sollen und denen es, glaube ich, durchaus nicht so unangenehm sein kann, wenn sie in der Gemeinde als arm gekannt werden, indem sie ja die öffentliche Wohlthätigkeit in Anspruch nehmen; es muß also dem Armen in gewisser Beziehung nur erwünscht sein, wenn es in der Gemeinde bekannt ist, daß er sich selbst nicht erhalten kann. Im § 15 des eben gedachten Gesetzes z. B. werden die verschiedenen Arten der Armenpflege aufgezählt, und da wird als eine dieser Arten

bezeichnet: «Unterbringung im Armenhause», es ist selbstverständlich, daß solche Arme vom Districtsarzte behandelt werden; eine andere Art besteht in der «Betheiligung mit Geld oder Verpflegung mit Unterhaltungserfordernissen in natura»; eine weitere Art ist die «Privatpflege»; wir haben da auch die «Armeneinlage» (§ 15., Punkt 4), wo es den einzelnen Armen überlassen wird, daß sie von Haus zu Haus gehen und heute da, morgen dort die Verpflegung bekommen. Ich glaube also, daß es nicht demüthigend ist, wenn die Armen in der Gemeinde näher bekannt sind, und wenn der Districtsarzt ein Verzeichnis derselben hat, damit sie im Bedarfsfalle ohne Anstand behandelt werden, das kann ihnen nur willkommen sein.

Zum Beweise, daß wir in dieser Beziehung, wenn der betreffende Antrag vom hohen Hause angenommen wird, nicht allein da stehen, möchte ich hinweisen auf die analoge Bestimmung in der Durchführungsvorordnung zum Sanitätsgesetze für die Marktgrafschaft Währen, wo es im § 12, den ich mit Bewilligung des verehrten Herrn Präsidenten vorzulesen mir erlaube, heißt (bere — liest): «Zum Behufe der Regelung der Armen-Krankenbehandlung hat der Vorstand jeder Gemeinde dem betreffenden Arzte jene Personen, respective Familien, in der Gemeinde namhaft zu machen, welchen ein dauernder Anspruch auf unentgeltliche ärztliche Behandlung und unentgeltlichen Medicamenten-Bezug zukommt und die Modalitäten mit denselben zu vereinbaren, unter denen auch andere Personen dieser Begünstigung von Fall zu Fall theilhaftig werden sollen, wobei dem Gemeindevorstande das Recht einzuräumen ist, im Dringlichkeitsfalle bei notorischer Armut von Kranken im Namen des Gemeindevorstandes gegen unverzüglich einzuholende nachträgliche Genehmigung desselben den unentgeltlichen Bezug der unentberlichen Medicamente zu veranlassen.» Es ist also, wie gesagt, auch in dieser Bestimmung etwas Aehnliches enthalten, was nach dem Antrage des verehrten Verwaltungsausschusses jetzt bei uns bezweckt wird, und ich glaube demnach, daß gegen die Annahme dieses Antrages ein Anstand nicht obwalten dürfte.

Es ist auch von der Pauschalirung der Gebühren der Districtsärzte von Seite des Herrn Berichtstatters sowie von Seite des unmittelbaren Herrn Vorredners Erwähnung geschehen, welche beide dies als eine Nothwendigkeit ansehen, damit dann eventuell ein Ersparnis erzielt werde und damit die Districtsärzte ohne vorläufige Aufforderung von Seite des Gemeindevorstehers, resp. des Obmannes der Districtsvertretung, ihres Amtes walten und die Armenbehandlung leichter übernehmen können. Ich kann selbstverständlich gegen eine solche Bestimmung nichts einwenden, obwohl ich auch in dieser Richtung eine Weisung von Seite des hohen Ministeriums nicht erhalten habe, und zwar kann ich umsoweniger etwas dagegen einwenden, als ja im § 12 der seinerzeitigen Regierungsvorlage eines Sanitätsgesetzes selbst diese Bestimmung ausdrücklich enthalten ist. Ich werde mir erlauben, den § 12, wie er damals von Seite der Regierung beantragt wurde, zu verlesen; derselbe lautet (bere — liest): «Dem Districtsarzte gebührt überdies für die über die Grenzen der Gemeinde seines Standortes hinaus im Dienstsprengel unternommenen Dienstreisen eine entsprechende Entschädigung, welche nach einer von der politischen Landesbehörde im Einverständnisse mit dem Landesausschusse festgesetzten Norm von Fall zu Fall nach

Liquidirung durch die politische Bezirksbehörde oder eventuell auf Grund der gemachten Erfahrungen in einem mit Rücksicht auf die Lage und Ausdehnung des Sanitätsprengels sowie auf die Zahl und Beschäftigung der Bewohner nach Anhörung der Concurrenzgemeinden in derselben Weise festgestellten, vierteljährig im vorhinein anzuweisenden Pauschalbetrage von dem Steueramte für Rechnung der betreffenden Sanitätsgemeinde, beziehungsweise des Sanitätsdistrictes, erfolgt wird.» — Also die Norm, welche hier in die Dienstinstruction für die Aerzte aufgenommen werden soll, ist bereits in der Gesetzesvorlage selbst enthalten. Ich begrüße mit Genugthuung diese Anregung, wenn sie zum Beschlusse erhoben werden wird und muß sagen, daß sich sonst die Landesregierung nicht leicht hätte herbeilassen können, eine derartige Bestimmung in die Dienstinstruction aufzunehmen, indem der hohe Landtag die von mir soeben vorgelesene Stelle des § 12 der Regierungsvorlage fallen gelassen, also gewissermaßen indirect eine Pauschalirung der Kosten abgelehnt hat. Gegen den Willen der hohen Landesvertretung würde sich also die Landesregierung nicht leicht veranlaßt sehen können, eine Pauschalirung der betreffenden Gebühren des Districtsarztes zuzulassen.

Strinjam se sicer v obče z vsem tem, kar je predlagal gospod poročevalec in sprejemem v imenu vlade njegove predloge tem raje, ker se vjemajo ravno s tem, kar se je dogovorno z deželnim odborom in deželno vladó že sprejelo in kar je zapopadeno v poročilu deželnega odbora.

Omenil je gospod poročevalec še dveh nedostatkov, in tudi neposrednji gospod predgovornik je na to obračal svoje opazke, kar zadeva namreč pristojbine okrožnih zdravnikov za tiste službene poti, katere opravljajo za namene državne uprave v zdravstvenih stvarih. Hočem to stvar nadrobno preiskati in dati na dotičnem mestu potrebna pojasnila, kajti tudi jaz mislim, da je tem nedostatom, če so zares, kakor je bilo navedeno, treba v okom priti.

Drugega za sedaj nimam pristaviti, pridržujem si pa pozneje še spregovoriti k temu ali onemu predlogu, ki bi se morebiti stavil.

Dezelni glavar:

K besedi se je dalje oglasil gospod poslanec dr. Vošnjak.

Poslanec dr. Vošnjak:

Visoki zbor! Usojam si naznaniti visokemu zboru, da je v tem času, odkar se je tiskalo poročilo deželnega odbora, imenoval deželni odbor več okrožnih zdravnikov, in sicer so bili imenovani za Vipavo: dr. Kenda, za Trebno dr. Jesenko in za Senožeče dr. Zrogowsky. Nadalje je nastavljal v Trziču dr. Jagodica kot namestnika, ker je obolel tamošnji začasni okrožni zdravnik Lukeš.

Dalje naznanjam, da je sedaj v vseh zdravstvenih okrožjih, kar jih imamo, še šest zdravniških služeb izpraznjenih, in sicer: v Boh. Bistrici, kjer oskrbuje službo okrožni zdravnik z Bleda, potem v Radovljici, v Kočevski Reki, v Št. Petru, v Logatcu in v Šmartnem.

Kar se tiče zdravstvenih okrožij, pritrdila je vlada, kakor je razvidno iz poročila deželnega odbora in visokega deželnega zbora gledé Logatca, ki je sedaj ločen v dve zdravstveni okrožji. Potem je pritrdila vlada tudi nasvetu visokega zbora, da naj se sedež okrajnega zdravnika premesti iz Postojne v Št. Peter. Ta služba je bila razpisana, pa oglasil se ni noben kompetent zanj. Okrožni zdravniki dr. Jesenko, dr. Zrogowsky in dr. Portik v Železnikih so se le začasno namestili za eno leto, ker nobeden ni dokazal znanja slovenskega jezika v pisavi, kakor to zahteva zakon; če bodo v tem času dokazali znanje slovenščine tudi v pisavi, potem bodo šele imenovani definitivno. Za Loški Potok in Poljane se do sedaj še nista ustanovili posebni zdravniški okrožji, ker primanjkuje zdravnikov celo za že obstoječih šest zdravniških okrožij.

Sedaj se obrnem do opazek ekselencije gospoda poslanca barona Schwegelna, ki je tudi danes, kakor že takrat, ko smo se posvetovali o pravici okrožnih zdravnikov do pokojnine, izrekel se proti tej zakonski določbi, ob enem pa sam priznal, da imamo sedaj že veliko medicincev. Takrat, ko smo sklepali o tej stvari, zanašali smo se, da se bode vsled te določbe naša mladež bolj obrnila do medicine. Leta 1887. smo sklenili zakon, in od tistega časa imamo res že precejšno število slovenskih medicincev, od katerih so naredili nekateri tudi doktorat. Za službe sekundarijev se zdaj že oglašajo toliko doktorandov, kateri so le vsled tega zakona študirali šli medicino, da ni za vse dovolj mest.

Ako ne bi imeli naši okrožni zdravniki pravice do pokojnine, bi nam še sedaj primanjkali in to bi bila velika škoda za naše ljudstvo. Vsaj še sedaj dohajajo mnoge pritožbe od krajev, kjer nimajo zdravnikov. Kakor hitro se oglasi kak kompetent in ni precej nastavljen, že poganjajo dotični zdravstveni zastopi pri deželnem odboru, naj ga hitro namestijo. Da to načelo pokojnine še v drugih deželah ni sprejeto, to je res, vendar pa je gorenjeavstrijski deželni odbor že predlanskega leta predložil zakon, v katerem se nahaja jednaka določba kakor v našem, namreč glede pravice okrožnih zdravnikov do pokojnine. Takrat tisti zakon ni bil sprejet, mislim pa, da se bode letos iznova predložil in kakor ga bode končno gorenjeavstrijski deželni zbor sprejel, tako bodo enakim določilom tudi pritrdili drugi deželni zbori. Kajti zdravje je vendar prvo, kar mora človek želei in za kar mora v prvi vrsti skrbeti, zlasti da se kužne bolezni zabranijo, kolikor mogoče. Od dne do dne so silnejše socialne razmere, in število revnih se množi; skrbeti moramo torej vsaj za to, da se ljudstvo kolikor mogoče ohrani zdravo, da si lahko služi svoj kruh. Deželni zbor je torej dobro storil, ko je sklenil ta zakon, po katerem imajo naši okrožni zdravniki pravico do pokojnine, tembolj, ker jih za tisto plačo čaka velikansko dela, kar vidimo, če le pogledamo določbo glede zdravljenja ubožcev, katerih število silno narašča in s katerimi imajo zdravniki polno dela.

Preidem sedaj na drugo opazko ekselence gospoda barona Schwegelna, ki je izgovoril, da bode sramotilno za ubožce, da bodo navedeni v tistem izkazu, katerega bodo dobili v roke zdravniki. Ne vem, da bi bili

tisti ubogi tako zelo sramežljivi in moram reči, da ne poznam take delikatese, ker vidim, da so ubogi bolj silni in bolj zahtevajo svoje pravice, kakor vsak drug. Deželnemu odboru je že došla cela vrsta rekurzov od takih ubožcev, ki se pritožujejo, da občine nečejo splovnati svojih dolžnosti in zanje skrbeti. Mogoče, da se nahajajo v mestih, v omikanih krogih taki ubogi, ki so po nesreči prišli v ubožstvo in ki bi se sramovali biti navedeni v izkazu, ali ti se pa tudi ne bodo pulili za to. Kdor bode sam prišel k županu in rekel, postavite me v izkaz, ta bode prišel notri, župani sami pa jih ne bodo vpisavali, kajti tako radodarni niso. Oskrbovanje ubožcev je za občine tako silno obtežilno breme, da ga komaj zmagujejo. Če beremo pri deželnem odboru te pritožbe ubogih in na drugi strani, kako se branijo občine, jim dati pomoč v denarji, mora človek, če tudi ni trdosrčen in bi rad pomagal, sprevideti, da občine teh bremen ne morejo zmagovati, in mi smo v mnogih slučajih primorani odbiti dotične pritožbe, kajti včasih ubogi kar naravnost zahtevajo po 5 gld. in več na mesec, ali od kodi naj jih pa občina pokrije? Zakladi za oskrbovanje revnih so jako mali in ne zadostujejo, da bi občine mogle ustreči vsem zahtevam ubogih. Iz tega idealnega stališča, da bi se ubogi čutili žaljene, torej mislim, se ni treba braniti proti predlogu deželnega odbora, nasproti se bodo župani morali braniti, da ne bode vsak zastoj zahteval zdravnika in zdravil.

Pritrditi pa moram ekselenci gospodu baronu Schwegelnu, da bode treba opozoriti zdravstvene zastope in župane, da tisti troški, ki bi se pavšalirali, ne bodejo zadeli deželo, temveč zdravstvena okrožja in da jim bode torej postopati bolj previdno. Pa neko nasprotje se mi vendar vidi v izpeljavah gospoda ekselence barona Schwegelna, ker se mu na eni strani smilijo ubogi, na drugi strani pa opozarja župane, da naj bodo previdni, da troški ne bodo preveč narastli. Potem bodo župani malo ubogih vpisavali v dotični izkaz.

Kar se tiče pavšaliranja stroškov za pote zdravnikov k ubožcem, je to gotovo najboljši način, izogniti se računom, katere zdravniki delajo za vsako pot posebej. Takih računov je bilo sicer do sedaj malo predloženih deželnemu odboru, ker so dosedaj občine plačevale dotične stroške, v nekaterih okrožjih so pa vendar zdravstveni zastopi prevzeli poravnanje vseh stroškov, in tam smo videli, da troški niso bili posebno veliki in mislim, da se bode pavšaliranje s časom povsodi dalo izvesti.

Tudi v drugih deželah, na primer na Moravskem, na Nižjeavstrijskem imajo to pavšaliranje, in sicer se pri tem gleda na število prebivalcev in obsežnost okrožja, katero je izročeno zdravniku.

Kar se tiče časa, nimam nič proti temu, da se določijo tri leta. Morebiti bode mogoče izvršiti poizvedbe še poprej, gledé nekaterih okrožij pa ne, posebno tam ne, kjer še nimamo okrožnih zdravnikov.

Sicer pa prosim, da visoka zbornica blagovoli pritrditi nasvetom upravnega odseka.

Deželni glavar:

K besedi se je oglašil gospod poslanec Pfeifer.

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor! Tudi jaz se ujemam s predlogom, da okrožni zdravnik in lekarnar ne moreta biti uda zdravstvenega odbora kot *judex in propria causa*. Gledé izkazov ubožcev, ki se imajo zdraviti brezplačno, pa ne pritrdim deželnega odbora nasvetu, da bi se napisal tako imenovani kataster siromakov (*Armenkataster*), ker v takih občinah bi bil kataster brez pomena, v katerih so že itak sami siromaki (veselost — *Heiterkeit*), v drugih občinah bi pa to prouzročilo preveč nepotrebnih pisarij — naj ostane pri sedanjih oblikah, namreč, da se od slučaja do slučaja napiše ubožni list. Izprosil sem si besedo, da ponavljam zadevo, ki se je že obravnavala v tej zbornici, namreč, da se krško zdravstveno okrožje deli v dve okrožji.

Naš pokojni prestolonaslednik je izrekel pri zdravstvenem kongresu na Dunaji prelepo besedo: Najdražji kapital je človek!

Veselje navdaja vsakega, ko vidi, kako se po velikih mestih skrbi za ohranitev tega kapitala.

Vsako leto posamezne države sprejemajo v svoje proračune precejšnje svote za ustanovitev in razširjenje medicinskih fakultet, klinik, bolnic in s temi v zvezi stoječih zavodov.

V teh zavodih se odgojujejo mladi ljudje ter potem pošiljajo s pridobljeno vedo v vse kraje širnega sveta, da tam branijo in varujejo človeški kapital proti neštevilnim sovražnikom, ki mu vedno preté.

Če država s tem, da ustanovlja in vzdržuje omenjene zavode, pripozna svojo dolžnost, skrbeti za človeški kapital, bi bilo tudi konsekvantno, da bi država še dalje skrbela tem potem, da nastavlja in plačuje zdravnike, kakor to potreba med ljudstvom nanaša.

Žalibog, da se to ne zgodi ali vsaj ne v taki meri, kakor bi bilo to potrebno, tako da je vsled tega naša revna dežela primorana prevzeti velik del dotičnih zdravstvenih stroškov in skrbij, ki pripadajo prav za prav državi. Naša dežela je teroj sklenila zdravstveni zakon, po katerem ima nastavljati in plačevati okrožne zdravnike.

Žalibog se pri nastanovitvi mest okrožnih zdravnikov dosedaj še ni moglo zadostiti vsem potrebam, ker v nekaterih krajih se tak zdravnik ni nastavil, če ravno je tam neobhodno potreben.

Na primer v Krškem smo imeli prej vedno dva zdravnika: c. kr. okrajnega zdravnika, katerega plačuje država, potem drugega, ki je dobival svojo plačo iz okrajne blagajnice. Sedaj imamo samo enega c. kr. okrajnega zdravnika. Ta je po svojem službenem poslu pogostoma odsoten, tako da je Krško v takih slučajih brez vsake zdravniške pomoči.

Posebno bridko smo to občutili l. 1889., ko so v našem okraji razsajale osepnice (kozé), vsled katerih je v prostranih okuženih okrajih edini naš zdravnik toliko posla imel, da ni mogel zadostovati doma zdravniškim potrebam in smo bili takrat v Krškem in v okolici takorekoč brez zdravnika. Da je to velik nedostatek zlasti v slučajih, ko je hitra zdravniška pomoč neobhodno potrebna, vsak lahko previdi in prizna.

Ta nedostatek odstraniti, prizadevali so si krški meščani, ko so pred tremi leti do naše visoke zbornice vložili prošnjo, da se v Krškem ustanovi služba okrožnega zdravnika. S to prošnjo pečala se je že visoka zbornica, torej iz dotičnih obravnav ne bodem ponavljal razlogov, ki so že itak znani. Z ozirom na to stavim sledeči predlog:

Visoki zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, da stopi s c. kr. deželno vlado v dogovor zaradi delitve zdravstvenega okrožja Krško v dve okrožji s sedežema okrožnih zdravnikov v Krškem in na Raki.

Der Landesausschuss wird beauftragt, sich mit der k. k. Regierung wegen Theilung des Sanitätsdistrictes Gurkfeld in zwei Sanitätsdistricte mit dem Sitze der Districtsärzte in Gurkfeld und Arch ins Einvernehmen zu setzen.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca Pfeiferja, naj izvolijo ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, ima končno besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Kersnik:

Usojam si koncem splošne debate samo izraziti zadovoljstvo, da upravni odsek v svojih predlogih ni našel principijelnih nasprotnikov, ampak iz vseh besed zvenila je želja, da enkrat trajno napravimo uredbo v sanitetnem zakonu, da ne bode treba leto za letom krpati in posvetovati se o njem.

Pridržujem si, da bodem pri nadrobni razpravi pri dotičnih nasvetovanih spremembah še spregovoril par besed.

Deželni glavar:

Otvaram specijalno debato. Prosim, gospod poročevalec!

Poročevalec Kersnik:

Gledé poročila, o katerem sem imel čast govoriti poprej, predlagam v imenu upravnega odseka, da se točka 1. o imenovanji okrožnih zdravnikov; 2. o novih zdravstvenih okrožjih, potem točka 3. o zdravljenji ubožcev in ravnotako točka 4. gledé zastopov zdravstvenih okrožij jemljejo v vednost.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki se strinjajo s predlogom gospoda poročevalca, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim, gospod poročevalec!

Poročevalec Kersnik:

Na zadnji dve točki tega poročila opira se zakon, katerega imam čast predlagati, in bodem takoj čital § 3., s katerim se spreminja zakon z dne 24. aprila 1888. leta, dež. zak. št. 12.

Pri § 3. omenjam, da bi se imel po predlogu ekscelece gospoda poslanca barona Schwegelna v odstavku 2., v 6. vrsti slovenskega teksta za besedo »občanov«, vriniti pod oklepi «(§ 13., odstavek 4.)» in v nemškem tekstu v 2. odstavku, v 6. vrsti za besedo »Gemeindegliedern« vriniti pod oklepi «(§ 13, Absatz 4.)».

§ 3. se torej glasi: (Bere: — Liešt:)

«§ 3.

Kadar občina (zdravstvena občina) oskrbuje sama zase vsa naložena ji opravila zdravstvene policije in zdravstva sploh (§ 1.), tedaj pristaja po določilih občinskega reda izvoljenemu občinskemu odboru, oziroma županu, zastopati to občino v tem oziru.

Kadar pa se združita dve ali kadar se združi več občin zaradi skupnega oskrbovanja določenih takšnih opravil v jedno zdravstveno okrožje (§ 1., odstavek 2.), tedaj zastopa to okrožje zbor, ki ga izvolijo člani dotičnih županstev izmed tistih občanov,»

Tukaj se ima torej po predlogu gospoda poslanca ekscelece barona Schwegelna vstaviti:

«(§ 13., odstavek 4.)»

dalje se glasi § 3: (Bere: — Liešt:)

«ki imajo pravico biti izvoljeni v zastop jedne omenjenih občin; ta zbor šteje v zdravstvenih okrožjih z menj nego 15.000 stanovniki 7 članov in 2 namestnika, v zdravstveih okrožjih s 15.000 ali več stanovniki pa 9 članov in 3 namestnike.

Ta zbor izvoli izmed sebe kot predsednika in voditelja opravil svojega načelnika in za slučaj, da je ta zadržan, načelnikovega namestnika.

Volitev zastopa zdravstvenega okrožja, kakor tudi načelnika in njegovega namestnika se izvrši v zmiseln uporabi določil, ki veljajo za volitev županstvenih članov.

Volitev velja za tri leta. Pred pretekom tretjega leta je pravočasno razpisati novo volitev. Poprej izvoljeni pa ostanejo v službi, dokler se ne ustanovi novi zastop.

Tisti, ki izstopijo, smejo, ako ni zakonitega zadržka, biti iznova izvoljeni.

O morebitnih, v zapadnem roku osmih dnij po izvršeni volitvi pri dotičnem političnem okrajnem oblastvu vloženih, volilno pravico posameznih oseb ali volilno postopanje zadevajajočih ugovorih razsodi politiško deželno oblastvo, zaslišavši poprej deželni odbor.»

Nemški se glasi:

«§ 3.

Wenn eine Gemeinde (Sanitätsgemeinde) für sich allein alle ihr obliegenden Geschäfte der Gesundheitspolizei und des Gesundheitswesens überhaupt befragt (§ 1), so steht die Vertretung derselben Gemeinde in dieser Beziehung

dem nach den Bestimmungen der Gemeinde-Ordnung gewählten Gemeinde-Ausschüsse, beziehungsweise Gemeinde-vorsteher, zu.

Werden aber zwei oder mehrere Gemeinden behufs gemeinsamer Beforgung gewisser derlei Geschäfte zu einem Sanitätsdistricte (§ 1, Absatz 2) vereinigt, so wird letzterer durch eine von den Mitgliedern der betreffenden Gemeinde-vorstände aus den in die Vertretung einer der gedachten Gemeinden wählbaren Gemeindegliedern — tu prišlo bi zopet vriniti po predlogu gospoda poslanca ekscelece barona Schwegelna:

«(§ 13, Absatz 4)»,

nadalje se glasi § 3.:

«gewählte Versammlung vertreten, welche in Sanitäts-districten mit weniger als 15.000 Einwohnern aus 7 Mitgliedern und 2 Ersatzmännern, in Sanitätsdistricten mit 15.000 oder mehr Einwohnern aber aus 9 Mitgliedern und 3 Ersatzmännern besteht.

Diese Versammlung wählt aus ihrer Mitte als Vorsitzenden und Leiter der Geschäfte den Obmann und für den Fall der Verhinderung desselben den Obmann-Stellvertreter.

Die Wahl der Sanitätsdistricts-Vertretung sowie des Obmannes und dessen Stellvertreters erfolgt unter sinn-gemäßer Anwendung der für die Wahl der Mitglieder des Gemeindevorstandes geltenden Bestimmungen.

Dieselbe gilt für drei Jahre. Vor Ablauf des dritten Jahres ist eine neue Wahl rechtzeitig auszuschreiben. Die früher Gewählten bleiben aber bis zur Constituirung einer neuen Vertretung im Amte.

Die Ausretenden können, wenn ihnen kein gesetzliches Hindernis im Wege steht, wieder gewählt werden.

Ueber allfällige, binnen der Präklusivfrist von acht Tagen nach vollzogenem Wahllacte bei der betreffenden politischen Bezirksbehörde eingebrachte, das Wahlrecht einzelner Personen oder das Wahlverfahren betreffende Einwendungen entscheidet die politische Landesbehörde nach Vernehmung des Landesausschusses.»

Pred vsem bi kot poročevalec izprosil si besedo o dodatnem predlogu gospoda poslanca ekscelece barona Schwegelna. Omeniti mi je le to, da se je predlog, kakor ga danes stavi omenjeni gospod poslanec, v upravnem odseku tudi obravnaval. Isti spada prav za prav v § 13., pa ker sega na § 13., in se nanj sklicuje, dovoljeno mi bodi, da govorim že sedaj o § 13.

V § 13. želi namreč njega eksceleca gospod baron Schwegel sledeči dostavek:

(Bere: — Liešt:)

«Člani ali namestniki zastopov zdravstvenih okrožij ne smejo biti okrožni zdravniki, in tako tudi ne lekarniki dotičnega okoliša.»

«Mitglieder oder Ersatzmänner der Sanitätsvertretungen können die Districtsärzte selbst nicht sein und eben-sonenig die Apotheker des betreffenden Sprengels.»

Da se je upravni odsek izrekel proti temu predlogu, temu bil je jedini razlog le ta, da se mu je zdelo, da pride s tem, ako se sprejme ta dostavek, v neko protislovje s prvim odstavkom § 3. in pa da nimamo

pri nas na Kranjskem samo sanitetnih okrožij, ampak tudi zdravstvene občine. V zdravstvenih občinah oskrbuje dotični posel občinski zastop, in to vendar ne gre, da bi se seglo takorekoč v občinski zakon in bi se za slučaj, ko bi bil kak lekar ali zdravnik, ki ima volilno pravico in je slučajno župan ter ima kot tak pravico, občino zastopati, da bi se mu potem jemala ta pravica, kadar ona posluje kot zdravstvena občina. Iz bojazni, da bi zakon na tem pomisleku utegnil se potopiti, upravni odsek ni pritrdil temu nasvetu in je sprejel zakon, kakor ga je predložil deželni odbor.

Po besedah, katere sem čul prej od prečastitega gospoda vladnega zastopnika, pa mislim, da ustrezam tudi večini upravnega odseka, ako pravim, da upravni odsek v svoji večini ne bi imel nobenih pomislekov proti temu dostavku, ako se le vé, da se visoka vlada ne bode spodtikala nad tem paragrafom in morda zakona ne bi predložila Najvišjemu potrjenju. Za svojo osebo nimam nič proti dodatku, večina upravnega odseka je tudi rekla, da nima nič proti njemu in mislim, da ne grešim na podlagi teh besed, katere smo čuli iz vladnega mesta, ako prosim, da se sprejme tudi dostavek ekselence gospoda barona Schwegelna.

§ 13. glasi se tako: (Bere: — Čišt:)

«§ 13.

Služba okrožnega zdravnika je javna služba.

Okrožni zdravniki so v prvi vrsti postavljeni za to, da po njih oskrbujejo občine po zakonu (§§ 3. in 4. zakona z dné 30. aprila 1870, drž. zak. št. 68), jim odkazane dolžnosti javne zdravstvene službe.

Postavljeni so in dolžni v zmislu svojega službenega navodila zdraviti ubožce tam, kjer za to ni preskrbljeno posebej. Stroške, združene z zdravljenjem ubožcev, kakor tudi stroške za predpisana dotična zdravila plačujejo zdravstvene občine, oziroma zdravstvena okrožja.

Okrožni zdravniki so v zborih zastopov zdravstvenih občin, oziroma zdravstvenih okrožij, poročevalci v zdravstvenih strokovnih stvareh ter morajo njim, kakor tudi političnemu okrajnemu oblastvu, kateremu so v službenem oziru podložni, po določenih navedenega zakona z dné 30. aprila 1870, poročati o zdravstvenih dogodkih in zdravstvenem stanju svojega službenega okoliša.»

Tukaj pride kot nadaljevanje predlog gospoda poslanca ekselence barona Schwegelna, ki se glasi:

(Bere: — Čišt:)

«Člani ali namestniki zastopov zdravstvenih okrožij ne smejo biti okrožni zdravniki in tako tudi ne lekarniki dotičnega okoliša.»

Nadalje se glasi § 13.:

(Bere: — Čišt:)

«Službene dolžnosti okrožnih zdravnikov določuje natančneje službeno navodilo, katero, zaslišavši mnenje deželnega zdravstvenega sveta, izda deželni odbor, dogovorno s političnim deželnim oblastvom.»

Nemški se glasi:

«§ 13.

Das Amt eines Districtsarztes ist ein öffentliches Amt.

Die Districtsärzte sind die zunächst berufenen Organe, durch welche die Gemeinden die ihnen gesetzlich zugewiesenen Obliegenheiten des öffentlichen Sanitätsdienstes (§§ 3 und 4 des Gesetzes vom 30. April 1870, R. G. B. Nr. 68) zu besorgen haben.

Sie sind zur Behandlung der erkrankten Armen dort, wo hiefür nicht spezielle Fürsorge getroffen ist, nach Maßgabe ihrer Dienstinstruction berufen und verpflichtet. Die mit der Armenbehandlung verbundenen Kosten, sowie die Kosten der hiebei verordneten Arzneien haben die Sanitätsgemeinden, beziehungsweise die Sanitätsdistricte zu bestreiten.

Die Districtsärzte fungiren in den Versammlungen der Vertretungen der Sanitätsgemeinden, beziehungsweise der Sanitätsdistricte, als Referenten in sanitären Sachangelegenheiten und haben denselben sowie der politischen Bezirksbehörde, welcher sie in dienstlicher Beziehung nach Maßgabe der Bestimmungen des citirten Gesetzes vom 30. April 1870 unterstehen, über die sanitären Vorkommnisse und Zustände ihres Dienstprengels Bericht zu erstatten.»

Tukaj pride kot nadaljevanje predlog gospoda ekselencije barona Schwegelna, ki se glasi:

(Bere: — Čišt:)

«Mitglieder oder Ersatzmänner der Sanitätsvertretungen können die Districtsärzte selbst nicht sein und ebensowenig die Apotheker des betreffenden Sprengels.»

Nadalje se glasi § 13.:

(Bere: — Čišt:)

«Die Dienstpflichten der Districtsärzte werden durch eine, nach Einholung des Gutachtens des Landes-sanitätsrathes von dem Landesauschusse, einverständlich mit der politischen Landesbehörde zu erlassende Dienstinstruction näher bestimmt.»

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod deželni predsednik.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Omeniti hočem le to, da ne bode nobene dvojbe, da sem izrekel samo, da nimam nobenega navodila od visokega ministerstva in zaradi tega ne morem dati nobenega odgovora v imenu vlade. Rekel sem samo to, da so premisleka vredni nagibi, katere je navedel gospod predlagatelj, ko je stavil svoj dodatni predlog. Pristaviti moram, da gre tú za to, da bi se zdravniki in lekarji ne volili v zastope zdravstvenih okrožij; v odseku se je pač, kakor mislim, govorilo, da bi zdravniki in lekarji tudi ne smeli biti člani zastopov dotičnih zdravstvenih občin; tukaj pa je gospod predlagatelj omejil nekoliko svoj predlog, namreč omejil na zastope zdravstvenih okrožij, «Sanitäts-Districtsvertretungen», ne pa Vertretungen der «Sanitätsgemeinden».

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, ima besedo gospod poročevalec.

Poročevalec Kersnik:

Z ozirom na zadnje besede prečastitega gospoda vladnega zastopnika le izrekam svojo zadovoljnost, ako sploh pozneje, kadar bo interpretirani ta zakon, ne bode nobenega dvoma o tem, ali se imajo razumeti samo sanitetni zastopi, in da ne gre to tudi na zdravstvene občine, da se torej dodatek tiče le zdravstvenih zastopov. Če je torej to misel gospoda vladnega zastopnika, sem popolnoma zadovoljen. Mi imamo samo jedno zdravstveno občino, in to je Cerknica, morebiti da še to zgubimo, ako se ta občina združi z drugimi in postane potem zdravstveno okrožje.

Drugega nimam ničesar omenjati.

Deželni glavar:

Sedaj prestopimo na glasovanje, in sicer glasujemo najprvo o predlogu upravnega odseka brez dodatka ekscelence gospoda barona Schwegelnja in potem še o tem dodatku.

Gospod poslanec Murnik se je oglasil k besedi.

Poslanec ces. svétnik Murnik:

Jaz bi bil le tega mnenja, da bi se moralo poprej sklepati o dostavku k § 13., kajti ako že sedaj sklepamo o dodatku k § 3., potem bi bil s tem oni dostavek k § 13. prav za prav tudi že sprejet.

Deželni glavar:

Glasovali bomo o predlogu upravnega odseka, in sicer prosim one gospode poslance, ki sprejmejo § 3. po nasvetu upravnega odseka, in sicer s pridržkom glasovanja o dodatnem predlogu ekscelence gospoda barona Schwegelnja, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 3. je sprejet po predlogu upravnega odseka. O dodatku glasovali bomo pozneje, ako se sprejme dodatni predlog poslanca ekscelence gospoda barona Schwegelnja k § 13.

Sedaj bomo glasovali v prvi vrsti o § 13., kakor ga predlaga upravni odsek in potem o dodatnem predlogu ekscelence gospoda barona Schwegelnja k temu paragrafu.

Prosim torej gospode, ki sprejmó § 13., kakor ga predlaga upravni odsek, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prosim gospode, ki pritrdé tudi dodatnemu predlogu ekscelence gospoda barona Schwegelnja k temu paragrafu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

§ 13. in dodatni predlog sta sprejeta.

Poročevalec Kersnik:

Prosim, da se glasuje še o dodatnem predlogu ekscelence gospoda barona Schwegelnja k § 3., da se vrine za besedo »občanov« v 2. odstavku, v 6. vrsti pod oklepi »(§ 13., odstavek 4.)« v slovenskem in v 2. odstavku, v 6. vrsti nemškega teksta za besedo »Gemeindemitgliedern« pod oklepi vrine »(§ 13., Abs. 4.)«

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrdé temu dodatnemu predlogu k § 3., kakor ga je navedel gospod poročevalec sedaj, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Dodatni predlog ekscelence gospoda barona Schwegelnja k § 3. je sprejet.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita člen I. zakona.

Poročevalec Kersnik:

(Bere: — Liest:)

«Člen I.

§§ 3. in 13. zakona z dné 24. aprila 1888. leta, dež. zak. št. 12, sta v svoji zdanji besedi razveljavljena in se odslej glasita takó:

Artikel I.

Die §§ 3 und 13 des Gesetzes vom 24. April 1888, L. G. B. Nr. 12, werden in ihrer gegenwärtigen Fassung außer Kraft gesetzt und haben künftighin zu lauten, wie folgt:»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

(Bere: — Liest:)

«Člen II.

Ta zakon stopi v veljavnost z dném, ko se razglasi.

Artikel II.

Dieses Gesetz tritt mit dem Tage der Kundmachung in Wirksamkeit.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

(Bere: — Liest:)

«Člen III.

Mojemu ministru za notranje stvari je naročeno, izvršiti ta zakon.

Artikel III.

Mein Minister des Innern ist mit dem Vollzuge dieses Gesetzes beauftragt.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Pri naslovu imam omeniti, da naj se izpusti pri besedi »G. B.« črka »l« in da se ima popraviti tiskovna pomota »Sanitätsdienstes« v »Sanitätsdienstes«.

Naslov in uvod se glasita:

«Zakon

z dné veljaven za Kranjsko,

brez deželnega mesta Ljubljane, s katerim se prena-rejata §§ 3. in 13. deželnega zakona z dné 24. aprila 1888. leta, dež. zak. št. 12, zadevajočega uravnavo zdravstvene službe v občinah.

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem takó:

Geseß

vom

wirksam für das Herzogthum Krain,

mit Ausnahme der Landeshauptstadt Laibach, mit welchem die §§ 3 und 13 des Landesgesetzes vom 24. April 1888, L. G. B. Nr. 12, betreffend die Regelung des Sanitätsdienstes in den Gemeinden, abgeändert werden.

Ueber Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich anzuordnen, wie folgt:»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrdé naslovu in uvodu zakona, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prosim, gospod poročevalec.

Poročevalec Kersnik:

Sedaj prehajam še na 5. odstavek poročila deželnega odbora, na službeno navodilo, o katerem sem že prej obširneje govoril.

Sklicujem se v prvi vrsti na kompetenco, ki je že ustanovljena, namreč, da ima deželna vlada sporazumno postopati z deželnim odborom. Zadnjemu je naročiti, da naj ustanovi novo določilo v smislu predloženega, le s tem dostavkom, da se ima naložiti zdravnikom, da morajo zdraviti bolnike ne le po bolnicah in ubožnih hišah občinskih, ampak tudi po drugih od zasebnikov ustanovljenih javnim namenom služečih dobrodelnih zavodih. Upravni odsek želi, da se sprejme to določilo v službeno navodilo in priporoča, da visoki zbor temu nasvetu pritrdi.

Drugi nasvet, katerega mi je staviti, je ta, da se ima k zadnji točki tega načrtanega službenega navodila napraviti dostavek, glaseč se, da so okrajni zastopi zavezani, koncem vsacega leta podajati deželnemu odboru posebne izkaze o troških na podlagi § 13., alin. 3. zdravstvenega zakona narastlih.

Razen tega mimogrede omenjam, da se je upravni odsek tudi baval z uprašanjem o daljavni pristojbini 15 kr. za 1 km, kakor je sedaj ustanovljena. Omenjam le, da vlada priporoča, naj se ta daljavna pristojbina nikakor ne zniža na manj kakor 12 kr., da pa deželni odbor misli, da zadostuje 9 kr. za 1 km in da je v tem zmislu stavil deželni vladi svoj predlog. O tej stvari se imata dogovoriti deželna vlada in deželni odbor, in po določenih kompetence ne gre, da bi se visoki deželni zbor spustil v odmero teh števil. To se prepušča deželnemu odboru, ki ima postopati sporazumno s c. kr. deželno vlado.

V tem zmislu predlagam, da se poročilo v vseh teh točkah jemale v vednost.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede k temu nasvetu?

Gospod poslanec vitez dr. Bleiweis ima besedo.

Poslanec vit. dr. Bleiweis-Trsteniški:

Visoki zbor! Dovolil bi si spregovoriti nekoliko besed glede odškodnine daljavnih pristojbin za okrožne zdravnike. Deželna vlada je že izrekla, da je pristojbina z 9 krajcarji za jeden kilometer premajhna, in jaz moram temu nazoru popolnoma pritrditi. Posebno po leti se lahko zgodi, da se mora peljati zdravnik, recimo, kakih 10 km daleč in potem dobi 90 kr. daljavne pristojbine. Uprašam Vas, ali bode zdravnik po leti dobil voz za 90 kr., ko ljudje rabijo svojo živino za druge stvari? Pomisliti se pa mora tudi to, da ni dovolj, da plača voznino, temveč mali znesek mora dati tudi hlapcu, kjer ostane, in potem pridejo še druge malenkosti. Mislim, da je to tako nizka daljavna pristojbina, da bode zdravnik mnogokrat moral še precej doplačati. Sicer se mi pa ona primera s pripreznino zdi jako nesrečna. Kdor pozna tiste «korete» z jednim konjem, ki jih imajo po deželi, mora se kar čuditi, da se prisodi okrožnemu zdravniku, naj se pelje s takim antediluvijaniškim vehiklom.

Zaradi tega bi bilo po mojih mislih treba vsaj toliko ozirati se na mnenje visoke deželne vlade, da se jim prisodi vsaj 12 kr. za 1 km. Ako ima zdravnik daljša pota opravljati, bode imel marsikdaj zgubo, ker ne bode toliko dobil, kakor bode moral plačati vozniku. Po mojih mislih torej nikakor ni umestno, da hoče deželni odbor znižati daljavno pristojbino na 9 kr. za kilometer, in zaradi tega sem se oglasil, da stavim sledeči predlog, akoravno se bojim, da bode ostal brezuspešen:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Daljavne pristojbine za službene poti okrožnih zdravnikov zaračunati bode z 12 krajcarjev za kilometer.»

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo predlog gospoda poslanca viteza dr. Bleiweisa, naj blagovolé ustati.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Predlog je zadostno podprt. Želi še kdo besede?

Ekscelenca gospod poslanec baron Schwegel se je oglasil k besedi.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Ich möchte auf die Ausführungen des geehrten Herrn Vorredners nur mit ein paar kurzen Bemerkungen erwidern. Wir dürfen nicht übersehen, daß nach dem früheren Gesetze der Arzt bis auf vier Kilometer Entfernung überhaupt keine Entschädigung, weder Diäten noch Weggebühren, zu beanspruchen berechtigt war, in Zukunft aber demselben keine Entlohnung auf einer wesentlich veränderten Grundlage zukommen soll und daß die

zukunftige Berechnung an und für sich günstiger ist als die frühere. Der Herr Vorredner hat vielleicht übersehen, daß der Arzt, wenn er seine dienstlichen Gänge auf vier Kilometer Distanz von seinem Standorte umsonst verrichten muß, bei seinen weiteren Dienstreisen nicht bloß für die Hin-, sondern auch für die Rückfahrt eine Bezahlung bekommt, wobei er mit der Dienstreise zugleich andere Gänge verrichten kann. Die Hauptsache aber ist, daß wir nicht vergessen dürfen, daß wir die Ärzte für die Armenbehandlung anstellen, daß sie hierfür einen Gehalt beziehen, demnach die Entlohnung mit neun Kreuzer per Kilometer und die Diät vollständig genügend ist, weshalb ich vor jeder Ueberschreitung warnen würde. Die Vergütung von zwölf Kreuzer per Kilometer ist scheinbar ein unbedeutender Betrag, allein summiert würde diese Vergütung mehr ausmachen, als heute vielleicht dem Herrn Vorredner vor Augen schwebt. Ich würde daher dem hohen Hause dringend empfehlen, über den Antrag des Landesausschusses nicht hinauszugehen.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospod poročevalce?

Poročevalec Kersnik:

Govoril sem poprej le o poročilu deželnega odbora, in v mislih sem imel samo daljavno pristojbino, katere se začne po brezplačnih štirih kilometrih.

Ekscelenca gospod baron Schwegel se moti, ako misli, da po resoluciji, ki je v razgovoru, gre tudi pristojbina za daljave do 4 km. Jaz nisem tega mnenja. Pota do 4 km morajo zdravniki opravljati zastoj. (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel: «Gesetz von 1890!») Do 4 km ne dobivajo nobene pristojbine. (Poslanec ekscelenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel: «Wenn diese Resolution angenommen wird?») Vsekako je dobro, da je ekscelenca gospod baron Schwegel to svoje mnenje že tu konstatiral. O tej stvari se bode govorilo pozneje, jaz sem že poudarjal, da se je upravnemu odseku zdela preveč sezajoča v upravo, nego da bi se visoki deželni zbor mogel ž njo baviti.

Sicer pa in merito omenim, da je 9 kr. za 1 km morda malo za bližino, da je pa za bolj oddaljena pota silno veliko. Recimo, da se ima zdravnik peljati 10 km daleč, do Trzina je 10 km, tja in nazaj je 20 km, torej dobi za pot 1 gld. 80 kr. Fiaaker iz Ljubljane seveda ne bode vozil za to cono, na deželi pa bode vsak voznik vozil tako pot za 1 gld. V obče pa moram reči: «Čemu pa ima zdravnik plačo 600, 700 ali 800 goldinarjev? Nekaj mora za to vender žrtvovati, nekaj mora za to vender storiti, bodisi tudi zunaj svojega stanovališča! (Poslanec Stegnar: — Abgeordneter Stegnar: «Dobro! Dobro!») Dosedaj je ravno ista pristojbina 15 kr. za daljše daljave strasila mnogo občin, da niso klicale zdravnika. Sicer pa, kakor sem rekel, v imenu upravnega odseka ne podpiram niti pristojbine 9 kr. niti 12 kr., ampak prepuščam deželnemu odboru, naj

se dogovori z vlado o tem; danes pa le predlagam, da visoki zbor točko 5. poročila deželnega odbora vzame v vednost.

Deželni glavar:

Upravni odsek nasvetuje, da se poročilo deželnega odbora pod točko 5. vzame na znanje.

Prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Predlog upravnega odseka je sprejet.

Sedaj prosim, da se glasuje o resoluciji gospoda poslanca viteza dra. Bleiweisa, in prosim gospode, ki pritrdé tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Se odkloni. — Wird abgelehnt.)

Resolucija gospoda poslanca viteza dra. Bleiweisa je odklonjena.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poslanec Kersnik:

Sedaj imam pred seboj še resoluciji gospoda poslanca Pfeiferja, ekscelence gospoda barona Schwegelnja in resolucijo upravnega odseka.

Ker sega resolucija gospoda poslanca Pfeiferja v oddelek poročila, ki je že bil v vednost sprejet, usojam si to resolucijo najprvo prečitati. Glasi se: (bere — liest:)

«Deželnemu odboru se naroča, da stopi s c. kr. deželno vlado v dogovor zaradi delitve zdravstvenega okrožja Krško v dve okrožji s sedežema okrožnih zdravnikov v Krškem in na Raki.

Der Landesausschuß wird beauftragt, sich mit der k. k. Regierung wegen Theilung des Sanitätsdistrictes Gurkfeld in zwei Sanitätsdistricte mit dem Sitze der Districtsärzte in Gurkfeld und Arch ins Einvernehmen zu setzen.»

Temu nasproti omenjam le, da je sicer neumestno, deliti tisto okrožje, ker je sedaj še nemogoče dobiti zdravnikov. Če bi jih pa bilo deželnemu odboru več na razpolaganje, tedaj tudi deželni zbor ne bode imel ničesar proti temu, ako se bode zdravstveno okrožje Krško delilo v dve okrožji. Menim, da tudi upravni odsek, ako bi bil poprej vedel za to resolucijo, ne bi bil imel ugovora proti njej in zatorej mislim, da smem izreči, da se ž njo strinjam.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, bomo glasovali in prosim gospode, ki pritrdé resoluciji gospoda poslanca Pfeiferja, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Resolucija je sprejeta.

Prosim gospoda poročevalca, da nadaljuje.

Poročevalec Kersnik:

Resolucija upravnega odseka se glasi:

«Deželnemu odboru se naroča gledé eventualnega pavšaliranja stroškov za zdravljenje ubožcev potrebno poizvedovati in ob svojem času o tem poročati ter staviti nasvete.»

Resolucija gospoda poslanca ekscelence barona Schwegeln se pa glasi:

«Der Landesausschuß wird beauftragt, mit der hohen Regierung über eine Abänderung der Dienstinstruction vom 16. März 1889, L. G. B. Nr. 8, in der Richtung das Einverständnis zu pflegen, daß die Norm über die Armenbehandlung (§ 15 und Gebürentarif C. V.) dahin abgeändert werde, dieselbe sei vom Districtsarzte durch drei Jahre gegen Verrechnung der entsprechenden Gebüren unter Festsetzung einer Entfernungsgebühr von 9 kr. für jedes Kilometer im Einvernehmen mit dem Vorsteher des Sanitäts-districtes und dem Vorsteher der betreffenden Gemeinde zu besorgen, nach Ablauf dieser Zeit aber die Vergütung für die Armenbehandlung auf Grundlage der über diese Behandlungen genau geführten Vormerkungen durch den Landesausschuß im Einverständnisse mit der hohen Regierung pauschalmäßig zu regeln.»

Ta resolucija je skorej slična resoluciji upravnega odseka in po mojem mnenju le še nekoliko bolj natančna. Mislim, da upravni odsek ne bode imel ničesar ugovarjati, ako rečem, da bi jo bil tudi on v tej formi gotovo sprejel. Morebiti je termin tri leta nekoliko prekratek, ali deželni odbor bode že vedel, kako ima ustreči temu predlogu. Jaz se strinjam z resolucijo.

Prosim, da se najprvo glasuje o resoluciji upravnega odseka in potem o resoluciji gospoda poslanca ekscelence barona Schwegeln.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, bomo glasovali, in sicer najprvo o resoluciji upravnega odseka.

Prosim torej gospode, ki pritrdé tej resoluciji, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj bomo glasovali še o resoluciji poslanca ekscelence gospoda barona Schwegeln, in prosim gospode, ki pritrdé tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Obe resoluciji ste torej sprejeti.

Poročevalec Kersnik:

Predlagam, da se načrt tega zakona sprejme v tretjem branji.

Deželni glavar:

Gospod poročevalec predlaga, da bi se sprejel načrt zakona v tretjem branji.

Prosim torej gospode, kateri pritrdé načrtu zakona, kakor je bil sprejet v drugem branji, tudi v tretjem branji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Je sprejet v celoti, in s tem je rešena ta točka.

Sedaj prestopimo k 15. točki, to je:

15. Ustno poročilo upravnega odseka o prošnji županstev v Kropi in Kamnigoricí za premeščenje sedeža okrožnega zdravnika v Kropo.

15. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über die Petition der Gemeindeämter von Kroppe und Steinbüchel um Verlegung des Sitzes des Districtsarztes nach Kroppe.

Poročevalec Kersnik:

Županstva v Kropi in Kamnigoricí prosita za premeščenje okrožnega zdravnika v Kropo. Ker je gledé odločitve stanovanj, oziroma sedežev okrožnih zdravnikov po službenem navodilu opravičen ali kompetenten deželni odbor sporazumno z visoko deželno vlado, sklenil je upravni odsek predlagati, da se izroči ta prošnja priporočilno deželnemu odboru.

Predlog se glasi:

Visoki deželni zbor naj sklene:

«Prošnja županstev v Kropi in Kamnigoricí za premeščenje okrožnega zdravnika v Kropo se izroči priporočilno deželnemu odboru v kompetentno poslovanje.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Daljna točka je:

16. Ustno poročilo odseka za letno poročilo o letnem poročilu deželnega odbora: § 8.: Šolstvo.

16. Mündlicher Bericht des Rechenschaftsberichts-ausschusses über den Rechenschaftsbericht des Landesausschusses: § 8.: Unterrichtswesen.

Poročevalec Žitnik:

Visoki deželni zbor! Čast mi je poročati o § 8. letnega poročila, o šolstvu. V tem paragrafu se nahajajo nekatere jako važne točke, o katerih se je v visoki zbornici že mnogo govorilo; ker so stvari v

obče znane in je ura že pozna, omenim z osebnega stališča, da ne bodem obširno govoril in le prosim, da takoj preidemo k posameznim točkam, če morebiti nihče drugih gospodov poslancev ne želi govoriti v generalni debati.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno debato. K besedi se je oglasil gospod poslanec Hribar.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Pred nekaj dnevi minolo je 300 let, odkar se je rodil mož nesmrtné slave, orjak učenosti in oče moderne pedagogike, Jan Amos Komensky. Po vsem izobraženem svetu so se vršile priprave, da bi se njegov spomin proslavljala na dostojen način. Rusi, Angleži, Francozi, Danci in Holandci tekmovali so med seboj, kdo bi bolj dostojno slavil spomin tega moža in ocenil nevenljive njegove zasluge za razvoj moderne pedagogije. Še celo Nemci, ki se sicer ne navdušujejo tako hitro za učenjaka, katerega ne morejo reklamovati zase, niso hoteli o tej priliki zaostati za drugimi narodi; da, storili so celo več, nego se je storilo drugod. Pruski naučni minister Zedlitz ukazal je namreč, da se ima dan 28. marca slaviti po vseh učiteljskih in po mogočnosti tudi po ljudskih šolah, in da se ima ta dan razlagati šolski mladini, kdo je bil Jan Amos Komensky in kake zasluge mu gre pripisovati za razvoj modernega šolstva.

Gospoda moja! Ako inozemstvo vé slaviti takega moža, čegar zibelj je tekla v Avstriji, potem bi pač bilo pričakovati, da se bode tudi naša učna uprava zavedla svoje dolžnosti in to tembolj, ker je šlo tu za velikega Avstrijca. Ali kdor bi bil tako mislil, delal bi bil kruto krivico avstrijski vladi, kajti ona ne more dopustiti, da bi svet le za trenotek dvomil, da je Avstrija bila, da je in da bode ostala tudi za naprej — država neverjetnosti. In neverjetno zgodilo se je tudi tu. Avstrijski naučni minister je namreč zaukazal, da se po ljudskih šolah na Češkem, Moravskem in Šleskem ne sme slaviti spomin učitelja narodov, Jana Amosa Komenskega in prepričan sem, da bi bil to zaukazal tudi drugod, ako bi se bile nameravale jednake slavnosti.

Visoka zbornica! Povpraševati po razlogih, kateri vodijo našega naučnega ministra pri njegovih ukrepih, je jako nevhvaležen posel, kajti njemu je — kakor nam je to moralo osvedočiti ravnanje njegovo glede kranjskega gimnazija in njegova molčečnost na vse naše pritožbe — sic volo sic jubeo poglavitni in jedini razlog. Naš naučni minister je tudi svoje dni brez vsacega razloga prepovedal, da se po šolskih sobah ne smejo razobešati slike Cirila in Metoda, dasiravno ja katoliška cerkev slavi kot svetnika. V tem slučaju se je bil naučni minister postavil na stališče infallibilitatis. Vender sem si pa najnovejši ukaz našega naučnega ministra ogledal nekoliko natančneje in reči moram, da je ž njim Gautsch plemeniti Frankenthurnski srečno zadel ono tradicijonelno politiko, katero je Av-

strija — gospoda moja! vsaka stran zgodovine nam to dokazuje — gojila vedno do svojih državljanov slovenskega rodu. In Komensky je bil Slovan, saj je pisal sam, da je po rodu Moravan in po jeziku Čeh. Kaj je njega ekscelenciji naučnemu ministru do tega, da je bil tudi največji pedagog vseh časov in narodov! Naš naučni minister se ne briga zato, da sta k njemu v šolo hodila toliko proslavljana Pestalozzi in Fröbel. Komensky je bil Slovan in zaradi tega za naučnega ministra ne eksistuje kot pedagog.

Pa še neko drugo interesantno stran sem opazil pri najnovejšem ukazu našega ukazoljubnega naučnega ministra. On je namreč ostal dosleden prejšnjim ukrepom avstrijske vlade nasproti Komenskemu. Svoje dni je avstrijska vlada izganjala Komenskega živega, sedaj pa naučni minister Gautsch izganja spomin njegov iz naših šol. Vidimo pa tudi, da si naš minister sploh pridobiva neko posebno veselje do preganjanja pedagogov, kajti ravno te dni nam je došla prečudna vest, da je več kot 15 let delujočega izvrstnega pedagoga profesorja Spinčiča odpustil iz državne službe. Toda to za danes omenjam le mimogrede in ako sem za trenutek odskočil od predmeta, hočem se takoj zopet vrniti k stvari.

Komenskega torej naš naučni minister ne pusti proslavljati in jaz, gospoda moja, se temu ne čudim. Saj se ravno tista pedagogična načela, katera je proglasil Komensky in katera je osvojil ves izobražen svet, teptajo pri nas z nogami. Poglavitno njegovo didaktično načelo «od znanega do neznanega», v katerem je implicitno izrečeno, da se uspešno poučevanje more vršiti le na podlagi materinega jezika, je našemu naučnemu ministru deveta briga. Saj bi se sicer ne bilo moglo zgoditi, da je o našem ljudskem šolstvu na Koroškem z državnem zboru povodom zadnje proračunske debate izrekel tako sodbo, kakor je to storil; sodbo, katera bi nečast delala vsakemu površno izobraženemu pedagogu, katera je pa v ustih naučnega ministra naravnost monstrozna. Visoka zbornica! Po mojih mislih bi avstrijskega naučnega ministra ne smela voditi nikdar osebna čutila in tudi ne večja ne manjša naklonjenost do te ali one narodnosti, temveč skrb bi mu morala biti, da bi vsi narodi jednako se izobrazili in da bi se po tem takim pri vseh narodih na jednak način razvijalo ljudsko šolstvo. Le tisti naučni minister, ki bode tako deloval, si bode v resnici pridobil zaslug za Avstrijo, nikdar pa ne naučni minister, ki sledi poglavitno germanizatoričnim tradicijam stare avstrijske birokracije. O našem naučnem ministru ne moremo reči, da si prizadeva, prištevanim biti zaslužnim avstrijskim ministrom. Saj vidimo, s kakim naporom morajo delati naši bratje na Koroškem, da si priborijo v ljudskih šolah poučevanje v narodnem jeziku. Vidimo tudi, kako veliko število slovenskih roditeljev v Trstu in v Gorici zastonj čaka za svoje otroke na slovenske ljudske šole in vidimo, da naučni minister dosedaj niti z mazincem ni ganil. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Res je!» — Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šuklje: «Ni res!») Dosedaj pravim, res ni ničesar storil. Šele v poslednjem času se je začel ozirati na dotične želje, poprej pa so se vse pritožbe polagale na dolgo

klop. Ostajam torej pri trditvi, da naučni minister za slovensko šolstvo v Trstu doslej ničesar ni storil. Sedaj pa poglejte, kako osorno se je obnašal proti mestni občini Ljubljanski, ko je šlo za ustanovitev nemških ljudskih šol v Ljubljani. Pomislite tudi, kako je postopal naučni minister o znani Vam vsem iz lanskega deželnozborskega zasedanja Dragarski aferi in potem morate priznati, da je njega ekscelenciji jeden nemški otrok več vreden, kakor 10 ali lahko rečem, kakor 100 slovenskih otrok. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Dobro!»)

Gospoda moja! Nemčija vrača Poljakom in Lužičanom narodne šole, naučni minister plemeniti Gautsch pa v Avstriji, kjer je ravnopravnost zagotovljena vsem narodom, odteguje nam Slovencem pglavitni pogoj za naš duševni razvoj.

Gospôda moja! Hrvatski pregovor pravi: «Kakvo drvo, takav klin.» Ako naučni minister tako ravna, ali moremo potem pričakovati, da bodo tisti organi, kateri imajo upravljati šolstvo po raznih deželah, ravnali drugače? Zato pa tudi vidimo, da učno-upravna birokracija na Slovenskem nima drugega na srei, kakor skrb, da se kolikor mogoče širi nemščina, da se pa krvavo malo briga za potrebe slovenskega národa. Saj nam je še iz poslednjega časa v živem spominu, kako se je na Primorskem v ljudske šole nemščina hotela utihotapiti vsled sklepa c. kr. deželnega šolskega sveta v Gorici, prorokovanega po vladnih organih, vemo pa tudi, na kakov način se je okrajni glavar Kočevski spravil na fabrikacijo nemških otrok v Dragi in Travi.

Pa čemu bi segali tako daleč, ko imamo vender bližji vzgled v našem c. kr. deželnem šolskem svetu. Že parkrat sem naglašal jaz in tudi od druge strani poudarjalo se je v tej visoki zbornici, da je naš deželni šolski svet, ne da bi bili uprašani članovi, katere so vanj poslali samoupravne korporacije, izdal dne 5. februarja, oziroma 24. decembra leta 1887. protipostavni ukaz, vsled katerega se je uvedel obligatni pouk nemščine na vseh tro- in čveterorazrednih ljudskih šolah na Kranjskem. Visokemu deželnemu zboru se je dotični ukaz vender zdel nekoliko predalet segajoč in zaradi tega je v svoji seji dné 19. januarja leta 1888. po predlogu gospôda poslanca Šukljeta, kateremu mislim, da tudi častiti gospod deželni predsednik ne boe pripisaval preveč narodnega radikalstva — (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Čujte!»), sklenil ono resolucijo, o kateri se je že večkrat govorilo v visoki zbornici in s katero se je protestovalo proti omenjenima ukazema. Od takrat pretekla so že štiri leta, vender pa se deželnemu šolskemu svetu ni zdelo vredno, o tem oziru kaj ukreniti, niti poročati visoki zbornici, kako je zadostil njeni resoluciji. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Čujte!») Gospoda moja, deželni šolski svet, v kolikor je c. kr. urad, mora imeti o sebi, o svoji veljavi in moči strahovito visoko mnenje, ako se upa na tak način postopati nasproti deželnemu zboru in ako tako hoče bagatelizovati sklepe njegove.

Visoka zbornica! Nemščina se torej dandanes poučuje obligatno na vseh tro- in čveterorazrednih ljudskih

šolah na Kranjskem. S kakim uspehom se vrši ta pouk, o tem me poučuje pismo šolskega vodje, kateri me prosi, naj zopet spravim v tej visoki zbornici v razgovor oni brezmiselni in protipostavni ukaz deželnega šolskega sveta. To pismo imam v rokah, toda tudi danes naj mi ne zameri prečastiti gospod deželni predsednik, ako iz znanih uzrokov ne bodem imenoval pisalčevega imena. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Bog ne daj!») Dotični šolski voditelj pravi, da vsi naporji glede poučevanja nemškega jezika ostanejo brezuspešni, da se pri nemških urah samo dragi čas trati in da se otroci silno veliko trudijo z nemškimi nalogami samo zato, da imajo potem kaj pozabiti. Na dotični šoli pritožuje se katehet že dalje časa, da nima zadostnega števila ur za verouk, ali zaradi blaženega poučevanja nemščine se mu ne more nobene ure več odstopiti (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Čujte, gospodje na oni (levi) strani!») in zato ostaje mladina «ad majorem Germaniae gloriam» nezadostno poučena o tem, kar služi «ad majorem Dei gloriam». (Veslost na levi — Heiterfeit links.) Taki so torej uspehi poučevanja nemškega jezika. Če more visoka učna uprava ponosna biti nanje, sodite sami.

Še žalostneje nego gledé ljudskih šol pa so naše razmere gledé srednjega šolstva. Po uradnem statističnem izkazu za učno leto 1891/92 pripada v tej državni polovici na 8,461.997 Nemcev — katerih pa, to naglašam, nikdar toliko ni — 109 srednjih šol; na 5,473.578 Čehov 32 srednjih šol; na 3,726.827 Poljakov 27; na 3,101.487 Rusov 1 srednja šola; na 644.769 Hrvatov 5; na 674.700 Lahov 7 srednjih šol in na 1,176.535 Slovencev nobena srednja šola. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Čujte!») Potemtakem vidite, da jedna srednja šola pride na 77.908 Nemcev, na 96.450 Lahov, na 128.954 Hrvatov, na 138.000 Poljakov in na 3,101.487 Rusov. V tem oziru so jedini Rusi postavljeni na tako stališče kakor mi, ali oni imajo vsaj jeden gimnazij, mi Slovenci pa nobenega. Ako bi šlo po želji naučnega ministra in — obžalovaje moram to reči — tudi odličnega člana te visoke zbornice, bi še dandanes Slovenci ne smeli misliti, da kedaj dobimo popolnoma slovensko srednjo šolo — (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Kdo je ta član?»; klici na levi: «Šuklje!»), ali jaz imam o narodnih članih deželnega odbora veliko predobro mnenje, nego da bi mogel misliti, da se ne bodo takoj po končanem zasedanju deželnega zbora lotili uprašanja o pripravljanji učnih knjig za vse predmete in vse razrede višjega gimnazija. Kadar bomo pa te imeli, potem pa bi, visoka zbornica! rad poznal tistega učnega ministra avstrijskega, ki je prisegel na ustavo in z njo vred tudi na član 19. državnega osnovnega zakona, in bi nasproti volji in odločni zahtevi složnega naroda ne hotel dati mu slovenskega gimnazija. (Klici na levi in na galeriji: — Rufe links und auf der Gallerie: «Dobro, dobro!»)

Gospoda moja! Ako vse to pomislite, kar sem povedal, morali boste pritrditi, da je visoka učna uprava skrajno pristranska proti nam Slovencem. Te pristranosti pa ne smemo zapisavati jedino le na rovaš

njega ekscelencije naučnega ministra Gautscha; v tej pristranosti je zistema Taaffejevega režima. Dokaz zato imate v nemškem šolskem društvu. Vi vsi veste, kaj je nemško šolsko društvo, kak namen ima in s kakimi sredstvi skuša doseči svoj namen. Smelo trdim, da nasprotje med avstrijskimi narodi nikdar ne bi bilo doseglo takega vrhunca, ako bi se ne bilo ustanovilo nemško šolsko društvo, katero je takoj po svoji ustanovitvi začelo ostudni in brezobzirni lov na deco slovenskih in českih roditeljev. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Istina!») Nasproti tej nevarnosti, katera je bila tem večja, ker nemško šolsko društvo dobiva veliko denarja iz Nemčije, morali so Čehi ustanoviti «Ustředni matici školskou»; nam Slovencem pa je velevala potreba, ustanoviti si društvo sv. Cirila in Metoda. Po mojem mnenju bi vladi niti jedno niti drugo teh društev ne smelo biti po volji, kajti vsako ima namen, vplivati kolikor toliko na šolstvo, čegar vrhno nadzorstvo priprada vender učni upravi. Saj smo v poslednjem času videli, da se je po nemškem šolskem društvu agitacija zanesla med učiteljstvo in celo v šolo. Kljub temu pa opazamo neumljivo prikazen, da je avstrijska vlada izrekla patronat ravno nad onim društvom, čegar korenine zunaj mej avstrijske države globoko tiče v nemški zemlji. To je jako obžalovanja vredno, ob enem pa tudi značilno, kajti iz tega se vidi, da je vlada za ponemčevanje, kakoršno izvaja to društvo. Da je pa stvar resnična in da nemško šolsko društvo stoji res pod posebnim patronatom avstrijske vlade, razvidite iz okolnosti, da je pred nekoliko leti v Solnogradu c. kr. namestnik sam se shoda nemškega šolskega društva udeležil, da je tam govoril in pozdravil društvo v imenu vlade (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Škandal!»); razvidite pa tudi iz tega, da je na enak shod, ki je bil predlanskem v Celovci, prišel kot zastopnik deželnega predsednika grof Goëss, ki je pozdravil udeležence v imenu c. kr. deželnega predsedništva in — kakor bi hotel norce briti iz Slovencev na Koroškem — naglašal je, da je nemško šolsko društvo jednako pravično vsem narodnostim. (Klici na levi: — Ruže linčš: «Škandal!».) Če vidite in pomislite vse to, potem ne morete dvomiti, da vladi ne gre za drugo, ko za zatiranje slovanskega življa. Nam Slovencem se odtegujejo pravice, katere nam gredo po zakonih, samo zaradi tega, da se narod ne more uspešno razvijati, kakor bi se, ko bi mu bilo dano v šoli izobraževati se na zdravi pedagogični podlagi.

Visoka zbornica! Obžalujem to v interesu države same; tolažim se pa s tem, da našega naroda stoletna neprijaznost avstrijske vlade ni mogla uničiti, temveč da je srečno preстал vse politične viharje, ki so hrumovali preko njegovega ozemlja; da pa zamore nenadno kaka sapica odpihniti s krova državne ladije nespretno njene krmilce. Gospoda moja! — Fiat applicatio! (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall linčš.)

Deželni glavar:

Nisem hotel gospodu govorniku segati v besedo, moram pa sedaj grajati izrek njegov, da je visoka učna uprava skrajno pristranska proti Slovencem, ker

to z ozirom na šolske razmere v naši deželi ni nikakor utemeljeno. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Zakaj, če je pa res!»)

Poslanec Hribar:

Prosim! Jaz protestujem proti taki kritiki. Gospod deželni glavar nima pravice, kritikovati mojega govora. On me lahko pokliče k redu, kritika pa mu ni dovoljena. (Hrup na galeriji in dobro-klici. — Lärm und dobro-Rufe auf der Gallerie.)

Deželni glavar:

Predsednik ima pravico grajati, če se po njegovi razsodbi kaj tacega govori, kar z ozirom na opravični red deželnega zbora ni umestno. — Poslušalce pa opominjam, da se vzdrže vsakega izraza pohvale ali graje.

K besedi se je oglasil gospod deželni predsednik.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Govor, kakor smo ga ravno sedaj čuli iz ust gospoda govornika, čuli smo — sicer ne prav takega, pa podobnega — že o drugih prilikah.

Gospod predgovornik se ne ozira samo na razmere Kranjske dežele, ampak sega tudi v tujino, v sosedne kronovine, graja tamošnje razmere in graja postopanje naučne uprave in naučnega ministra. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Na Koroškem!»)

Trdi namreč, da gospoda naučnega ministra ne vodijo druga, nego osebna čutila. Mislim, da je to popolnoma neopravičeno. Gospod naučni minister ima postave, kakor vsak drug uradnik. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Samo ne drži se jih!») To mora biti poprej dokazano. Če kdo misli, da je minister prestopil postavo, naj stopi pred pristojno oblastvo in našel boe pravico, bodisi pri okrajnem šolskem svetu, ali pri deželnem šolskem svetu ali pri naučnem ministerstvu — nad ministerstvom pa stoji še upravno sodišče in tudi državno sodišče. Mislim, da skorej ni druge države, ki bi imela toliko oblastnijskih stopinj, kolikor jih ima naša država, da bi mogel vsakdo iskati in najti pravice, komur se je kršila.

Če trdi gospod poslanec, da vodijo gospoda naučnega ministra osebna čutila, moram to očitaneje odločno zavriniti. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Pa je vender res!») Trdil je, da je gospod minister dal neko prepoved, da se ne sme proslavljati spomin Komenskega, in mislil je morda, da je s tem tudi kako postavu prestopil. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Tistega nisem rekel!») Meni ni znana ta prepoved; ako je kdo čital kaj o tem po časnikih, ne vem, če je vse istinito ali ni; čital sem pa jaz, da gospod minister ni dal prepovedi, naj se sploh ne slavi ta učenjak — in res so se take slavnosti tudi vršile semtertje — dal je temveč samo prepoved, da se take slavnosti ne smejo obhajati v šolah, posebno ne v ljudskih šolah (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «To je ravno napaka!»), ker, kakor

mislim, šole imajo drugačen poklic in namen (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: «Kaj pa na Pruskem?»), nego slaviti narodne in politične stvari. (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Smešno, na ljudskih šolah!») Če je gospod minister torej dal tako prepoved, postopal je popolnoma pravilno. Gospod predgovornik je tudi omenjal, da je drug pedagog, nek Spinčič, dobil neko kazen, katere morebiti ni bil vreden, in da je tudi v tej zadevi kaj zakrivil gospod minister. Meni nadrobno stvar ni znana, ne vem, kdo je Spinčič, kako se je pregrešil; mislim pa, da v tej stvari gospod minister ni ničesar zakrivil in da ni nobenega zakona prekršil. Spinčič, mislim, je bil šel k nekemu shodu v Zagreb, on je, kakor se čita, deželni in državni poslanec (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Torej ne nek Spinčič!») in ima kot tak pravico, govoriti v deželnem zboru Isterskem in v državnem zboru; ali pa ima to pravico tudi na posebnih shodih v Zagrebu ali v drugi tuji deželi, tega ne bodem razpravljaj; mislim pa, da kot profesor in šolski nadzornik bi se bil lahko oziral na razmere in na dolžnosti, katere ga vežejo nasproti mladini.

Pa saj ni bil naučni minister tisti, ki ga je kaznoval, ampak bil je deželni šolski svet Tržaški, ki je v prvi stopinji izrekel sodbo. Spinčič se je pritožil, in disciplinarna komisija pri naučnem ministerstvu je potrdila sodbo. Omeniti moram še, da se k dotičnim obravnavam pri naučnem ministerstvu vsakrat pokličeta tudi dva svetnika najvišjega sodišča (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Oba Nemca!»), tako da je torej poročstvo, da se tu postopa popolnoma nepristransko. Če je bil Spinčič obsojen in če je bila potrjena sodba prve stopnje, vršilo se je to popolnoma postavno in pravilno. Saj ima gospod Spinčič odprto pot, pritoževati se še dalje, in ako misli, da je imel pravico govoriti v Zagrebu in da se mu godi krivica kot avstrijskemu državljanu, ima še pot odprto do najvišjega državnega sodišča. Ne more se torej reči, da trpi Spinčič kako krivico. Gospod poslanec Hribar pa nima oblasti, govoriti namesto Spinčiča. (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: «Oho!»)

Kakor sem že poprej omenil, segel je gospod predgovornik tudi v sosedne dežele, v Koroško in Goriško, in rekel, da šolske razmere tam niso v pravem redu (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Saj tudi res niso!»), in da se učna uprava ne briga za potrebe ljudstva. Meni na drobno niso znane razmere na Koroškem in Goriškem; ali če se ljudem tam godé kake krivice, imajo tudi postave, kakor mi, in imajo zlasti član 19. osnovne postave. (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Tisti se lepo spolnuje!»)

Poudarjal je gospod predgovornik, da je nemška ljudska šola v Ljubljani odveč. To je vedno poudarjal tudi pred tremi ali štirimi leti in že poprej v občinskem zboru in s tem je napravil samemu sebi in slovenskemu ljudstvu več škode nego koristi. Mesto Ljubljana ima okoli 6000 Nemcev (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Pa kakšnih!») in ti imajo isto pravico zahtevati, da se jim dajo nemške šole, kakor jo imajo Slovenci, da se jim dajo slovenske. Zaradi tega

je prazno tisto govorjenje, da je nemška ljudska šola v Ljubljani odveč. Ako bi se bila naravnost ustanovila nemška šola za Nemce, mislim, da bi bil sedaj ta učni zavod morda samo v tistih rokah, v katere spada, namreč mestnega šolskega sveta in deželnega šolskega sveta; ker pa se ta šola ni ustanovila takoj, ker se je mestni zastop vedno le upiral dotičnemu ukazu naučnega ministerstva, prigodilo se je, kakor sem to, mislim, že enkrat omenil, da so si Nemci sami pomagali. Poklicali so ono tako zloglasno — kakor je rekel gospod predgovornik — nemško šolsko društvo, «*den deutschen Schulverein*» (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Tako ga bi bili tudi!») in sedaj obiskuje šolo tega društva menda 400 (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Slovenskih otrok!») nemških otrok. To je znamenje, da so res Nemci v Ljubljani in da radi pošiljajo svoje otroke v nemško šolo, da se poučujejo v maternem jeziku, in zato je popolnoma neosnovana trditev gospoda predgovornika, da Nemcev ni v Ljubljani in da nemška ljudska šola ni potrebna.

Poudarjal je gospod predgovornik tudi to, kar je že lani pravil, da se deželni šolski svet ne briga za sklepe visokega deželnega zbora, ki je že leta 1887. in 1888. sklenil, da se mora v ljudskih šolah odpraviti obligatni pouk v nemškem jeziku. S to stvarjo se je deželni svet med drugim tudi bavil v svoji seji dné 19. avgusta l. 1889., in zato ni res, da se ni brigal za sklepe visokega deželnega zbora. Imam tu sejni zapisnik in iz tega je razvidno, da je sklenil deželni šolski svet, da nima povoda, odstopiti od tega, kar je bilo ustanovljeno, kakor sem že večkrat omenjal, s sklepom z leta 1870., s katerim se je uvedel obligatni pouk v nemškem jeziku v raznih tri- ali četverorazrednih ljudskih šolah. V tej zadevi nismo imeli nobenih pritožb razven neke pritožbe iz Šmartnega v Litijemskem okraju in neke druge občine iz Logaškega okraja. Tema pritožbama je deželni šolski svet radovoljno ustregel, druge občine pa se niso oglašale in tako ni imel povoda, kaj drugega sklepati.

Kar se pa tiče tistega pisma, katero je čital gospod predgovornik, mislim, da naj bi dotični učitelj rajši vestno spolnoval svoje dolžnosti (Poslanec ekszellenca baron Schwegel: — *Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel*: «*Sehr gut!*»), ne pa pisaril taka pisma, da se potem tukaj prebirajo. Mislim, da bi bil tak učitelj vreden, da se podvrže disciplinarni preiskavi. (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Obesili bi ga, ko bi zanj vedli!») Merodajno ni, kar misli tisti učitelj, temveč kar ljudstvo samo želi. Ako pošiljajo ljudje svoje otroke v take šole (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: «Vsaj jih morajo, ker so vse jednake!»), je to znamenje, da hočejo take šole, in to je več vredno in bolj merodajno, nego kar piše jeden izmed učiteljev gospodu deželnemu poslancu. (Poslanec ekszellenca baron Schwegel: — *Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel*: «Bravo, bravo!»)

Na zadnje moram zavriniti trditev gospoda predgovornika, češ, da je vlada prevzela patronat nad nemškim šolskim društvom. Jaz tega nikjer ne vidim. Če sta se dva vladna uradnika udeležila dotičnih sho-

dov, jaz za to nisem odgovoren in ne vem, če se je to zgodilo po kakem povelji ali brez povelja, in za to tudi ne morem tú tega razsojevati, pa tudi ne obžalovati, da se je kaj takega zgodilo.

S tem, mislim, pojasnil sem vse opazke gospoda predgovornika nekoliko, in sicer tako, da se je pokazalo, da niso opravičene.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

K besedi se je oglasil gospod poslanec Luckmann.

Abgeordneter Luckmann:

Meine geehrten Herren! Ich hätte alles eher erwartet, als bei diesem Punkte des Rechenschaftsberichtes eine Rede des Abgeordneten Hribar zu hören, die nichts anderes als die Erneuerung einer Sprachendebatte bedeutet. Meine Herren, Sie werden es begreiflich finden, daß man, wenn man nahezu 20 Jahre in diesem hohen Hause gewesen ist, nur mit Widerwillen darauf eingehen wird, sich in eine Sprachendebatte einzulassen, welche schon so oft dagewesen ist, daß man nur schon besser Gesagtes wiederholen könnte, was man sicher nicht gerne thut. Wer wird abermals die Bedeutung der deutschen Sprache hervorheben, wenn andere vor mir und neben mir wiederholt darauf hingewiesen und betont haben, wie wichtig es nicht nur für die Schüler, welche in die höheren Schulen eintreten wollen, sondern auch für das gewöhnliche Leben ist, wenn die Kenntnis der deutschen Sprache zunehmen, statt abnehmen würde. Wer wird sich neuerdings der Aufgabe unterziehen, den Beweis zu führen, daß der «deutsche Schulverein» niemals offensiv vorgegangen ist, sondern sich stets nur defensiv verhalten hat? Jeder, der die Geschichte des Landes kennt, weiß, wenn er auch nicht durch zwei Decennien in diesem hohen Hause geessen ist, daß von einer Germanisirung in unserem Lande gar keine Rede sein kann, daß im Gegentheil nur slavifizirt wird! Sehen Sie sich die Protokolle des hohen Landtages vor 20 Jahren an, wie hat sich das alles geändert! Doch ich möchte darüber weiter nicht reden, sondern mir nur die kurze Bemerkung erlauben, daß es höchst sonderbar und undankbar von Ihrer Seite ist, wenn Sie die hohe Regierung angreifen, diese Regierung, die Ihnen die Majorität in diesem hohen Hause verschafft hat (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: Gebürt uns ja!), ebenso wie im Landes Schulrathe, im Gemeinderathe, der Handelskammer, kurz in allen Vertretungskörpern und die Ihnen das ganze Land slavifiziren geholfen hat. Betrachtet man einerseits die Fortschritte, welche die Slavisirung macht und sieht man andererseits, wie Sie die hohe Regierung angreifen und anfeinden, dann muß man wohl zur Ueberzeugung gelangen, daß Undank der Welt Lohn ist. (Veselost — Heiterkeit.) Man sieht daraus, daß Sie nie zufrieden sind und nie zufrieden sein werden, und daß Sie nach Unmöglichem streben, wenn Sie bei allen den Fortschritten, die doch colossal sind, noch immer nicht befriedigt sind. Das wollte ich nur hervorheben und kann mit Rücksicht auf das Gesagte nicht umhin, zu bemerken, daß ich wirklich neugierig wäre, wie es in unserem Lande aussehn würde, wenn Sie selbst an der Regierung wären. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter

Dr. Tavčar: «Besser schon als jetzt!») Nun ich glaube, es würde da wunderbar zugehen. Jedoch diese Fortschritte in der Ausbildung und Verbreitung der slovenischen Sprache hätten Sie ohne Hilfe der gegenwärtigen Regierung wohl kaum machen können. Im übrigen, glaube ich, angesichts der vorgerückten Stunde auf die Sprachenfrage nicht weiter eingehen zu sollen und schließe daher mit diesen Bemerkungen. (Odobranje na desni. — Beifall rechts.)

Deželni glavar:

K besedi se je oglasil gospod poslanec Hribar.

Poslanec Hribar:

Visoka zbornica! Jaz sem častitemu gospodu predgovorniku za njegove blagohotne in prijazne besede v istini hvaležen, ne vem pa, kako more on izreči, da sem se jaz spuščal v debato o jezikovnem uprašanji. To ni resnično, temveč navajal sem samo napake, katere dela naučna uprava gledé šolstva nasproti nam Slovencem in če mi je bilo treba govoriti o tem, da se nemščina nam preveč usiljuje v naše ljudske šole, še nisem provokoval jezikovne debate. Odkritosrčno pa moram reči, da je častiti gospod predgovornik segal veliko predalječ, če je zahteval od nas Slovencev, da bi morali vladi hvaležni biti, češ, ona nam je pomagala, da imamo sedaj večino v tej visoki zbornici. Gospoda moja, večine v tej zbornici nam ni preskrbela vlada, ampak večino nam je preskrbela zavednost slovenskega naroda. (Dobro-klici v centru. — Ruše im Centrum: Dobro.) Dalje pa ne vem, kako si misli gospod predgovornik slovenizovanje popolnoma slovenske dežele. (Poslanec Luckmann: — Abgeordneter Luckmann: «Die Geschichte spricht anders!») Sicer pa ne bodem dalje odgovarjal častitemu gospodu poslancu Luckmannu, pač pa mi bode dovoljeno, da izpregovorim nekoliko besed na prečastitega gospoda deželnega predsednika odgovor na moja očitania. Naravno je, da je kot zastopnik vlade moral naučnega ministra vzeti v zaščitje in to sem tudi pričakoval, nikdar pa ne bi bil pričakoval, da ga bode branil tako nespretno. On nam je rekel, da nam minister ne dela nikakoršne krivice; če nam jih pa dela, potem imamo druge instance, potem imamo c. kr. okrajni šolski svèt, c. kr. deželni šolski svèt, dalje ministra samega — to je tistega, ki nam dela krivice — in poleg tega še dve najvišji sodišči. Lepo je sicer to; ali jako žalostno je, da se v taki državi, katera je v osnovnem zakonu izrekla, da ima vsak narod pravico do enakopravnosti, nekaterim narodom odkaže tako dolgo pot do pravice, in pomisli naj prečastiti gospod deželni predsednik, koliki bi bili troški, ko bi morali hoditi to pot. Na to pot naj se nas torej ne zavrača, ampak minister mora čuvati nad tem, kako se izpolnujejo zakoni in potem se ne bodo čule nikakoršne pritožbe več.

Ko je častiti gospod deželni predsednik odgovoril na moje besede glede prepovedi naučnega ministra, da se spomin Komenskega ne sme proslavljati po šolah na Českem, Moravskem in Šlezkem, rekel je, da minister s to prepovedjo ni prestopil nobene postave. Gotovo ne, kajti v Avstriji še ni bilo kodifikovane

postave, da se spomin Komenskega sme ali mora praznovati. (Veselost v centru. — *Heiterkeit im Centrum.*) Pa rekel je gospod deželni predsednik, da je minister izdal to prepoved, da ne bi se politična agitacija zanesla v šole. Gospoda moja, kako bi se pa to moglo zgoditi? Tega si vendar nikdo ne more misliti, da bi se politična agitacija po učiteljstvu zanesla v ljudsko šolstvo, ako bi se mladini razlagalo, kdo je bil Komensky, kako je bilo njegovo življenje in delovanje in kak njegov vpliv, njegov pomen za razvoj moderne šolstva. Če pa bi bilo to res, potem bi mislil, da je pruski naučni minister tudi toliko pedagog, kakor minister Gautsch in da bi bil gotovo tudi prepovedal, da se v šolah ne sme proslavljati spomin Komenskega, ne pa, da je storil nasprotno ter zaukazal, da se mora praznovati.

Preblagorodni gospod deželni predsednik je tudi dejal, da nisem opravičen govoriti v imenu Spinčičevem Res je, da me Spinčič v to ni pooblastil, ali, gospôda moja, kot kolega Spinčičev, ki je tudi slovenski deželni poslanec, čutim dolžnost, da se zanj potegnem in da nasilstvo, ki se je vršilo proti njemu, spravim v razgovor. Ker sem si pa že poprej bil pridržal, govoriti o tej stvari šele jutri pri proračunski debati, zato danes v tem oziru ne bom dalje reagoval na odgovor prečastitega gospoda deželnega predsednika. (Poslanec Šuklje: — *Abgeordneter Šutlje*: «Se bodeva pa jutri srečala!»)

Gospod poslanec Šuklje pravi, da se bodeva jutri srečala; no, jako me veseli, da se najdeva na junaškem mejdanu.

Gledé obligatnega pouka v nemškem jeziku na tri- in štirirazrednih ljudskih šolah povedal je prečastiti gospod deželni predsednik, da je deželni šolski svet že sklepal o oni resoluciji, katero je bil sklenil visoki deželni zbor dne 19. januarja l. 1888. Ne dvomim, da se je v deželnem šolskem svetu o tem sklepalo, ali uprašam, zakaj se nam ne pove, ali je on tudi naročil voditeljstvu ljudskih šol, da naj se pouk v nemškem jeziku uredi v zmislu tistega deželnozbornskega sklepa?

Tega odgovora nam doslej ni dal in v poročilih deželnega odbora ne nahajam niti besedice, s katero bi nam bilo povedano, da bi bila vlada že kaj odgovorila.

Končno še nekaj. Jako čudno se mi zdi načelo, katero je izrekel preblagorodni gospod deželni predsednik, rekoč namreč, naj bi se učitelj, oziroma šolski voditelj, ki mi je pisal dotično pismo, raje brigal za šolstvo, nego da piše taka pisma. Gospoda moja, vsaj sem ravnokar povedal, da se briga za šolstvo, da se tako zelo briga, da mu je žal, ko mora videti, da se toliko zatega časa trati z nepotrebnim in neuspešnim poukom v nemškem jeziku (Poslanec dr. Tavčar: — *Abgeordneter Dr. Tavčar*: «Res je to!») med tem ko bi se tiste ure lahko uporabile za potrebnejše predmete. Ravno zaradi tega pa ne vem in ne razumem, kako se je mogel prečastiti gospod deželni predsednik postaviti na tako stališče, da je dotičnemu učitelju njega blagohotni opomin tako zelo v greh štel. Ako preblagorodni gospod deželni predsednik ugovarja, da ni

res, da bi bila vlada prevzela patronat nad nemškim šolskim društvom, potem odgovarjam samo to, da ne vem niti jednega slučaja, da bi se bil kacega shoda društva «ustredni matice školské» ali družbe sv. Cirila in Metoda udeležil kak deželni predsednik ali vsaj kak nižji politični uradnik.

Ako je torej resnica, da vlada ni prevzela patronata nad nemškim šolskim društvom in se vladni zastopniki pa vendar udeležujejo njegovih shodov, potem naj se udeležujejo tudi občnih zborov slovenskih in českkih šolskih društev. Ker se pa to ne zgodi, zato pa vidim, da je nemško šolsko društvo res pod vladnim patronatom.

Gospôda moja, sklepam za danes, ker je ura že pozna in prosim, da mi ne zamerite, če sem v tej debati že predolgo grešil na Vašo potrpežljivost.

Predno pa sklenem, dovoljeno mi bodi le še neka kratka opazka.

Čul sem poprej s predsedništvenga mesta kritične besede o mojem govoru, katere moram kar najodločneje zavračati. Deželni glavar ima pravico, poklicati govornika k redu, nikdar pa mu ne pristaje pravica zavračati ga, dokler sam kot govornik ne poseže v debato. Sicer pa ne vem, kako pride deželni glavar do tega, da postopa kot odvetnik vlade, ki je tukaj zastopana, da brani sama sebe. Bolje bi bilo, da bi vodil obravnave tako nepristransko, kakor jih je vodil prejšnji deželni glavar in potem bi tudi ne bilo moglo priti do tega konflikta.

Deželni glavar:

Obžalujem, da gospod poslanec Hribar tako kritikuje moje postopanje, katero je bilo — to lahko rečem — vedno objektivno in nepristransko. Ni mi potreba nikacega pouka o pravicah, katere imam kot predsednik zbornice. Ako pa gospod poslanec Hribar ne pozna poslovnega reda deželnega in državnega zbora, naj se on pouči o tej stvari, in videl bode, da ima predsednik vedno pravico opominjati poslanca, če govori v takem smislu, kakor je govoril gospod poslanec Hribar. (Poslanec Hribar: — *Abgeordneter Hribar*: «K redu ali pa k stvari smete poklicati!»)

Zum Worte hat sich gemeldet Se. Excellenz der Herr Abgeordnete Baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Der Herr Abgeordnete der Stadt Laibach hat es für nothwendig erachtet, den Anlaß der Besprechung des Rechenschaftsberichtes über das Schulwesen zu Angriffen gegen den Unterrichtsminister zu benützen. Wenn es sich nur darum handeln würde, diese Angriffe zu beleuchten, beziehungsweise zurückzuweisen, so hätte ich, der ich auch auf dieser (desni — rechten) Seite des hohen Hauses sitze, keinen Beruf dazu; ich hätte diesen Beruf um so weniger, nachdem die Ausführungen des geehrten Herrn Landespräsidenten gerade in dieser Richtung heute so gut und unbedingt zutreffend waren, daß jeder, der die Sachlage ruhig und objectiv beurtheilt, sich denselben vollkommen anschließen kann. Ich wünschte, daß dies immer so gewesen wäre und hoffe, daß dies in Zukunft der Fall sein wird, und daß ungerechtfertigte

Angriffe, die früher so oft erhoben, aber nicht immer in gleicher Weise zurückgewiesen worden sind, in Zukunft stets mit der gleichen Entschiedenheit zurückgewiesen werden. Was mich aber bestimmt, das Wort zu ergreifen, ist der Name jenes Mannes, den der Herr Redner an die Spitze seiner Ausführungen gestellt hat, eines Mannes, dem die ganze gebildete Welt Verehrung zollt, der hoch steht über allem Getriebe der Parteien, der Name Amos Komensky! Ich verehere diesen Mann gewiß ebenso hoch, wie der Herr Vorredner. Der Herr Vorredner kennt auch ganz gewiß die Thätigkeit und die Handlungsweise dieses Mannes und er selbst wird mir zustimmen müssen, daß, wenn jemand wohlthätig und fördernd gewirkt hat im Geiste der Versöhnung und Humanität unter seinen Mitmenschen, der den Haß nicht kannte, der leider aus den Worten des Herrn Vorredners spricht, daß dies sicherlich Amos Komensky war. Amos Komensky, den Pädagogen der Menschheit, nicht der Schule allein — mit Recht haben Sie ihn und sein Gedächtnis angerufen — aber folgen Sie auch seinen Lehren! Wenn der Unterrichtsminister von Oesterreich, wie die Zeitungen berichten — ob es wahr ist, weiß ich nicht — es nicht für angeeignet erachtete, in den Schulen von Böhmen, Mähren und Schlesien das Andenken Komensky's feiern zu lassen, so mag er hiezu seine Gründe gehabt haben, die vielleicht begründet werden, wenn man bedenkt, daß bei der herrschenden Erregung der Geister in jenen Ländern der vorsichtige Staatsmann alles vermeiden muß, was zu Conflicten zwischen den Volksstämmen in jenen Ländern Anlaß geben könnte. Diese Erwägung würde allein schon hinreichen, um jene Maßregel zu erklären, die, wenn sie ungerechtfertigt wäre, wie behauptet wird — ich gestehe es offen — in der Oeffentlichkeit mehr Aufsehen hätte erregen müssen, als es factisch der Fall war. Aber es ist auch noch ein anderer Umstand, den der Herr Vorredner vielleicht übersehen hat, nicht außer Betracht zu lassen. Der Herr Vorredner weiß, daß Amos Komensky Bischof der Mährischen Brüder war, einer dem Katholicismus höchst feindlich gesinnten Secte, und daß es sich doch nicht recht mit dem Geiste des Unterrichtes in katholischen Schulen verträgt, das Andenken eines Mannes zu feiern, der wegen seines Widerspruches gegen die katholische Kirche Oesterreich verlassen mußte. Denn nicht aus politischen Gründen wurde er aus Oesterreich ausgewiesen, sondern er folgte dem Zwange einer ganz anderen Natur. Ich beurtheile hier nicht die geschichtlichen Ereignisse jener Zeit, möchte Sie aber doch fragen, was der Cultus- und Unterrichtsminister, wenn Sie heute von ihm verlangen würden, er solle in den Schulen Krains das Andenken Trubers feiern lassen, dazu sagen würde? Glauben Sie, daß sich dagegen nirgends ein Widerspruch erheben würde? Ich glaube ja, und das gleiche oder ein ähnliches Bewandtnis hat es wohl auch in Böhmen, Mähren und Schlesien. Diese Erwägungen müßten jedermann von einer Anklage zurückhalten, die unter den gegebenen Verhältnissen, mit Rücksicht auf Gegenwart und Vergangenheit, sich vielleicht doch in einem ganz andern Lichte darstellt. Ich stelle mich nicht auf den Standpunkt, daß man das Andenken dieses Mannes nicht feiern soll, weil er einer anderen kirchlichen Richtung folgte als wir, ich glaube vielmehr, daß man ihn mit Recht überall in Europa, in Deutschland, in Frankreich und England feiert; aber Amos Komensky wird da als ein großer

Weiser der Menschheit und nicht als Slave gefeiert. Er war ein Slave, aber damit ist nicht gesagt, daß ein Sohn der slavischen Nation sich von dem Banne einer einseitigen, engherzigen Richtung nicht freimachen und zu einer geläuterten Anschauung aufschwingen dürfe. Muß denn alles vom Standpunkte einer chauvinistischen Auffassung beurtheilt, in diesem falschen Lichte gefärbt sein? (Nemir v centru. — Unruhe im Centrum. Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Excellenz sind auch ein Slave!») Ja, auch ich bin ein Sohn der slavischen Nation, aber ich habe nie verstanden, wie es möglich sei, diesen Haß, den Sie predigen, zum Schaden und Verderben unseres Volkes großzuziehen. Das ist meine volle, wahre, echte Ueberzeugung! Ich habe diese meine Ueberzeugung auch schon bei einer anderen Gelegenheit ausgesprochen und mit Nachdruck betont, daß ich es im Interesse des Volkes für nothwendig halte, uns die Möglichkeit zu bieten, unsere Kinder in der deutschen Sprache unterrichten zu lassen. Was aber der Herr Vorredner in dieser Beziehung und nach vielen anderen Richtungen heute nur angedeutet, aber früher schon oft ausführlich dargelegt hat, ist die reinste Negation dieser Nothwendigkeit. Er hat in Hinblick auf Laibach z. B. oft schon behauptet, daß in Laibach unmöglich ein Bedürfnis nach deutschen Schulen bestehen könne. Meine Herren! Der Herr Vorredner ist sehr kühn in seinen Behauptungen, er leugnet kurzweg jede deutsche Bevölkerung in Laibach, er leugnet die Statistik überhaupt und weiß, daß die statistischen Angaben, welche 8 bis 9 Millionen Deutsche in Cisleithanien ausweisen, falsch sind: aber den Beweis für seine Behauptungen hat er nicht beigebracht. Und doch wird es viele geben, die seinen Behauptungen Glauben schenken werden! Diese billige Methode verurtheilt sich sehr bald von selbst in den Augen derjenigen, die vorurtheilsfrei und gerecht die Dinge prüfen, leider sind aber diese stets in der Minderzahl. Der Herr Vorredner behauptete ebenso, er hätte keine Sprachendebatte provocirt. Das gehört auch in die Kategorie derjenigen Behauptungen, die erst eines Beweises bedürfen und ich möchte fragen, ob es denn nicht eine Sprachendebatte provociren heißt, wenn man die Kenntniss der deutschen Sprache für überflüssig erklärt und weiter behauptet, daß der Staat, wie sich der Herr Vorredner ausgedrückt hat, alle pädagogischen Principien mit Füßen tritt und Verrath an den Völkern übt, wenn er in Triest und in Zara deutsche Schulen errichtet? Entzieht sich denn der Herr Vorredner gänzlich der Erkenntnis der Nothwendigkeit, daß in Oesterreich für die Verwaltung eine einheitliche Sprache existiren muß, und der Erkenntnis, daß den Söhnen der Officiere unserer über die verschiedensten Länder verbreiteten Armee, welche der deutschen Nation angehören oder die deutsche Bildung angenommen haben, Gelegenheit geboten werden muß, die gleiche Bildung sich zu erwerben, wie sie ihren Vätern zutheil geworden ist, auch an jenen Orten, wo nicht unmittelbar eine so überwiegend deutsche Bevölkerung vorhanden ist, daß nach den bestehenden Gesetzen allein schon zur Errichtung deutscher Schulen geschritten werden müßte? Meine Herren! In Laibach waren gesetzlich die Bedingungen zur Errichtung einer deutschen Schule immer und lange vorher schon gegeben, bevor diese Schule errichtet wurde. Wir haben kein so kurzes Gedächtnis, daß wir nicht wüßten, welch' ungerechtfertigte Hindernisse der

Errichtung dieser Schule in den Weg gelegt wurden und wie es jahrelang gedauert und der stärksten Pression seitens der Regierung bedurft hat, nicht um eine deutsche Schule neu zu errichten, sondern um das Gesetz nothdürftig zur Durchführung zu bringen. Und gerade die Art und Weise, wie dieses Gesetz durchgeführt wurde, war die Ursache, warum es für die deutsche Bevölkerung von Laibach absolut nothwendig wurde, eine solche Schule anderwärts zu suchen, in welcher die Kinder einen der Bildung der Eltern entsprechenden Unterricht genießen können. Meine Herren, verzeihen Sie, aber ich möchte mir eine bescheidene Frage erlauben: Finden Sie es mit den Grundsätzen einer ehrlichen Politik vereinbar, wenn Sie sehen, daß in Krain jedermann, der seinen Kindern eine gute Erziehung geben will, dieselben heute außer Landes schicken muß — und Sie thun dies ebenso wie andere, weil ja auch Sie ihren Kindern jene Bildung angedeihen lassen wollen, die sie für ihr Fortkommen brauchen — und finden Sie es gerechtfertigt, wenn man dann behauptet, es sei absolut nothwendig, daß jeder deutsche Unterricht aufhöre? Wie verträgt sich das mit der Wahrheit?! (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «In der Volksschule!») Ich brauche nicht zu sagen: an Volksschulen und Mittelschulen, Sie wissen sehr gut, in welchen Schulen die Kinder untergebracht werden müssen. Es ist eine Thatfache, daß es für den Unterricht an unsern Mittelschulen bedenklich erscheinen muß, mit den Lehrmitteln, die uns heute zur Verfügung stehen, das Auslangen finden zu wollen. Es ist unter den gegebenen Verhältnissen mehr als bedenklich, unsere Kinder in unsern slovenischen Gymnasien erziehen zu lassen; es ist tief zu beklagen, daß der Wert unserer Gymnasien nach dem Urtheile von Fachmännern sehr gesunken ist.

Der Herr Vorredner hat die Forderung aufgestellt, es müsse sofort ein slovenisches Gymnasium errichtet werden, das heißt ein vollständiges slovenisches Ober- und Unter-Gymnasium. Nun, meine Herren, gewiß wird sich niemand von uns der billigen und gerechten Forderung widersetzen, den Söhnen unseres Volkes den Unterricht überall, wo es möglich ist, in der ihnen verständlichen Sprache ertheilen zu lassen, nur darf dies nicht auf Kosten des Unterrichtes geschehen; aber solange es möglich ist, diesen Unterricht mit den gegebenen Mitteln zu ertheilen, würden wir uns an denjenigen versündigen, denen Unterricht ertheilt werden soll, wenn wir Institutionen einführen würden, für welche die Unterrichtsmittel nicht vorhanden sind. Der Herr Vorredner hat selbst darauf hingewiesen, daß es Pflicht des Landesauschusses sei, mit allen Kräften darauf hinzuwirken, diese Unterrichtsmittel erst anzuschaffen.

Meine Herren! Bücher übersetzen kann man leicht, aber Unterrichtsmittel solcher Art zu schaffen, daß der Unterricht an der Hand derselben ein förderlicher sein wird, ist nicht ein Uebersetzungswerk, sondern das Product einer Entwicklung, die nicht überhastet werden darf, wenn sie gute Früchte tragen soll. Das ist der Grundsatz, den Sie acceptieren müssen, wenn Sie die Entwicklung unseres Volkes in die richtigen Bahnen lenken wollen und das ist auch der Grund, warum wir es heute begreiflich finden, daß auf diesem Gebiete nicht mehr geleistet wird und geleistet werden kann. Ja ich behaupte, daß von Staatswegen schon mehr zu leisten versucht wird, als geleistet werden kann und dies zum Nachtheile unseres Volkes. Sie halten

dem Unterrichtsminister ein ganzes Sündenregister vor, demselben Unterrichtsminister, der alle Ihre zu weit gehenden Forderungen mit einer Bereitwilligkeit erfüllt hat, daß ich ihm dieselbe zum Vorwurfe machen muß. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Beweise!») Beweise! Ja, meine Herren, Sie haben z. B. wiederholt auf die Unterrichtsverhältnisse und die künstliche Fabrication deutscher Kinder in Gottschee hingewiesen, und es scheint, daß Sie sich, um diese ihre Behauptung zu beweisen, in dieser Hinsicht eine unbeschränkte Freiheit in der Disposition über die statistischen Ziffern vorbehalten wollten. Die letzten statistischen Erhebungen in Gottschee haben aber doch ergeben, daß ihre Behauptungen unrichtig, die früheren statistischen Ziffern gefälscht waren; die letzten Erhebungen, die von Männern Ihrer Partei durchgeführt wurden, haben dasjenige Resultat ergeben, auf welches ich seinerzeit hingewiesen habe, das aber von Ihnen ebenso mit Hohn in Abrede gestellt wurde, wie meine heutigen Behauptungen. Glauben Sie, daß man unter diesen Umständen Ihren Behauptungen, daß die Verhältnisse im Schulwesen von Gottschee künstlich entstellt werden, noch Glauben schenken kann, wenn man diese Thatfachen kennt? So sehen meine Beweise und so die Ihrigen aus.

Ich könnte Ihnen noch eine ganze Menge solcher Thatfachen anführen, aber ich habe nicht die Absicht, eine Debatte erbitterter Natur zu provociren, ich bin durch und durch von dem versöhnlichsten Geiste befeelt. (Ugovor na levi. — Widerspruch links.) Sie glauben es nicht, vielleicht deshalb nicht, weil dieser Gedanke Ihren Gesinnungen so fremd ist, daß Sie ihn gar nicht fassen können (Klici na desni: Bravo! Bravo! in ploskanje — Rufe rechts: Bravo! Bravo! und Händeklatschen), denn derjenige, der die Versöhnung nicht will, kann auch bei anderen die Bereitwilligkeit dazu nicht voraussetzen. Ich aber wünsche sie und habe bei jeder Gelegenheit im öffentlichen Leben den Standpunkt vertreten, daß gegen alle volle Gerechtigkeit geübt werden soll. Man täusche nur unser Volk nicht durch künstliche Agitationen, die ihm nur Schaden bringen! Es ist auch der Brief eines Lehrers hier zur Sprache gebracht worden, der über die ungenügenden Unterrichtserfolge Klage führt. Da möchte ich mit Rücksicht auf eine Bemerkung, die in einer der letzten Sitzungen von einem sehr verehrten und ruhig denkenden Mitgliede Ihrer Partei vorgebracht wurde und die dahin gieng, daß unser Schulwesen im allgemeinen durchaus nicht den berechtigten Erwartungen entspricht, eine kurze Gegenbemerkung zu machen mir erlauben. Warum entspricht das Schulwesen den Erwartungen nicht, welche man in dasselbe zu setzen berechtigt ist? Aus dem Grunde nicht, weil nicht verschmäht wird, die Lehrer, statt daß sie sich ihrem Berufe widmen, zu politischen Agitationen zu benützen (Poslanec Svetec: — Abgeordneter Svetec: «To ni res!; poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «To je izmisljeno!»), zu Agitationen, die nicht unter die Aufgaben fallen, die dem Lehrer gestellt sind. Entziehen Sie die Schullehrer ohne Ausnahme diesen Agitationen auf politischem Gebiete, dann werden wir bessere Früchte auf dem Gebiete des Schulwesens ernten, für welches ich auch auf Ihrer Seite ein warmes Interesse zu finden erwarte, und bessere Resultate erzielen! (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Profesor

Binder!*) der Name Professor Binder wird mir entgegengerufen! Ich verstehe diesen Zwischenruf nicht, ich bin wirklich in die hiesigen Verhältnisse in allen ihren Details nicht so eingeweiht, um darauf repliciren zu können: mit voller naiver Aufrichtigkeit gestehe ich dies. Aber wenn ich Ihnen auf diesem Wege folgen und Namen nennen wollte, so könnte ich dies auch thun — Namen von Mittelschullehrern z. B., die vor wenigen Tagen in einem öffentlichen Locale in einer Vorstadt Laibachs in einem so hais=erfüllten Tone gegen ihre deutschen Mitbewohner gesprochen haben, wie es noch nie erhört worden ist. (Klici na levi: — Ruſe links: «Kdo je bil?») Ich werde keine Namen nennen, die Thatſachen ſind Ihnen beſſer bekannt, wie mir, wenn nicht, erkundigen Sie ſich und Sie werden in kürzeſter Zeit alles erfahren.

Ich ſtehe auf dem Standpunkte, daſs jeder die Pflicht ſeines Amtes und Standes zu erfüllen hat, ſei er Lehrer oder Beamter und der hochverehrte Herr Landespräſident hat ganz dieſen meinen Anſchauungen Ausdruck gegeben, wenn er die Angelegenheit Spinčić von dieſem Geſichtspunkte aus betrachtete, denn auch ich glaube, daſs ſich ein Beamter des Staates in einem höheren Grade als ein Privatpolitiker Agitationen enthalten muſs, die gegen die ſtaatsrechtlichen Grundlagen der öſterreichiſch=ungariſchen Monarchie verſtoſen.

Wenn ich aber ſage, Lehrer und Beamte, dann nehme ich auch die Beamten des Landes nicht aus. Es ſei mir auch in dieſer Beziehung zum Schluſſe eine kurze Bemerkung geſtattet. Meine Herren! Wir haben heute vom Sanitätsgeſetze geſprochen, wir waren alle redlich bemüht, dieſes Geſetz in einer ſolchen Weiſe fertig zu bringen, daſs es dem Volke nütze. Der Arzt als Beamter des Landes iſt nun, glaube ich, nach ſeinem Berufe kein nationaler Agitator, ſondern der Mann, der in ſeinem dienſtlichen Berufe für das körperliche Wohl der Angehörigen ſeines Districtes oder Wirkungskreises zu ſorgen, aber nicht mit nationalen Fragen und Agitationen ſich zu beſchäftigen hat; ſo faſſe wenigſtens ich den Beruf des Arztes im Dienſte des Landes auf. Daher glaube ich, daſs jene Herren, welche als Beamte des Landes ſich einer groſſen Unparteilichkeit zu beſſeißen haben, nicht ſtrenge ſo vorgehen, wie ihr Amt es erfordert, wenn ſie als Beamte des Landes dieſen Grundſatz ſoweit vergeſſen konnten, daſs ſie in die Arztſtammer eine Agitation hineinbringen, welche weder mit ihrer Stellung, noch mit dem Zwecke dieſer Inſtitution irgend etwas gemein hat. Auch unſere Landesbeamten ſollen für keine politiſche Partei kämpfen, ſondern nur ſtreng ihre Pflicht thun (Poſlanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: «Nemškutariti!»), dann werden wir, aber auch nur dann, in jeder Richtung und auch in finanzieller Beziehung durch unſere autonome Verwaltung beſſere Reſultate erzielen als jezt. Mit dieſem Wunſche, daſs Friede herrſche, jeder ſeine Pflicht thue, und dem Volke zukomme, was ihm frommt, ſchlieſſe ich. (Živahno odobravanje na desni. — Lebhafter Beifall rechts.)

Deželni glavar:

K beſedi ſe je oglašil goſpod poſlanec Svetec.

Poſlanec Svetec:

Čaſtiti goſpodje tovariſhi! Dovolite mi, da čisto na kratko odgozarjam na nekatere beſede goſpoda barona

Schwegelna. Jaz bi namreč želel, da bi ſe goſpod baron Schwegel tako ogrel enkrat, kadar bode ſlo za ſlovenſčino, kakor ſe ogreje vſelej, kadar zagovarja nemſčino. Naj vender ne pozabi, da je ſlovenſčina njegov materni jezik; v ſlovenſkem jeziku ga je vzgojila mati, v ſlovenſkem jeziku ſo ga razveſeljevali njegovi mladostni tovariſhi, — naj tega ne pozabi in naj pokaže, da mu bije v prſih tudi za ſlovenſčino toplo ſrce. (Poſlanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: «Tega pa ne bode!»)

Goſpod baron Schwegel je izrekel pritožbo, proti kateri moram jaz odločno protestovati (Poſlanec ekſcellenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel: «Proteſtire nicht, iſt ganz überflüſſig!») pritožbo namreč, da mi Slovinci gojimo ſovraſtvo proti Nemcem. To je največja neresnica, ki ſte jo mogli izreči; mi ne provokujemo Nemcev, mi jih ne žalimo, mi jih ne napadamo in jim ne delamo nobene krivice, (Živahni dobro-klici na levi in v centru: — Lebhaſte Ruſe «Dobro!» links und im Centrum.) ampak naſprotno, Nemci delajo nam krivico. Le pomislite, moja goſpoda, koliko časa in kako težko ſe moramo boriti za ſvoje pravice, katere ſo nam ſlovenſko zagotovljene po državni uſtavi. In pomislite, kako ſe Nemci obnaſajo proti nam Slovincem, kjer ſo v večini, kako delajo na Koroſkem, na Štajarſkem. Opominjam Vas le na dogodke v Celji, ko ſe je tam uſtanoval domači «Sokol», ali takrat ko je njega Veličanſtvo počaſtilo Celjsko meſto, goſpoda moja, in kako ſe Nemci na Čeſkem obnaſajo — to pomislite in potem bode ſte znali razſoditi, kdo žali, kdo dela krivico, kdo ſeje ſovraſtvo. Moja goſpoda, več ne bodem govoril, zakaj ura je že pozna, rečem pa to, ako bi Nemci bili taki proti nam, kakor ſmo mi naſproti njim, potem bi bil v Avſtriji najlepſi mir, potem bi vladala najlepſa ſprava med narodi. (Živahno odobravanje v centru in na levi. — Lebhafter Beifall in Centrum und links. Poſlanec ekſcellenca baron Schwegel: — Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel: «Dann hätten ſie ſich ſchon längſt alle erſchlagen!»)

Deželni glavar:

Želi ſe kdo beſede?

(Nihče ſe ne oglaſi. Niemand meldet ſich.)

Ako ne, ima goſpod poročevalec končno beſedo.

Poročevalec Žitnik:

Miſlim, da mi ničesar ni treba doſtavljeti, ker ſo goſpodje predgovorniki potrebno itak že povedali, vsak ſ svojega ſtaliſča in bi tudi danes ne priſli iz dvorane, ko bi hotel ſe jaz odgozarjati na različne opazke. Zatorej preſtopim k 1. točki letnega poročila o ſolſtvu. Pod marg. ſtev. 1 poroča deželni odbor o bivſi c. kr. nižji gimnaziji v Kranji. V 13. ſeji dne 22. novembra 1890. l. je deželni odbor ſklenil dve reſoluciji. V prvi je viſoki zbor z obžalovanjem vzel na znanje, da ſe viſoko miniſterſtvo za uk in bogočaſtje ne ozira na opravičene in že tolikrat vſeſtransko utemeljene proſnje za obſtanek gimnazije v Kranji tako, kakor je to ſtorilo pri reſtituiranju gimnazij v Boenu, Freudenthalu

in Prahatoci. V drugi resoluciji se je naprosila visoka c. kr. deželna vlada, naj stori pri c. kr. naučnem ministerstvu vse potrebne korake, da se gimnazija otvori in razširi na vseh osem razredov. Deželni odbor je ta sklep naznanil c. kr. deželnemu predsedstvu s prošnjo, naj z ozirom na nujno potrebo te gimnazije za Gorenjsko pri visokem c. kr. naučnem ministerstvu dela na to, da se že vendar enkrat usliši ta prošnja ter zopet otvori gimnazija.

Ker na to deželni odbor ni dobil nobenega odgovora, usojam si staviti v imenu večine odseka za letno poročilo naslednjo resolucijo:

Visoki zbor naj sklene:

«1.) Visoki zbor vzemi iz nova z obžalovanjem na znanje, da visoko c. kr. naučno ministerstvo ne blagovoli uvaževati tolikrat ponovljenih prošenj za obstanek Kranjske gimnazije in eventuelno nje razširjenje na vseh osem razredov.

2.) Deželnemu odboru se iz nova naroča, da ponovi svojo prošnjo zaradi otvorjenja in razširjenja bivše c. kr. nižje gimnazije v Kranji.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Pod marg. št. 2. poroča deželni odbor, da je sklep deželnega zbora v 13. seji dne 22. novembra 1890. l., da se namreč ljudska šola uredi na podlagi verskega izpovedanja in z izključno maternim jezikom, in sklep visokega deželnega zbora v 9. seji dne 5. novembra 1889. l., da se dozdanja jezikovna uredba na pripravnici za učitelje in učiteljice v Ljubljani primerno preuredi, naznanil c. kr. deželnemu šolskemu svetu ter ga uprašal, ali je že od visokega c. kr. naučnega ministerstva v tej zadevi došel kak razpis. Deželni šolski svet je dne 10. aprila 1891 odgovoril, da naučno ministerstvo o nasvetih glede na preuredbo dozdanje jezikovne uredbe na tukajšnjem učiteljski ni še — ničesar ukrenilo. Dovoljujem si v imenu večine odseka predlagati naslednjo resolucijo:

Visoki zbor naj sklene:

«Deželnemu odboru se naroča, naj iznova pri c. kr. deželnem šolskem svetu stori potrebne korake, da se ljudska šola uredi povsod na podlagi verskega izpovedanja in z izključno maternim učnim jezikom, in da se pridobi za to potrebno učiteljsko osebje, naj se naše učiteljske v smislu deželnozborskega sklepa, storjenega v 9. seji dne 5. novembra 1889, primerno organizuje.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Pod marg. št. 3. poroča deželni odbor, da je bil sluga in laborant c. kr. velike realke, Jožef Simončič, dne 19. februarja 1887 definitivno nameščen in da je vodstvu realke pri mestnem magistratu ljubljanskem vložil prošnjo za prvo petletnico letnih 25 gld. od 1. januarja 1891. leta naprej. Ker je torej preteklo pet let od njegovega imenovanja in je službo po izpričevalu vodstva opravljal povoljno, nasvetuje odsek za letno poročilo:

»Visoki deželni zbor naj pritrdi sklepu občinskega zastopa ljubljanskega z dne 28. oktobra 1884, da se slugi in laborantu na veliki realki Jožef Simončiču dovoli prva petletnica letnih 25 gld.»

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

Marg. št. 4. (višja dekliska šola v Ljubljani) in 5. (višja dekliska šola pri Uršulinkah) vzemo se na znanje.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

V točki 6. poroča deželni odbor, da je c. kr. deželni šolski svet, zaslišavši poprej mnenje deželnega odbora, na podlagi zakona z dne 5. decembra 1889 sklenil:

1.) Ustanovitev posebnih mest verskih učiteljev za ljudske šole razven Ljubljane se za zdaj opusti;

2.) nagrada za dušne pastirje, ki na štirirazrednih ljudskih šolah poučujejo v krščanskem nauku, določi se na 80 gld. Na več ko štirirazrednih ljudskih šolah, kakor tudi na štiri- in večrazrednih ljudskih šolah z vzporednicami in dekliskimi razredi določi se za vsako tedensko uro po učnem načrtu v 5., oziroma 6., 7. in 8. razredu, kakor tudi v vseh vzporednih oddelkih in dekliskih razredih nagrada 10. gld. na leto;

3.) trirazredna ljudska šola z vzporednim oddelkom v prvem razredu v Cerkljah je gledé na nagrado za verski pouk smatrati kot štirirazredna;

4.) verskemu učitelju na meščanski šoli v Krškem se je določila letna nagrada 200 gld.;

5.) posvetnim učiteljem se odmerjajo nagrade za verski pouk v smislu § 5. razglasila deželnega šolskega sveta z dne 29. aprila l. 1880, dež. zak. št. 5.;

6.) za izmero odškodnine za pot verskim učiteljem, kadar poučujejo zunaj svojega stanovišča, se je v smislu § 3., odstavek 3. navedenega zakona določilo naslednje:

a) verskim učiteljem se dovoljuje odškodnine za pot le tedaj, če je njihovo stanovišče od šole oddaljeno na 1·5 km;

b) za vsak kilometer hoda tje in nazaj se plača 9 kr. odškodnine;

c) odškodnine za pot se dovolijo verskim učiteljem kot letni pavšalni znesek, ki se vedno odmeri tako, da se razven daljave v kilometrih in odškodnine za kilometer vzame za podlago 42 tednov na leto ter pri jedno- in dvorazrednicah po dve, pri trirazrednicah po tri vožnje na teden. Deželni odbor je pritrdil tem sklepom, kakor tudi nasvetu knezoškofijskega ordinarijata, da se v Ljubljani ustanovita dve mesti katehetov za javne ljudske šole.

Na podlagi teh sklepov dobivajo verski učitelji v Postojni, Kočevji in Kranji po 140 gld. na leto, v Ribnici, Trziči, in na Vrhniki po 120 gld., v Metliki in Črnomlju po 100 gld., v Trnovem, Senožečah, Vipavi, Srednji Vasi, Krškem, Št. Jerneji, Radečah, Mokronogu, Škofji Loki, Cerkljah v Št. Vidu pri Ljubljani, Šmartinem, Zagorji, Št. Vidu pri Zatičini, Starem Trgu, Cerknici, Radoljci, Žužemberku, Trebnjem in Kam-

niku po 80 gld. nagrade na leto. Vsega skupaj znašajo nagrade za verski pouk 2720 gld. brez plač za oba veroučitelja v Ljubljani.

Odškodnine za pot, in sicer za 27 ljudskih šol znašajo 1782 gld. 25 kr.

Tu omenim raznih nedostatkov gledé teh remuneracij in odškodnin za pot. Tako je n. pr. veroučitelj v Smledniku dobil v Kranji redno izplačano remuneracijo za pouk v šoli v Trbojah, a za šolo v Gorenjih Pirničah se mu je nakazala od okrajnega šolskega sveta ljubljanske okolice le od 17. septembra 1891, dasi je že prej redno poučeval na tej šoli in je tudi kot bivši veroučitelj v Črnomlju prejel vso remuneracijo. Veroučiteljema na Vrhniki je deželni šolski svet sicer naznanil, da dobita določeno remuneracijo, a davkarija še do danes o tem nič ne ve.

Veroučitelj v Žužemberku še do danes ni dobil nikake remuneracije za pouk na štirirazrednici v Žužemberku in odškodnine za pot na Dvor; istotako ne veroučitelj v Toplicah za pouk na šoli v Šicah.

Zato stavim v imenu odseka nastopno resolucijo:

Visoki zbor naj sklene:

«1.) Visoki deželni zbor naj vzame to poročilo na znanje.

2.) Deželnemu odboru se naroča, naj primernim potom posreduje pri c. kr. deželnem šolskem svetu, da verski učitelji v smislu sklepov c. kr. deželnega šolskega sveta, storjenih na podlagi zakona z dné 5. decembra 1889, redno dobivajo svoje nagrade, oziroma odškodnine, za pot in da se zaostale odškodnine, oziroma remuneracije izplačajo.»

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik se je oglašil k besedi.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Če je res, da nekateri verski učitelji niso dobili svojih nagrad, opravičeno je, da se sprejme nasvetovana resolucija. Meni ni znan noben slučaj, da bi kak verski učitelj ne bil prejel svoje nagrade, in gospodje člani deželnega šolskega sveta, kateri sedé tu v visoki zbornici, bodo lahko priznali, da se, če pridejo take prošnje, deželni šolski svet nanje ozira in dotičnim veroučiteljem radovoljno prisoja, kar jim gre!

Naj se torej sprejme ta resolucija, jaz od svoje strani bodem stvar na drobno preiskaval in poizvedoval, da bodem videl, kje je kak zadržek, da nekateri gospodje morda ne dobivajo svojih zasluženih nagrad.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, ima gospod poročevalec besedo.

Poročevalec Žitnik:

Dalje omenim o marg. št. 7., da je visoko naučno ministerstvo z odlokom z dné 4. marca t. l. odgovorilo,

da ni moglo ustreči prošnji direktorija zaveze slovenskih učiteljskih društev gledé enkéte strokovnjakov za izdajo slovenskih šolskih knjig, ker se ne strinja z določbami § 8. državnega zakona za ljudske šole.

V točki 8. poročá deželni odbor, da je vsled sklepa deželnega zbora v šesti seji dné 31. oktobra 1890 prosil c. kr. deželni šolski svet, naj primernim in zanesljivem potom poizvé število slovenskih otrok, ki obiskujejo kočevske ljudske šole z nemškim učnim jezikom. Na to prošnjo z dné 18. februarja 1891 deželni odbor doslej ni dobil še nobenega odgovora, kako je za pouk takih otrok v njihovem maternem jeziku skrbjeno, oziroma kako naj se ta pouk uredi in zagotovi, zato tudi ni pripravil za to zasedanje nobene primerne predloge.

Večina odseka za letno poročilo torej nasvetuje:

Visoki zbor naj sklene:

«To poročilo se vzame na znanje, ob enem pa noroči deželnemu odboru, naj na merodajnem mestu dela na to, da se zvrši omenjeni sklep deželnega zbora.»

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

Gospod deželni predsednik se je oglašil k besedi.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Ravnokar prečitana resolucija se nanaša na sklep visokega zbora, ki se je storil predlanskega leta, kakor se spominjam, po nasvetu gospoda poslanca Sveteca. Naročilo se je bilo namreč slavnemu deželnemu odboru, naj natanko poizve, koliko slovenskih otrok hodi v Kočevske ljudske šole z nemškim učnim jezikom.

Dotični dopis slavnega deželnega odbora je došel deželnemu šolskemu svetu meseca februarja lanskega leta. Vsled tega dopisa je deželni šolski svet poizvedoval po okraji Kočevskem in našel, da je v posameznih ljudskih šolah Kočevskih število nemških in slovenskih otrok tako-le: V starem Logu (Alttag) je 223 nemških šolskih otrok, slovenske narodnosti ni tam nobenega; v Polomu (Ebenthal) je 100 nemških otrok, 4 so slovence; v Črnem Potoku (Schwarzenbach) je 458 nemških in 11 slovenskih otrok; v Gotnici (Göttenitz) 65, v Gorenji Vasi 56, v Lichtenbachu 42, v Gorčarici (Masern) 68 nemških otrok, slovenskih otrok v vseh teh 4 občinah ni; dalje je v Srednji Vasi 284 nemških in 6 slovenskih, v Morovci 82 nemških in 8 slovenskih šolskih otrok; v Mozli je 135, v Koprivniku in v vasi Reichenau (Nesselthal mit Reichenau) 215, v Kočevski Reki (Rieg) 149, v Ovčaku (Schäfflein) 23 nemških otrok; v vseh teh 4 občinah zopet ni slovenskih šolskih otrok; v Stalcarjih je 109 nemških šolskih otrok, 4 so slovenski; v Dragi je 120 nemških in 26 slovenskih otrok, in tukaj se poučuje mladina v dveh oddelkih, nemški otroci imajo nemški, slovenski otroci pa slovenski oddelek, kar je že uravnano; potem je v Nemški Loki 66 nemških in 49 slovenskih otrok, tudi tukaj je šola razdeljena v dva oddelka; v Logu je 78 nemških otrok in 21

slovenskih, od katerih zadnjih samo 10 šolo obiskuje, ker so dotične vasice 4 do 5 km oddaljene od šole; tu pa se mladina nemška poučuje v nemškem in slovenska v slovenskem jeziku; slednjič je v Zdihovem 56 nemških otrok, 2 sta slovenca.

Vidimo torej, da je skupaj 2329 nemških in 131 slovenskih šolskih otrok, kateri hodijo v imenovane šole. V posameznih šolah se nahaja le po 2, 4, 6, 8 slovenskih otrok, tako da tam nimamo prave podlage, da bi se uredil pouk tako, da bi se slovenski otroci poučevali v slovenskem jeziku.

V jedni prihodnjih sej se bode deželni šolski svet posvetoval, kako bi se dala urediti stvar, da bi se, kakor v Dragi, v Nemški Loki in v Logu, še v nekaterih drugih šolah Slovenci poučevali v maternem jeziku, akoravno je v istih velika večina šolskih otrok nemška. Deželni šolski svet ni preziral resolucije, katera se je sprejela v visokem deželnem zboru l. 1890., ko je sedaj stvar poizvedel inel bode v kratkem priliko posvetovati se o njej: ali delo ni tako lahko, ker ravno v naših šolskih zakonih ni natanko določeno, kako je ravnati s tistimi otroci, ki so v ti ali oni šoli po svoji narodnosti v veliki manjšini in kako je urediti pouk, da bode zares koristen za mladino, one narodnosti.

Drugega mi ni ničesar omeniti in proti resoluciji sami nimam nikakoršnega ugovora.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede? Gospod poročevalec? (Poročevalec Žitnik: «Ne!»)

Prestopimo na glasovanje in prosim gospode, kateri pritrdé tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Žitnik:

Gledé ostalih toček § 8. letnega poročila pod A nasvetujem, da se vzamejo na znanje.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrdé temu nasvetu, da blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec Žitnik:

Prosim še za dovoljenje, da smem poročati takoj tudi o poročilu deželnega odbora pod črko C § 8.

Odseku za letno poročilo se ni zdela potrebna nobena posebna opazka in zaradi tega na kratko nasvetujem, naj visoki deželni zbor blagovoli poročilo pod črko C. o deželni vinorejski, sadjarejski in poljedelski šoli na Grmu na znanje vzeti.

Deželni glavar:

Zeli kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Če ne, prosim gospode, ki pritrdé temu predlogu, naj izvolijo obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Gospod poslanec Povše se je oglasil k besedi.

Poslanec Povše:

Predlagam konec seje.

Deželni glavar:

Z ozirom na pozno uro bomo sklenili.

Naznanjam, da bode prihodnja seja jutri točno ob 10. uri dopoldne, in sicer s sledečim dnevnim redom:

(Dnevni red glej prihodnja seja. — Tagesordnung siehe nächste Sitzung.)

Združena odseka finančni in upravni zborujeta jutri ob pol 9. uri.

Prosim častite gospode poslance, da se snidejo pravočasno, ker sicer ne bode mogoče jutri skleniti zasedanja.

Sklepam sejo.

Konec seje ob 9. uri 15 minut zvečer. — Schluss der Sitzung um 9 Uhr 15 Minuten Abends.